

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 26.

Torsdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Landskrona stad;

nr 81, i anledning av väckt motion om anslag till anskaffande av en ny orgel i Skeppsholmskyrkan;

nr 82, i anledning av väckt motion om beredande av viss förmån i beföringshänseende åt kaptenen G. A. Holtz;

nr 83, i anledning av väckt motion angående beredande av viss förmån i löne- och pensionshänseende åt kaptenen E. H. W. Möller;

nr 84, i anledning av väckt motion om utgivande till majoren Erik Holmqvist av visst belopp, utgörande till statsverket återbetalade dyrtidstillägg åt vissa officerare;

nr 85, i anledning av väckt motion om personliga arvodestillägg åt vissa såsom rullföringsbiträden anställda underofficerare i reserven;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarkollegium för budgetåret 1929/1930 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till väghållningsdistrikt, särskilt betungade av anläggningar, utförda under kristiden; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till luftfartsväsendet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 14.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för uppförande av en ny byggnad för mynt- och justeringsverkets behov m. m. jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 75, i anledning av väckt motion om ersättning till Nottebäcks med Granhults kommun för förskingrade kommunalutskylder och pensionsavgifter.

*Om
viss ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun.*

I en inom andra kammaren av herr *J. G. Svensson* i Betingetorp väckt motion, nr 61, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättning av statsmedel skulle utgå till Nottebäcks med Granhults kommun i Kronobergs län med ett belopp av 1,503 kronor 58 öre.

Om
viss ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr Svenssons i Betingetorp förevarande motion, II: 61, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar Nilsson i Gränebo, Svensson i Kompermåla, Asplund, Thelin, Olsson i Blädinge, Törnkvist i Karlskrona, Olofsson i Digernäs och Anderson i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Svensson, Martin: Jag har jämte sju andra ledamöter av statsutskottet anmält reservation mot utskottets betänkande i förevarande ärende.

Saken förhåller sig så, att en landsfiskal hade förskingrat medel, som han hade hand om under ämbetsmannansvar. Vid hans dödsfall upptäcktes detta, och det blev konkurs efter honom. Länsstyrelsen kungjorde i Post- och Inrikes tidningar den 25 juni 1926, att de, som ansågo sig berättigade att utfå ersättning av statsmedel, skulle inkomma med ansökan till länsstyrelsen senast sex månader efter kungörandet i Post- och Inrikes tidningar. Ansökningstiden utgick således den 25 december 1926, d. v. s. juldagen. En kommunalnämndsordförande, ordföranden i Nottebäcks med Granhults kommun hade ej noggrannare iakttagit tiden för inkommande med ansökan, än att han levat sig in i den föreställningen, att ansökningen skulle vara inne före årets utgång. Han skickade in sin ansökning, så att den inkom den 29 december 1926. Nu får man väl förutsätta, att om ansökningen varit inne, då länsstyrelsen efter juldagarna öppnade posten, d. v. s. den 27 december, hade den ansetts ha kommit in i rätt tid. Här föreligger således det förhållandet, att fatalietiden överskridits med endast två dagar.

Man får också tänka på, att det gäller en kommunal förtroendeman i en landsortskommun i skogsbygden, en person, som kan ägna ganska ringa del av sin tid åt de kommunala uppdragen och således icke är fullt skolad i de uppgifter, som blivit honom ålagda.

Nu har statsutskottets majoritet avstyrkt motionen. Såsom skäl härför har åberopats ett fall, som förekom 1925, då riksdagen avlog en framställning om ersättning av statsmedel, därför att ansökningen inkom för sent. Men i det fall, som åberopas, hade kommunalnämndsordföranden missuppfattat ett meddelande, som han telefonledes fått från länsstyrelsen, och tänkt, att konkursen först skulle utredas och därefter ansökningen inlämnas. Han försatt således fatalietiden avsevärt. Han kom icke in med ansökningen, förrän konkursen var utredd.

I det fall, som här föreligger, hade länsstyrelsen tagit upp denna ansökan, då den den 1 juni 1927 skickade in handlingarna till Kungl. Maj:t, och visserligen omnämnt, att den var inkommen för sent, men dock tillstyrkt den. Statskontoret har i ett yttrande på en och en halv rad avstyrkt framställningen, och Kungl. Maj:t har följt statskontoret.

Nu åberopar utskottet såsom skäl för avslag de konsekvenser, som skulle kunna uppstå av ett bifall till motionen. Men det visar sig ju, att det icke har kunnat sökas upp mer än ett fall, då en framställning sådan som denna behövt föreläggas riksdagen, och, såsom jag nyss anförde, var det fallet icke analogt med det nu föreliggande. Jag tror icke, att man behöver frukta för konsekvenser, om man bifaller vad som här föreslagits. Om det skulle inträffa ett fall, där en kommunalnämndsordförande kommit in två dagar för sent, så är det säkerligen ett så sällsynt fall, att riksdagen ej behöver frukta för konsekvenserna därav.

Beloppet är ju också ganska ringa. Det rör sig om 1,503 kronor och 58 öre. När det gäller anslag, som Kungl. Maj:t utdelar i administrativ

väg, förekommer det ju rätt ofta, att vederbörande inkomma för sent med sina ansökningar men sedan gå in till Kungl. Maj:t med anhållan att ändå av nåd få ut statsbidraget, och det brukar vanligen medges. I ett fall som detta lär det icke vara praxis, att Kungl. Maj:t bifaller en ansökan om att av nåd få medlen, men riksdagen brukar ju, när det gäller billighetsskäl, vara tillmötesgående. Statsutskottet är kanske något snävare i fråga om att tillstyrka sådana framställningar. Om jag återigen tänker på bankoutskottet, så har riksdagen på dess förslag gång på gång bifallit framställningar, där billighetsskäl ej varit så starka som de enligt mitt förmenande äro i detta fall, och jag är viss om att vi innan riksdagens slut också komma att få nya fall från bankoutskottet, där vi komma att av billighetsskäl bifalla framställningar.

Emellertid är motionens kläm så avfattad, att jag icke kan yrka bifall till klämman oförändrad, utan jag ber att i stället få yrka, att riksdagen må medgiva, att ersättning av statsmedel skall utgå till Nottebäcks med Granhults kommun i Kronobergs län med ett belopp av 1,503 kronor 58 öre.

Herr talman! Jag ber att få göra detta yrkande.

Herr Carlsson, Carl: Det kan visserligen förefalla, som om utskottets ståndpunkt här skulle vara ganska hård beträffande den gjorda framställningen, men det är dock, såsom den föregående ärade talaren framhållit, så, att vid föregående tillfällen, då liknande förslag framkommit, riksdagen alltjämt gått in för avslag. Det ärende, som herr Svensson omnämnde — det gällde ersättning åt Gällivare och Överluleå socknar — låg enligt mitt förmenande bättre till än det förslag, som nu föreligger för riksdagen, och det kan ej förnekas, utan att ett bifall till denna motion skulle kunna medföra konsekvenser av mycket stor räckvidd. Därför har utskottet måst ställa sig på avslagslinjen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Svensson, Martin*, att riksdagen skulle medgiva, att ersättning av statsmedel finge utgå till Nottebäcks med Granhults kommun i Kronobergs län med ett belopp av 1,503 kronor 58 öre.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 75, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Martin Svenssons* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om
viss ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 1 mars 1929 avlåten proposition, nr 177, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att av fonden för anordnande av lokaler för statens ämbetsverk i huvudstaden finge användas ett belopp av 400,000 kronor för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli i huvudsaklig överensstämmelse med ett i statsrådsprotokollet omförmålt förslag.

I anledning av förevarande proposition hade herr *C. Lindhagen* i en inom första kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 275, hemställt, att riksdagen ville

1:o) med avslag å propositionen nr 177 om anslag till nytt kanslihus hos Kungl. Maj:t begära underhandlingar med Stockholms stad om en stadsplane-reglering i syfte att bereda kanslihuset möjligheter till en värdig fasad mot Riddarhustorget och eventuellt något ökat utrymme samt därigenom tillika för framtiden tillvarata för landet och dess huvudstad de oskattbara skönhetsvärdena på denna plats;

2:o) i varje fall hemställa om övervägande av konstnärligare exteriörer till byggnaden på denna krävande belägenhet eller åtminstone av en arkitektonisk utformning av flygelhusets fasader i anslutning till den bibehållna fasaden av det gamla i kanslihusbyggnaden ingående polishuset;

3:o) eller, i händelse yrkandena under punkt 1:o) och 2:o) ej bifölles, med godkännande av propositionen i övrigt omedelbart utan återremiss till regeringen fatta beslut i det under punkt 2:o) berörda syftet samt bevilja förslagsvis en förhöjning i anslaget för ändamålet, därest en sådan förhöjning ansåges erforderlig.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen (I: 275), måtte medgiva, att av fonden för statens ämbetsverk i huvudstaden finge användas ett belopp av 400,000 kronor för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli i huvudsaklig överensstämmelse med ett i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 1 mars 1929 omförmålt förslag.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag har ansett mig böra väcka en motion, för att åtminstone någon stämma inom riksförsamlingen skulle höja sig till förmån för utnyttjandet av ett tillfälle att nu bevara vad som ännu kan räddas av en av hjärtpunkterna av Stockholms stads skönhetsvärden, till gagn för både riksintresset och stadsintresset. Jag har ju för min del anat och också skrivit i min motion, att framställningen kanske kommer att totalt falla till föga. Nu ser jag emellertid, att statsutskottet icke precis vill beskära motionen det ödet utan ger ett visst erkännande åt densamma, men statsutskottet faller i alla fall till föga inför förhållandenas makt för tillfället.

Det är nämligen så, att detta område, eller bältet från Riddarholmen över Riddarhustorget och Helgeandsholmen fram till Kungsträdgården, utgör själva hjärtat av huvudstaden. Det är där, som skönhetsvärdena samlat sig, både på grund av naturförhållandena, representerade främst av strömmarna och utsikten åt olika håll, och även till följd av de offentliga byggnadernas koncentrerings huvudsakligen just på denna punkt.

Emellertid har ju denna tavla blivit ganska förstörd genom att riksdaghuset

med den stora puckeln, riksbanken, står uppbyggt på Helgeandsholmen, och dess stenmassor sammansmälta med slottet, vilket även förstör intrycket av slottet, särskilt betraktat västerifrån. Detta kallar man en sorglig tilldragelse, och, är man grov i munnen, kallar man det för en riksskandal. Nu är det också meningen att ytterligare tillproppa denna stenmassa genom en kolossal kanslifabrik, eller vad man skall kalla det, som i sin arkitektur representerar en bastard av nutidens tre stormakter inom byggnadskonsten, nämligen fabriken, kasernen och cellfängelset. Alla dessa släta ytor med sina små gluggar — något annat är det ju icke — utan någon ädel formation och med ett tak, som icke välver sig stolt och försonande över missfostret inunder utan tvärtom fullkomnar det med sin oansenliga resning, fullproppad med vindskupor för s. k. praktiska ändamål, allt detta gör just, att detta bygge kommer att fylla en stor plats i den svenska arkitekturs dekadans. Det är åtminstone många av oss, som förstå det och även sökt göra dessa synpunkter gällande.

Det är klart, att i en tid som vår, utan några slags ideal och utan någon uppfattning om deras praktiska betydelse, måste man falla till föga, därför att det nu icke kan hjälpas, att man måste ha ett kanslihus; vi ha strävat med det i så många år, och därför måste väl saken ha sin gång, det må bära eller brista. Det kan icke hjälpas. Detta är ju ett resonemang, som är bestickande. Man tröttnar naturligtvis på att försöka det, som förefaller omöjligt. Så länge Stockholms stad och staten i fråga om bevarandet av stadens skönhetsvärden ej kunnat samarbeta på något sätt utan fortfarande stå i skarp stridsställning mot varandra, i det var och en bara söker tillgodose sina enskilda ekonomiska dagsintressen, kan man ej heller förvänta, att någon uppgörelse, från början byggd på ett fullkomnat system, skall kunna på något sätt äga rum. Således är det ödet, som bygger huset, och icke människornas omtanke.

Nu har utskottet haft en känning av detta, och jag antecknar, herr talman, med tillfredsställelse, att utskottet gått till och med så långt i vanvördnad för auktoriteterna här i världen, som spela en så kolossal roll, att det säger, att kanslihusbyggnaden har »tämligen strävt utformade och nakna fasadytor». Det är ju ett erkännande, att saken ej är så bra som den borde vara. Emellertid tillägger utskottet i slutet av sitt utlåtande, att »frågan om det blivande byggnadskomplexets infogande i den nuvarande stadsbilden tillmätts stor betydelse». Det vet jag ej; det kan hända att det tillmätts stor betydelse, men man har misslyckats i att infoga det hela i stadsbilden på ett tillfredsställande sätt, och det gäller i stället bara att ytterligare tillproppa denna oformliga stenmassa, som åstadkommits genom riksdagshusets och puckelns sammansmältande med slottskonturen, vilket nu skall fulländas genom denna tillkorkning av det lilla luftutrymme, som tilläventyrs kan finnas kvar.

Det är emellertid så — och det understryker också statsutskottet med en viss humor — att det finnes två moment här, som verka försonande. Det ena är pelargången, dessa fyra pelare, som skola finnas kvar eller kanske flyttas något. Och vidare ha vi det gamla polishusets fasad, som skulle bibehållas såsom en monumental infogning och förgylla upp det nya huset, ett fattigdomsbevis i högsta grad, såvitt jag förstår, då man icke har något annat att tillgripa. Detta gamla polishus är ej något annat än ett ruckel, och dess berömda fasad, som även förvanskats under tidernas längd, är av den torftigaste art. Den kan icke hänföra någon som helst åskådare. Men jag har verkligen sett på ritningen hur den, infogad i de nya fasaderna, ter sig praktfull, vilket ju visar utarmningen av de husfasader, som nu skola resas såsom ett monument över svenska statens administrativa maktutövning. Jag får verkligen säga, att skall det vara ett nytt hus, så skall det vara ett nytt hus, och jag instämmer därför fullkomligt i statsutskottets förhoppning, att Kungl. Maj:t icke måtte nappa på den kroken utan låta huset renrakat få framträda såsom en bild

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.
(Forts.)

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.
(Forts.)

av vad nutiden kan åstadkomma i byggnadskonst och icke försöka överskyla detta uttryck för samtidens själ genom att infoga denna obetydlighet på vacklande grund från förgångna tider. Jag kan aldrig tro, att denna strunt skall få leva kvar för att få förgylla upp de nya fasaderna. Emellertid vill utskottet icke underskatta motionärens erinringar om den arkitektoniska utformningen; men utskottet tillägger, att ett upptagande av nya förhandlingar med Stockholms stad är omöjligt, och det kan man stryka under, att det förmodligen är riktigt sagt av utskottet.

Utskottet finner vidare, att det är lyckligt, att kanslihusfrågan kunnat vinna sin lösning, utan att rådhusfastigheten behövt förvärfvas. Det har ej motionären påstått, utan tvärtom erinras i motionen, att det är för väl, att rådhuset kommit tillbaka till staden, som därigenom har situationen i sin hand. Den kan således genom att själv bestämma rådhusets framtida rivning eventuellt åstadkomma stora saker på denna plats. Sålunda beredes kanslihuset möjlighet att få sin fasad åt det hållet förlängd med några meter och i varje fall få en verklig fasad, värdig huset och dess ändamål. Vidare skulle förverkligas föfädernas avsikt med Vasabron, att den skulle föra hela sin trafik rakt på slussen vartill den framtida rivningen av rådhuset utgjorde ett led. Det generade icke föfäderna, som dock voro så estetiska, ty de ansågo, att ändamålsenligheten krävde detta med hänsyn till storstadens trafik, vilken liksom pulsådorrorna i människokroppen måste ha sin gång raka vägen genom byggnadskroppen i storstaden. Denna utvidgning genom rivningen av rådhuset skulle således göra, att brons trafik åtminstone kom fram till en öppen plats. Den tilltänkta vidgningen tillika av Stora Nygatan är däremot numera problematisk på grund av de höga kostnaderna, men om Kungl. Maj:t någon gång ville begåva staden med en ordentlig zonexpropriation, varom stadsfullmäktige enhälligt gjort framställning och i vilket ämne en interpellation här om dagen besvarades av justitieministern, skulle även den saken bliva överkomlig till och med för vår tid. Genom rådhusets rivning skulle staden få en plats, kring vilken kunde uppbyggas något stort i framtiden, en vidgad plats, som lämnade Riddarhuset — Stockholms och kanske rikets vackraste byggnad — mera fristående. Nu ser ju denna stadsdel ut som en bygglåda med det ena huset uppradat efter det andra utan plan och sammanhang och utan luftutrymme. Man skulle få en plats, som går fram till strömmarna, som det går gammal kungsådra igenom. Man kunde lägga en grund för bevarandet av Stockholms framtida skönhetsvärden på denna centrala punkt.

Nu är det museiintresset, kring vilket estetiken flockar sig och icke det levande livets krav. Man söker i samma anda också bibehålla gamla polishuset, insprängt omaka i kanslifabrikens sorgliga skepnad. Jag hoppas, att statsutskottets utlåtande begrävat denna förhoppning i en oåterkallelig grav, som gräset kommer att växa över. Från stadens sida inom de estetiska kretsarna, särskilt inom museikretsarna, där tankarna sväva kring nordiska museet och andra sådana anstalter, göres framför allt gällande att man med åsidosättande av det levande livet och framtida nybildningar måste ha kvar rådhuset såsom ett minne från trettioåriga krigets byggnadskonst, ehuru dess inre är vandaliserat och utgör en banal inredning för triviala ändamål. Det är endast en yttre bortdöende glans, som ännu står kvar på sina vacklande grundvalar. Även staten borde kunna medverka till att det blev luft i luckan på det sättet för framtida, mera omfattande behov, men även statsmakten faller nu till föga. Då får jag verkligen säga, att om det gamla rådhuset skall spela en sådan roll för att stoppa tidens nödvändigheter bör man ej beklaga trängseln. Det är ju bra att vi under uppehållet tvingas att i vagnarna njuta av de ovanskliga skönhetsvärden, som rådhuset anses företräda.

Herr talman! Jag har, som sagt, redan i motionen resignerat inför det

oundvikliga, och jag skall således nu, utan att det faller mig in att begära
votering, bara yrka bifall till min motion såsom en sista opinionsyttring för
ett tillfälle, som ej vidare återkommer.

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.
(Forts.)

Herr Lindblad: Jag tror, att jag kan fatta mig mycket kort

Riksdagen fattade redan i fjol beslut om kanslihusets byggande och saken
ligger nu så till, att man icke kan frångå detta riksdagens beslut. Statsut-
skottet har gjort vad det kunnat av situationen, och jag tror, man får vara
nöjd därmed och se till att det nya kanslihuset äntligen kommer till stånd,
eftersom det varit av behovet påkallat i så lång tid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med
de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad ut-
skottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på
bifall till punkten 1 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen; och
förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande
ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 77 i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av
fastighet i Linköping, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skol-
ungdomen jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. post-
sparbankens
skol spar-
kasserörelse.

I en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten proposition, nr 125, vilken
hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, un-
der återopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma
dag, föreslagit riksdagen medgiva, att generalpoststyrelsen för främjande av
sparsamhet finge intill ett belopp av 50,000 kronor och i övrigt i den omfatt-
ning Kungl. Maj:t bestämde, av postmedel till skolungdom i riket utdela
mindre penningbelopp insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst
två kronor å varje bok.

I förevarande ämne hade inom riksdagen väckts vissa motioner.

Sålunda hade redan före avlåtandet av ifrågavarande proposition i två lika-
lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 71, av herr
K. A. W. Björck m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 212, av
herr *A. Olsson* i Mora m. fl., hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att
generalpoststyrelsen för främjande av sparsamhet finge, intill ett belopp av
50,000 kronor och i övrigt i den omfattning, Kungl. Maj:t bestämde, av post-
medel till skolungdomen i riket utdela mindre penningbelopp insatta å mot-
böcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.

Sedermera hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första
kammaren, nr 255, av herr *Björck* m. fl. och den andra inom andra kam-
maren, nr 393, av herr *Olsson* i Mora m. fl., hemställts, att riksdagen ville,
med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 125 gjorda hemställan men
under avböjande av de förändrade riktlinjer för skolspärverksamhetens bedri-
vande, som av vederbörande departementschef uppdragits, uttala, att den lokala
folkskolemyndigheten å vederbörande ort skulle äga att för skolspärverksam-

Ang. post-
sparbankens
skolspars-
kasserörelse.

hetens bedrivande fritt välja det organ, som befunnes i varje särskilt fall mest ändamålsenligt.

(Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört:

»Till Kungl. Maj:ts förevarande proposition hava av departementschefen knutits vissa direktiv rörande de former, vari postsparbankens skolsparkasserörelse enligt hans mening bör för framtiden bedrivas. Sålunda förutsättes bland annat att postsparbankens ifrågavarande verksamhet skulle 'begränsas till områden, vilka ej kunna betraktas såsom egentligt verksamhetsområde för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för skolsparrörelsens främjande'. I den mån ortsbanken utvidgar sin ifrågavarande verksamhet skulle postsparbanken få träda tillbaka för denna.

Utskottet måste för sin del finna olämpligt att genom dylika snäva och mot postsparbanken ensidigt riktade direktiv kringskära en så allmängagnande och behjärtansvärd verksamhet som skolsparkasserörelsen. Det initiativ, som postsparbankens ledning i detta avseende tagit, torde tvärtom vara förtjänt av all uppmuntran från statsmakternas sida. Utskottet kan ej heller finna, att postsparbanksledningen frångått de allmänna riktlinjer, som vid sistlidne riksdag uppdrogs för ifrågavarande verksamhet.

I likhet med motionärerna håller utskottet före, att det bör ankomma på de lokala folkskolemyndigheterna att fritt välja det organ för skolsparsverksamheten, som med hänsyn till ortsförhållandena kan finnas mest ändamålsenligt.

Under återopande härav hemställer utskottet, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de av herrar Björck m. fl. och herr Olsson i Mora m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 71 och 255 samt II: 212 och 393) må medgiva, att generalpoststyrelsen för främjande av sparsamhet må, intill ett belopp av 50,000 kronor, av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp, insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Widell, Dahl, Svensson* i Kompermåla, *Thelin, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Persson* i Fritorp och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I fråga om de direktiv för postsparbankens verksamhet å förevarande område, vilka innefattas i departementschefens uttalande i ärendet, finner utskottet desamma utgöra ett fullföljande av de riktlinjer, som riksdagen 1928 angivit vid anvisande av medel för enahanda ändamål. Berörda riktlinjer torde alltjämt från riksdagens sida böra vidhållas.

Under återopande härav hemställer utskottet,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och i anledning av de av herr Björck m. fl. och herr Olsson i Mora m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 71 och 255 samt II: 212 och 393) må medgiva, att generalpoststyrelsen för främjande av sparsamhet må, intill ett belopp av 50,000 kronor och i övrigt i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok;

b) att de av herr Björck m. fl. och herr Olsson i Mora m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 255 och II: 393), i vad de ej blivit här förut besvarade, ej måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda.»

Herr **Örne**: Herr talman, mina herrar! För min del måste jag djupt beklaga den motsättning i uppfattningarna angående skolsparkasseverksamhetens

organisation, varom den vid utskottsulåtandet fogade reservationen bär vittne. Denna motsättning är varken befogad eller från saklig synpunkt gagnelig.

Då omständigheterna velat, att ordföranden i postsparbanken har säte och stämma i denna kammare, kan det kanske vara lämpligt, att han får tillfälle att vid debattens början lämna en deklARATION, som måhända i någon mån kan förkorta den följande diskussionen.

Postsparbankens ledning kan icke medgiva, att den, såsom i departementschefens yttrande antydes, överskridit sin befogenhet vid dispositionen av det tidigare lämnade anslaget, eller att de skrivelser från sparbankshåll, som ingivits till regeringen i frågan, varit på något sätt påkallade av vad som verkligen förekommit vid fördelningen av det postsparbanken lämnade anslaget. Det ändamål, för vilket anslaget beviljats, nämligen främjandet av sparverksamheten bland skolbarn, har genom den skedda fördelningen tillgodosetts. Detta sista torde väl vara att anse som själva huvudsaken vid bedömandet av det föreliggande problemet.

Det har från åtskilliga håll påståtts, att postsparbanken skulle driva en olämplig konkurrens med de lokala sparbankerna och draga sparmedlen från dessa till huvudstaden. Jag ber häremot att få avgiva den bestämda förklaringen, att postsparbanken icke ledes av några sådana motiv. Den inser till fullo betydelsen av de lokala sparbankerna och deras verksamhet. Därest denna, såsom lagen förutsätter, går ut på att medelst de i vederbörande sparbanker insatta besparingarna tjäna kapitalbehovet i de särskilda orterna, kan den endast i mycket begränsad omfattning ersättas av postsparbanken eller av de stora affärsbankerna. Den lokala krediten, särskilt i form av smålån, kan icke lämpligen handhas på annat sätt än genom lokala organ. Däremot är det alldeles klart, att när det gäller placering i kommunallån, större fastigheter eller liknande säkerheter ett stort centralt sparinstitut med stränga regler för sin utlåning icke är underlägset de lokala sparbankerna, utan tvärtom är i flera hänseenden överlägset. Det finnes för övrigt, såsom jag hade äran framhålla i remissdebatten detta år, ingen verklig anledning för de lokala sparbankerna att frukta konkurrens ifrån postsparbankens sida, så länge den sistnämnda banken förvaltar endast en obetydlig bråkdel av landets sparinsättningar. Med sina till över 3 miljarder uppgående insättarbehållningar intaga de lokala sparbankerna en orubbligt fast ställning på sparverksamhetens område. Endast årsräntan på dessa placeringar torde uppgå till ett belopp, som utgör omkring två tredjedelar av postsparbankens hela insättarbehållning. Att en viss konkurrens om sparmedlen förekommer, är enligt min uppfattning endast nyttigt. Men den får icke vara illojal. Om illojal konkurrens förekommit inom sparbanksvärlden i Sverige, så är det icke mellan de lokala sparbankerna och postsparbanken, utan mellan de förra inbördes, då rena svindelföretag dragit till sig betydande medel med hjälp av sparbanksskyltens lockelse. Det har på sistone också blivit uppenbart, att i övrigt reguljära lokala sparbanker lämnat betydande krediter utanför sitt verksamhetsområde, i ett känt fall mot otillfredsställande säkerheter. I den mån kreditgivning — även mot fullt tillfredsställande säkerheter — skett utanför verksamhetsområdet, föreligger knappast något skäl att klaga över att medel undandrages den lokala lånemarknaden genom postsparbankens inlåning på samma ort.

Med dessa ord har jag endast velat klargöra, att det icke finnes anledning att blåsa upp konkurrensförhållandet mellan postsparbanken och de lokala sparbankerna till några jättelika proportioner. Denna konkurrens är på intet sätt oroväckande, om man ser den utan förstoringsglas, med normala och oförvillade ögon. Det finnes plats för både postsparbanken och de lokala sparbankerna. Sedan dessa senare, såsom väl blir fallet, kommit under en tillfredsställande central kontroll, torde det för övrigt låta sig göra att i viss utsträck-

Ang. postsparbankens skolsparksrevisi.
(Forts.)

Ang. post-
sparbankens
skolsparspar-
kasserörelse.
(Forts.)

ning förvandla postsparbanken till en utjämningsfaktor, nämligen på det sättet, att solida och välskötta lokala sparbanker, som hålla utlåningen inom sitt eget naturliga verksamhetsområde, i någon mån kunna få för sin utlåning disponera medel, som från orten insatts i postsparbanken. Därmed skulle ju varje anledning till misstämning från de lokala sparbankernas sida mot postsparbankens inlåning vara undanröjd. Sedan den föreslagna sparbanksinspektionen varit i verksamhet någon tid och hunnit bli varm i kläderna bör, enligt vad jag tänkt mig, det nu senast berörda spörsmålet upptagas till allvarligt övervägande.

Under förhoppning, att herr talmannen tillåter det, ber jag att få tillägga ett par ord angående en annan invändning, som gjorts mot postsparbankens verksamhet. Det har vid upprepade tillfällen sagts, att detta penninginstitut hotade att växa över alla gränser tack vare sin allt för energiska ledning. Må det tillåtas mig att i anledning härav erinra om det gamla ordstävets: det är sörjt för att inga träd växa upp i himlen. Detta ord innehåller en sanning, som gäller även för postsparbanken. Saken kommer säkerligen att reglera sig själv, då den i postsparbanken inestående summan nått en viss storlek och när efterfrågan av medel för sådana placeringar, som postsparbanken kan göra, kommer att minskas och räntan i följd därav nedgår. Man glömmer så lätt, att de nuvarande förhållandena på penningmarknaden med all sannolikhet icke bli evigt bestående. De, som påstå, att postsparbanken icke har någon gräns för sina utvecklingsmöjligheter, höra till dem, som glömt taga detta förhållande med i sina beräkningar.

Efter dessa allmänna reflexioner skall jag blott tillägga ett par ord, som dock innehålla ett viktigt påpekande. Varken postsparbanken eller sparbanksföreningen har några tillförlitliga organ för att självständigt avgöra, hur skolsparsparverksamheten lämpligen kan och bör ordnas vid de olika skolorna. Den saken kan ingen annan än de lokala skolmyndigheterna eller andra kommunala organ, som representera föräldraintresset och förtrogenheten med ortens förhållanden, med någon större grad av tillförlitlighet fatta beslut i. För sin del är postsparbanken beredd att helt lita på dessa myndigheters omdöme. Det borde ej vara svårt för de lokala sparbankerna att intaga samma ståndpunkt. I möjligheten att direkt påverka dessa myndigheter ha de sistnämnda bankerna, synes det mig, en garanti för att de ensamma bli anlitade av alla skolor, där sparverksamheten bekvämligen kan anknytas till en lokal sparbank. Postsparbanken fattar sin roll i den förevarande skolsparsparverksamheten uteslutande såsom tjänande. Den har ingen lust att tvinga sig på någon skola. Den är beredd att utan knot genast träda tillbaka till förmån för ortssparbanken överallt, där de nyssnämnda lokala myndigheterna så besluta.

Då förhållandet är sådant, synes mig ingen anledning föreligga för de lokala sparbankernas målsmän att blåsa upp till strid om formerna för en verksamhet, om vars sakliga innebörd ingen tvist torde råda i denna kammare. För sin del är postsparbankens ledning, såsom framgår av vad jag förut sagt, stämd för försoning mellan dessa bägge grupper av sparinstitut, och jag är för min del beredd att göra allt vad i min förmåga står för att verka till avspänning i stämningen.

Herr Dahl: Herr talman! Det kan ju icke lida något tvivel om att även reservanterna med mycket intresse och även med tacksamhet ha mottagit det uttalande, som herr Örne här har lämnat för postsparbankens vidkommande.

Jag kan emellertid icke underlåta påpeka, att denna så utomordentligt försonliga förklaring i viss mån strider emot det förfarande, som postsparbanken i denna fråga tidigare tillämpat och som just föranlett såväl statsrådets ut-

talande som den vid betänkandet fogade reservationen. Och jag kan således inte finna, att herr Örne uttalande kan föranleda, att reservanterna med mindre styrka skulle vidhålla sin reservation, än om det uttalandet icke förekommit.

Som kammaren finner, skilja sig utskottsutlåtandet och reservationen väsentligen i fråga om motiveringen men i någon del också i fråga om klämman. Utskottet förmenar, att postsparbanken ställt sig till efterrättelse de direktiv, som riksdagen förlidet år gav vid anvisandet av anslag för motsvarande ändamål, och menar således, att statsrådets erinran i propositionen saknar fog. Reservanterna å andra sidan anse, att statsrådets uttalande i ärendet endast utgör ett fullföljande av de riktlinjer riksdagen i följ angivit. För att klara upp detta mellanhavande torde det vara erforderligt att draga sig till minnes vad riksdagen förlidet år uttalade i det avseendet. Riksdagen erinrade då, att beräkningen av medlen skett med utgångspunkt från att utdelning av böcker skulle ske endast inom viss landsända eller vissa län, där det syntes särskilt angeläget att främja sparsamhetssträvandena. Riksdagen ville emellertid ytterligare framhålla vikten av att ifrågavarande nya verksamhetsgren icke av postsparbanken gäves en sådan inriktning eller finge så utveckla sig, att den kunde komma att leda till en olämplig konkurrens om det lokala sparkapitalet. En förutsättning för bifall till förslaget finge överhuvud anses vara, att konkurrens undvekes med sparbanker eller andra penninginrättningar, som dreve dylik skolsparverksamhet.

Korteligen — här angav således riksdagen att det skulle vara en geografisk uppdelning av verksamhetsområdena. Emot detta har man då att ställa det faktum, att postsparbanken har utdelat sådana skolsparböcker i alla län med undantag av Örebro län och vidare har man att beakta, vad generalpoststyrelsen säger i sitt i propositionen återgivna uttalande av den 21 december 1928, då postsparbankens styrelse uttryckligen angiver, att begränsningen för dess verksamhet skall icke vara vederbörande sparbanks verksamhetsområde utan det skall vara skolorna, som böra utgöra begränsningen. Således, om en sparbank börjar sådan verksamhet i sitt distrikt men icke utsträckt den till alla skolor, skulle postsparbanken vara oförhindrad att ibland de skolor, som icke nåtts av den lokala bankverksamheten, etablera sin verksamhet. Man har alltså icke upprätthållit den geografiska begränsning, som riksdagen angav, utan i stället dragit upp gränserna mellan respektive skolor inom ett och samma område. Jag kan således för min del ej finna, att postsparbanken har på sätt, utskottet här påstår, ställt sig till efterrättelse de riktlinjer, som sistlidet års riksdag uppdragit. Man finner fastmer, att postsparbanken tummat på dessa riktlinjer högst väsentligt. Å andra sidan ha reservanterna ansett, att statsrådet med sitt uttalande icke gjort annat än ytterligare inskärpt betydelsen av att dessa geografiska gränser upprätthållas och att konkurrensen om möjligt undvikes. Då således departementschefen i själva verket icke gjort annat än ytterligare strukit under vad riksdagen i följ angav såsom riktlinje för denna verksamhet, ha reservanterna ansett, att utskottet saknat skäl att så att säga tillbakavisa statsrådets uttalande, och jag föreställer mig, att efter den deklaration, som herr Örne här med hela den auktoritet, som han besitter, angivit, skulle det vara så mycket mindre skäl för utskottet att vidhålla sin ståndpunkt. I själva verket har herr Örne nu förklarat, att han vill, att postsparbankens fortsatta verksamhet upprätthålles efter de direktiv, som riksdagen i följ gav.

Det förekommer i motiveringen särskilt ett uttalande, som jag icke kan underlåta att peka på. Det säges nämligen i sista stycket av utskottets motivering: »I likhet med motionärerna håller utskottet före, att det bör ankomma på de lokala folkskolemyndigheterna att fritt välja det organ för skol-

Ang. postsparbankens skolspar-kasserörelse.
(Forts.)

Ang. post-
sparbankens
skolspar-
kasserörelse.

(Forts.)

sparverksamheten, som med hänsyn till ortsförhållandena kan finnas mest ändamålsenligt.»

Jag är icke fullt säker, om det uttalandet sammanfaller till sin mening med vad herr Örne på den punkten antydde. I varje fall ber jag att få sätta i fråga, huruvida det kan vara lämpligt att låta avgörandet, på det sätt utskottet här föreslår, helt enkelt anförtros åt lokala skolmyndigheter.

Till sist ber jag få framhålla, att även i klämman har utskottet vidtagit en retuschering, som ger det tillstyrkta beslutet en annan innebörd än vad Kungl. Maj:ts förslag innefattar. Enligt Kungl. Maj:ts förslag och enligt reservationen skulle dessa penningar utdelas »i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer». Denna restriktion har strukits av utskottet, och efter vad jag förstår kommer det att innefatta, att det blir helt och hållet beroende på postsparbanksstyrelsens prövning i vilken omfattning och på vad sätt skötseln av denna rörelse skall bedrivas.

För min del kan jag liksom reservanternas i övrigt icke finna annat än att det skulle vara önskligt, att Kungl. Maj:t här hade en befogenhet, som utskottet fränkännt Kungl. Maj:t. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Det förefaller mig nästan, som om det här skulle vara en strid om påvens skägg. Både utskottets majoritet och dess minoritet anse sig kunna ställa sig på den ståndpunkten, att riksdagens direktiv från i fjol äro desamma, som framläggas i utskottsutlåtandet och i reservationen. Jag tror också, att meningsskiljaktigheterna här ha gjorts större än de i själva verket äro. I statsutskottet har det framhållits till försvar för postsparbanken, att ett cirkulär ifrån denna utsänts, i vilket cirkulär postsparbanken klart och tydligt sagt ifrån, att den icke vill mottaga några sparskassböcker, därest det på orten finnes sparbank, som var lätt tillgänglig och som var beredd att mottaga skolungdomens medel. I detta fall förefaller det mig alltså, som om postsparbanken fullkomligt följt vad riksdagen angivit såsom direktiv.

Nu menade den siste ärade talaren, att det skulle kunna uppdragas geografiska gränser för de olika sparbankernas verksamhet. Det skulle kunna ske en sådan uppdelning, att, på den ort där det fanns en sparbank, denna skulle för sin verksamhet få en räjong, som vore geografiskt bestämd. Låter sådant sig verkligen göra? Det kan ju tänkas, att en sparbank har ett kontor på en plats, men att denna plats ligger så långt ifrån de platser, varifrån skolparmedel kunna komma, att postsparbanken har större möjlighet att mottaga skolungdomens medel. Det har uppgivits många ställen, där lärarna ha ansett, att det blir för besvärligt att fara flera mil för att insätta de medel, som sparas av skolbarnen och det vore mycket enklare och lättare att gå till närmaste postanstalt. Så är det nog på många ställen. Man kan således icke fastställa någon avgränsad räjong för en sparbank, utan förhållandena kunna vara och äro väl sådana, att insättning mycket enklare och lättare går för sig vid närmast intill liggande postkontor. Det förefaller mig, som om det huvudsakligen härvidlag vore sparandet och möjligheten att kunna få skolbarnen att spara, och då förefaller det mig, som om sådana åtgärder, som att insätta medlen på postsparbanken, där ingen annan möjlighet finnes, är enklare och naturligare än att bara säga, att det området har sparbanken lagt beslag på, och här får det icke sättas in pengar på postsparbanken!

Det är väl heller icke så mycket pengar som det här gäller. Summan av de pengar, som tagas ifrån sparbankerna av postsparbanken genom skolparverksamheten är väl i alla fall så ytterst liten, att den icke betyder mycket

för den utlåning, som sparbankerna ha att göra i de trakter, där de finnas. Jag tycker icke det är så värst mycket att strida om.

Utskottet har sagt, att det icke anser, att postsparbanken misskött sig på något sätt. Den har kanske varit energisk, men skall den då straffas för det? Jag tycker vi ha anledning att med glädje se, att statens tjänstemän på något ställe åtminstone visa energi och arbetslust, och då skall väl icke riksdagen säga: »Nej, sådan energi få ni icke visa, ty då få ni bestraffning av riksdagen!»

Jag tror, att det hela reder ut sig, om man tager det litet förnuftigt. Är det så, att postsparbanken, såsom den gjort hittills på de platser, där det finns sparbanker, säger ifrån, att den icke vill taga emot dylika sparmedel, tycker jag, att saken ligger tämligen klar. Gäller det däremot sådana ställen, där sparbanken icke kan utan avsevärd olägenhet mottaga sparmedlen, tycker jag, att det är naturligt, att postsparbanken får vara med och taga hand om medlen. Att uppdelade ett område i bestämda räjonger för varje sparbank är väl rätt svårt, och framför allt väl i de delar av landet, där det är långt emellan varje sparbank, men där det icke är så långt till postkontoret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Jag hade tyvärr icke tillfälle att åhöra det anförande, som nyss hållits av postverkets chef, men efter vad jag hört uppgivas därom förefaller det mig, som om han velat ge uttryck åt den uppfattningen, att postsparbanken framdeles som hittills skall följa de direktiv för här ifrågavarande verksamhet, som generalpoststyrelsen själv framfört, då generalpoststyrelsen år 1927 på hösten ingav en underdånig skrivelse med begäran, att medel måtte ställas till förfogande för postsparbanken för att bedriva ifrågavarande rörelse. Då i nämnda skrivelse uttalades, att postsparbanken sedan länge varit intresserad av ifrågavarande slag av sparverksamhet och alltid sökt tillse, att ingen olämplig konkurrens komme till stånd med de privata bankerna, och att postsparbanken således, då dessa tillfredsställande söjrt för skolsparverksamheten på vissa orter, icke hade anledning att där driva dylik verksamhet. Det uttalades också, att man borde avstå från tilldelning av sparbanksböcker i sådana skoldistrikt, inom vilka motsvarande sparverksamhet igångsatts av annan sparbank, och att intill dess erfarenhet vunnits det måhända vore lämpligast att låta verksamheten inskränkas till att avse endast vissa län, där det av olika skäl syntes angeläget att främja sparsamhetssträvandena.

Jag är synnerligen tillfredsställd över ett sådant uttalande från herr Örnés sida. När frågan behandlades vid 1928 års riksdag, underströks ju både under debatten och i riksdagens skrivelse med mycken styrka, att förutsättningen för det beviljade anslaget var, att överhuvud taget någon konkurrens mellan postsparbanken och ortssparbankerna icke skulle uppstå, och till den ändan fastslog riksdagen också, att man borde åtminstone för det dåvarande från postsparbankens sida inskränka sig till att utdela sparbanksböcker inom vissa trakter eller vissa län, där sådan rörelse dittills icke hade bedrivits.

Det var ett uttryck i utskottets utlåtande, som väckte en viss uppmärksamhet inom riksdagen. Utskottet hade nämligen, när det betonade vikten av att konkurrens från postsparbankens sida icke bedrevs, sagt, att en sådan konkurrens icke finge bedrivas med de ortssparbanker, som »för närvarande» bedreve en liknande rörelse. Det framhölls i anledning därav från åtskilliga håll, att om man läste detta efter orden komme man till det resultatet, att riksdagen menat, att med de ortssparbanker, som redan då drevo en sådan rörelse, fick ingen konkurrens etableras, men att däremot, om en ortssparbank, sedan postsparbanken hade börjat sin verksamhet, igångsatte en sådan rörelse, skulle denna

Ang. postsparbankens skolspar-kasserörelse.
(Forts.)

Ang. post-
sparbankens
skolspär-
kassaförrelse.

(Forts.)

inskränkning beträffande konkurrensen icke äga tillämpning. I anledning därav yrkande herr Petrus Nilsson, att dessa ord skulle utgå ur utskottets motivering, och detta blev också riksdagens beslut. Såvitt jag förstår, fastslog riksdagen således, att ifrågavarande verksamhet från postsparbankens sida skulle utövas med all varsamhet och försiktighet, och att det överhuvud taget var innebörden i riksdagens skrivelse, att någon konkurrens icke skulle ifrågakomma med de lokala sparbankerna, och detta icke blott med sådana sparbanker, som redan börjat sin verksamhet, utan även sådana, som sedermera kunde komma att upptaga dylik verksamhet.

Jag kommer nu till frågan, huruvida dessa direktiv blivit följda av postsparbanken. Den frågan har, såvitt jag förstår, nu icke någon direkt betydelse i annat avseende, än att svaret på densamma ger vid handen, huruvida och i vilken omfattning man nu bör förnya eller upprepa dessa direktiv, om nämligen riksdagen överhuvud taget vill, att samma direktiv, som förut faststälts, fortfarande skola vara gällande. Att det var avsikten med 1928 års riksdags beslut finner jag vara alldeles självklart. Det framgår för övrigt tydligt därav, att riksdagen uttalade, att postsparbankens ifrågavarande verksamhet icke finge så inriktas eller utvecklas, att onödig konkurrens uppkomme med lokalsparbankerna.

Nu har en ärad talare, herr Lindblad, sagt att denna konkurrens egentligen ingenting har att betyda, ty den verksamhet, som på detta sätt utövas av postsparbanken, är av relativt ringa betydelse. Detta må väl vara sant. Men det är uppenbart, att utövanheten av skolspärverksamhet för med sig, att de ungas intressen knyta sig till den bank, som sålunda omhändertar dem ifrån ungdomen, och detta kan naturligtvis icke vara utan sin betydelse för sparbankernas — de lokala såväl som postsparbankens — utveckling. Under denna fruktan för konkurrens ligger ju fruktan för, att det lokala sparkapitalet icke i så tillräcklig omfattning skall bli kvar hos de gamla ortssparbankerna, att dessa sparbanker kunna fylla sin allra väsentligaste uppgift, nämligen att tillfredsställa det, om jag så får säga, lilla lokala kreditbehovet, det kreditbehov, som man icke kan fylla utan en noggrann kännedom om förhållanden och personer i trakten, som överhuvud taget icke kan fyllas av andra än lokala banker, och som således postsparbanken — den må vilja det så gärna som helst — dock icke kan tillgodose på samma sätt som lokalsparbankerna. Det är därför helt naturligt, att det uppstår en viss oro, därest det i alltför stor omfattning etableras en konkurrens från postsparbanken i nu ifrågavarande hänseende.

Jag skulle egentligen icke ha gått in så mycket på denna sak, om icke utskottet formulerat sitt uttalande, särskilt i dess sista punkt så, att detsamma knappast kan tolkas på annat sätt, än att utskottet anser, att de tidigare direktiven ej vidare skola lända till efterrättelse, utan att postsparbanken och sparbankerna få fritt konkurrera på ifrågavarande arbetsfält. Av herr Lindblads anförande kan man måhända draga den slutsatsen att detta icke varit utskottets mening. Har emellertid majoritetens uttalande förstnämnda innebörd, måste jag beklaga om detsamma skulle bli riksdagens beslut. Jag värdesätter i hög grad såväl postsparbankens som de lokala sparbankernas verksamhet, men just därför måste jag för den goda sakens skull anse det vara olyckligt, om riksdagen nu skulle säga ifrån, att de tidigare enligt min mening synnerligen välbetänkta direktiven ej längre skulle vara gällande. I utskottets utlåtande fattas således enligt min mening ett uttalande om, att det nu ifrågavarande anslaget beviljas under förutsättning, att de direktiv, som riksdagen förra året gav, fortfarande skola tillämpas. Och detta borde man väl kunna säga ut, då herr Örne själv synes avse att den fortsatta verksamheten skall bedrivas efter dessa normer.

Det är i själva verket ingenting annat än detta, som är sagt i fråga om direktiven i departementschefens uttalande i den föreliggande propositionen. Utskottet har ansett, att propositionens direktiv äro för snäva, men om herrarna vilja granska dem närmare, skola herrarna finna, att de icke innebära något annat än vad som ligger i riksdagens direktiv från förra året. Det förutsättes, att sparbankernas ifrågavarande verksamhet skall begränsas till områden, vilka ej kunna betraktas som egentliga verksamhetsområden för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalägger intresse för skolsparrörelsens främjande. Det är precis vad förra årets riksdag avsåg, och att det även nu sagts ifrån beror därpå, att man, såvitt jag förstår vid ett objektivt bedömande, knappast kan säga att postsparbanken i allo har följt dessa direktiv. Det sades ju ifrån då, att postsparbankens ifrågavarande verksamhet endast skulle avse vissa platser och vissa län, där ingen lämpligt organiserad skolsparrörelse förut fanns. Så skedde emellertid icke — jag får säga i parentes, att jag för den goda sakens skull beklagar, att man icke redan från början gjorde upp denna sak genom samråd och i samförstånd — utan utdelningarna skedde så, att det delades ut postsparbanksböcker i alla län utom i ett enda, nämligen Örebro län. Utdelning förekom exempelvis, såsom framhålles i propositionen, även i ett län, där detta slags sparrörelse är så väl tillgodosett från de lokala sparbankernas sida som i Malmöhus län.

Jag tror således, att man, om man bedömer frågan objektivt, har en smula svårt för att säga, att direktiven äro i allo uppfyllda. Detta har gjort, att jag ansett mig böra upprepa direktiven, men de innebära i själva verket ingenting annat än vad som redan gäller.

Det har särskilt anmärkts, att i propositionen uttalats, att i den mån en ortssparbank utvidgar sin ifrågavarande verksamhet, skulle postsparbanken få träda tillbaka för denna. Men även detta, mina herrar, är ju en klar logisk utveckling av förra riksdagens ställningstagande. Riksdagen strök själv i motiveringen orden, att postsparbanken icke fick konkurrera med de banker, som »för närvarande» bedriva dylik verksamhet, i avsikt att därigenom framhålla att skyddet för konkurrens skulle gälla även för sparbanker, som senare igångsatte en verksamhet av ifrågavarande slag. Det finnes alltså, såvitt jag förstår, ingen grund för antagandet, att de nu avgivna direktiven äro i någon mån snävare än de förra. Det är endast ett klart återgivande av förra riksdagens mening.

Nu är det alldeles uppenbart, att det icke går att göra någon geografisk uppdelning av arbetsområdena. Det går överhuvud taget icke att ge några detaljerade direktiv för denna verksamhet; direktiven kunna endast utgöra ledning.

När jag nu uttalar min förhoppning, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag, vädjar jag på samma gång till det intresse, som jag vet finnes både hos de lokala sparbankerna, hos generalpoststyrelsen och postsparbanken för denna verksamhet, och jag vädjar till den goda viljan att ordna denna sak i samförstånd. Då behöver ingen schism i fråga om denna sak mera uppkomma. Jag tror, att det för sakens skull vore synnerligen önskvärt, om så skedde.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Efter herr Örnes försonliga och mot de enskilda sparbankerna tillmötesgående ord, för vilka jag såsom representant för en större enskild sparbank vill uttala min tacksamhet, kan jag instämma med herr Lindblad i hans yttrande, att denna fråga nog fått större dimensioner än vad den egentligen förtjänar.

När jag begärde ordet, hade departementschefen ännu icke yttrat sig, och jag är väsentligen förekommen av honom och kan sålunda fatta mig kort. Jag vill dock här — såsom departementschefen redan framhållit — erinra, att det

*Ang. post-
sparbankens
skolsparrörelse.*

(Forts.)

Ang. post-
sparbankens
skolspar-
kasserörelse.
(Forts.)

i utskottets motivering finns en fristående passus, som lyder på följande sätt: »I likhet med motionärerna håller utskottet före, att det bör ankomma på de lokala folkskolemyndigheterna att fritt välja det organ för skolsparverksamheten, som med hänsyn till ortsförhållandena kan finnas mest ändamålsenligt.» Denna passus kan, såvitt jag förstår, tolkas på det sättet, att det skulle bli frihet för postsparbanken att utöva sin skolsparverksamhet på områden, där detta icke kunde vara tillåtet enligt de direktiv, som riksdagen förra året beslöt, och vilka uttryckligen tolkades så, att där en enskild sparbank drev skolsparverksamhet, skulle postsparbanken icke utöva dylik verksamhet och sålunda icke uppträda som konkurrent. Det vore då efter min mening synnerligen lämpligt, om vi här från någon representant för utskottsmajoriteten finge ett uttalande, att det aldrig varit utskottets mening att på något sätt rubba på förra årets riksdagsbeslut, ty annars kan nog här en frihet i sinom tid uppkomma och föranleda missbruk.

Det är synnerligen gott, att vi här fått höra, att den nuvarande chefen för postsparbanken kommer att ställa sig till efterrättelse förra riksdagens direktiv, men denne man lär väl icke alltid kvarstå på sin post; han kan få en efterträdare, som icke känner sig på samma sätt bunden.

Jag anser sålunda, herr talman, att då, såsom här är uttalat, detta års proposition endast är en fullföljd av förra riksdagens beslut, är det säkrast att följa reservanterna, och jag får sålunda yrka bifall till reservationen.

Herr Clemetson: Herr talman! När jag begärde ordet, hade ännu icke herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet hållit sitt anförande och ej heller greve Lagerbjelke. Jag skulle nu kunna avstå, då de i väsentliga delar förekommit mig. Emellertid skall jag be att med ett par ord få bemöta ett bestämt påstående, som gjordes av herr Lindblad — herr Örne var för övrigt inne på samma tankegång — nämligen att postsparbanken skulle ha följt riksdagens direktiv och icke drivit någon otillbörlig konkurrens med sparbanker och andra bankinstitut.

Jag har vid frågans behandling i fjärde avdelningen av statsutskottet anförts vissa citat ur ett brev, som jag fått av en person, som jag känner och som är fullt trovärdig. Däri påvisades, hurusom postsparbanken på en ort, där det fanns såväl sparbank som en annan bank, hade bedrivit skolsparverksamhet och utdelat sparbanksböcker. Den skola, där postsparbanken bedrev verksamhet, låg så att säga vägg i vägg med de lokaler, där sparbanken och den andra banken hade sina kontor. Jag har här ett verkligt belägg på att postsparbanken icke har följt riksdagens direktiv och att det är synnerligen påkallat, att denna sak i riksdagen påtalas.

Jag finner på den grund, herr talman, att jag har full anledning att instämma med reservanterna, och uttalar den förhoppningen, att vad herr Örne här i så sympatiska ordalag har framhållit icke måtte bliva bara ord utan följas av handling, så att på område, där på enskild väg en samhällsfunktion fullgöres på fullt tillfredsställande sätt, staten eller dess organ icke måtte finna anledning att lägga sig i affärens.

Herr Björck: Herr talman! Det var inte utan, att jag, när jag gick till detta plenum, hyste en stilla undran, om verkligen regeringen med någon större energi skulle driva den ståndpunkt, som intagits i propositionen. Vid överläggningarna i statsutskottet yttrades också av en talare, att efter vad som passerat, sedan propositionen avläts till riksdagen, kunde regeringen knappast med någon styrka gå in för de skärpta grunderna, och han förmodade också, att propositionen skulle ha fått en annan läggning, om den avgivits efter de antydda händelserna.

Det har här tvistats om hur direktiven från 1928 faktiskt ha tillämpats. I det fallet ha både utskottets fjärde avdelning och enskilda ledamöter gjort mycket ingående undersökningar, och objektivt sett måste man därvidlag vits-orda, att direktiven från det verkställande organets sida ha tillämpats på ett fullt lojalt sätt — jag skulle nästan våga säga på ett *alltför* känsligt sätt. Förhållandet är nämligen, som jag har förvissat mig om, att det t. ex. i hela Medelpad icke har utdelats en enda postsparbanksbok, trots att skolrådsordförande och skolor ha anhållit därom, därför att det där fanns en enskild sparbank i Sundsvall, som drev skolsparverksamhet. Man har inte ansett sig kunna taga hänsyn till att det var mildt för lärarna att resa för att tömma sparbössorna och att de betydande praktiska olägenheterna i vissa fall torde ha varit så stora, att någon skolsparverksamhet praktiskt taget icke kunnat komma till stånd. Så rigoröst har postsparbankens ledning sett sig nödsakad handla i den här föreliggande frågan, och det beklagar jag, därför att huvudsaken för mig inte är om en enskild sparbank eller postsparbanken har hand om saken, utan huvudsaken måste vara att barnen lära sig sparsamhet och bibringas intresse därför. Men det vill nästan förefalla, som om man under den prestigestridd, som här dragit upp, har förlorat ur sikte, vad det egentligen gäller och vad huvudsyftet med statens engagemang i denna fråga verkligen är.

Nu har det sports: vad innebär detta statsutskottsutlåtande, som här föreligger, med hänsyn till 1928 års direktiv? På den punkten vill jag svara, att utskottet givetvis fortfarande upprätthåller den grundsatsen, att där en ortssparbank på tillfredsställande sätt kan tillgodose skolparverksamheten, bör den också få göra det, men däremot ej där det icke sker på ett fullt tillfredsställande sätt. Men spörsmålet, om verksamheten skötes tillfredsställande, kan inte få avgöras av *ortssparbanken*, utan prövningen, om skolans intressen behöri gen tillgodoses, bör ske av skolans lokala myndighet. Jag lärde mig, när jag i min ungdom i detta hus dagligen samarbetade med Carl Persson i Stallerhult, att det säkraste sättet att klara kinkiga frågor var — naturligtvis med travestering — att på hans metod fråga sig: »Hur gestaltat sig det här från Korsberga horisont?» Med andra ord: hur skulle det här taga sig ut i praktiken, om jag tillämpar det hemma i min by? Den metoden har jag också i detta fall använt. Jag tillhör ett samhälle, som inte ligger långt härifrån, och har som ledamot i skolstyrelsen där haft att syssla med skolparverksamhetens anordning. Som vi veta, finns det stora sparbanker här i Stockholm, men ingen av dem har kontor i Djursholm. Vi kunna inte ålägga lärarna att resa in och tömma sparbössorna i Stockholm. Men däremot gå lärarna gärna till postkontoret i Djursholm och tömma bössorna. De kunna taga barnen med och låta dem kontrollera, att ingenting skett med deras bössor. Den förmånen erbjuder icke de privata sparbankerna. Och detta är avgörande.

Det är uppenbart, att man överallt måste taga hänsyn till sådana praktiska förhållanden. Man får inte driva saken så, att man riskerar ett inställande av hela sparverksamheten, därför att de olika organen tävla om att få omhändertaga den. På den punkten har propositionen i år, såvitt jag förstår, sökt uppnå klarhet genom att fastslå, att överenskommelse skall träffas mellan postsparbanken och de enskilda bankledningarna. Men går man vidare, finner man att, om tvisten icke kan lösas, bör *postsparbanken träda tillbaka*. Naturligtvis kan Stockholms läns sparbank förklara: »Vi önska tillhandahålla skolparbössor i Djursholm, men ni få naturligtvis komma till Stockholm och tömma dem.» Men då blir frågan: är detta tillfredsställande? Enligt min mening, och av skäl som jag förut anfört, icke. Men en skolrådsordförande i Medelpad, som har sex mil till Sundsvall, skriver och ber postsparbanken om att få sparbanksböcker men inte kan få dem på grund av riksdagens hittillsvarande direktiv, måste jag säga, att då en så subtil tolkning av dessa direktiv

Ang. post-
sparbankens
skolspar-
kasserörelse.
(Forts.)

varit ofrånkomlig, måste direktiven i fråga jämkas och kompletteras. Betecknande nog reagerade min högt värderade vän herr Dahl i utskottet däremot och hävdade, att något sådant har aldrig varit meningen. Finns det intet sparbankskontor på platsen borde postsparbanken få taga hand om verksamheten.

Det är en dylik nödvändig komplettering, herr talman, som 1929 års nya direktiv innebära. De komplettera dem icke på det olyckliga sätt, som departementschefen har velat, genom att ge enskilda ett klart monopol, utan de komplettera dem på ett rättfärdigt och i övrigt mycket naturligt sätt. Det gäller här barnens sparpengar. Skolans sparverksamhet har den mest intima beröring med hemmet. Vem är det då, som är närmast att bestämma? Är det de banker eller den bankledning, som är så väl representerad i regeringen, eller är det barnens föräldrar? Skola barnens föräldrar berövas varje inflytande på denna sak, eller skall man taga föräldraintresset till råds? Ingen kan gärna tveka om det sunda och riktiga uti att föräldraintresset i tvistiga fall får fälla utslaget? Det är just den vägen utskottet har gått. Skolrådet och skolstyrelsen är den enda representation för föräldraintresset, som vår skollagstiftning känner. Gå vi ut till de olika landsbygdsdistrikten, till de lokala ortssparbankerna — och det är naturligtvis där det är känsligt — ja, då är det överallt i socknarna samma mannar, som sitta i sparbanksstyrelsen och i skolrådet. Det är därför alldeles icke någon risk, att dessa obehörigt skola gynna postsparbanken på bekostnad av den lokala ortssparbanken. Men man måste sörja för att de ha tillgång till en praktisk väg, eljest blir det ingen skolsparverksamhet. Jag tycker alltså, att det inte ens för dem, som här urgera det enskilda intressets suveränitet, finnes någon anledning att motsätta sig, att föräldrarna få lov att ha avgörandet i sin hand.

Herr kommunikationsministern yttrade nyss, att genom utskottets ställningstagande postsparbanken skulle få vind i seglen och alldeles för stark konkurrenskraft. Herrarna böra emellertid komma ihåg, att det här gäller 50,000 kronor, alltså 25,000 sparbanksböcker. Det födes årligen 100,000 barn här i landet med den ringa nativitet, som för närvarande karakteriserar den svenska nationen. Det är alltså högst vart fjärde barn i detta rike, som kan komma i åtnjutande av en sparbanksbok från postsparbanken. När det här vidare talats om faran att sparkapitalet drages från orterna, vill jag liksom den årade representanten för avdelningen säga, att den frågan kan saklöst föras ur stridsplanet, ty det gäller så små belopp, att för visso de nationalekonomiska diskussionerna kunna sparas till ett annat tillfälle.

Skillnaden mellan de föreliggande alternativen är alltså, att *regeringen* säger, att *de enskilda sparbankernas centralledning* skall ha avgörandet, medan *utskottet* sätter in *föräldraintresset*, representerat av skolrådet, som den bestämmande instansen.

Så är det en sak till i detta sammanhang, som man inte alldeles bör bortse ifrån. Jag tror, att det finns åtskilligt, som talar för att postsparbanken är ett lämpligare organ för denna sparverksamhet än de enskilda bankerna. Jag ledes till denna uppfattning av min erfarenhet, att barnen, när de lämnat skolan, ofta lämna också sin hembygd. De flytta till städerna och taga då sannolikt ut sina pengar ur banken för att ha dem med sig. Men ha de sina slantar i postsparbanken, behöva de endast stoppa sin postsparbanksbok i fickan, och då kan det hända, att de inte behöva taga ut sina tillgodohavanden. Detta är en synpunkt, som man inte alldeles bör förlora ur sikte i detta sammanhang.

Ja, herr talman, det skulle vara mycket att tillägga, men jag tror, att denna sak nu är så pass ventilerad, att kammaren redan bildat sig en uppfattning om vilket av dessa bägge förslag, utskottets eller reservanternas, som är det ur det helas synpunkt mest gagneliga. Inför närliggande händelser torde det bliva mycket svårt att vinna någon allmän opinion för åtgärder, som i sina kon-

sekvenser åsyfta att *förhindra* sparande barn att anlita ett penninginstitut, som icke under några förhållanden kan ge deras sparintresse, deras sparvilja, en törn, som kan bliva ödesdiger för hela deras framtida uppfattning på detta område.

Ang. post-
sparbankens
skotspar-
kassereörelse.
(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Schlyter*, *Carl Carlsson* och *Asplund*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Kobb* och *Holmgren*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande tillbyggnads- och ändringsarbeten inom riksbankens fastighet i Visby;

nr 37, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande ändrings- och reparationsarbeten inom riksbankens fastighet i Gävle;

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Falun;

nr 39, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; samt

nr 40, angående användande av riksbankens vinst för år 1928.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökningar rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nördingens sjösänkningsföretag i Stockholms län; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag ävensom två i samma ämne väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om
låneunderstöd
åt Hornborga-
sjöns sänk-
ningsförening.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner om räntefritt låneunderstöd åt Hornborgasjöns sänkningsförening.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 170 i första kammaren av herr *Gustafson, Fritiof*, m. fl. och nr 296 i andra kammaren av herr *Anderson* i Storegården m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge, utan hinder av gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond, från denna fond bevilja Hornborgasjöns sänkningsförening ett tillfälligt räntefritt låneunderstöd av högst 350,000 kronor eller på annat sätt göra detta belopp tillgängligt för ändamålet;

2) till eventuellt täckande av för statens avdikningslånefond genom beviljande av nämnda låneunderstöd uppkommande ränteförluster under nionde huvudtiteln anvisa erforderligt anslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner I:170 och II:296 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Lundell: Då jag varit med om att underteckna såväl förra årets som detta års motion i fråga om låneunderstöd åt Hornborga sjösänkningsföretag, skall jag tillåta mig att yttra några ord i denna fråga.

Med Hornborga sjösänkningsföretag äro förknippade en hel del anmärkningsvärda omständigheter, som ogynnsamt inverkat på arbetets utförande och på företagens ekonomiska ställning. Sålunda har arbetets utförande försenats genom en entreprenörs insolvens samt genom tvenne arbetsnedläggelser. Här till kommer, att vederbörande lantbruksingenjör begått det ödesdigra formella misstaget att ej kalla vattenfallsägarna till den syneförrättning, som föregått arbetets påbörjande. Genom ifrågavarande tjänstemans fel uppstod mellan sjösänkningsföreningen och vattenfallsägarna en process, som nu pågått i över tjugu år och vilken hotar företaget med ekonomiskt sammanbrott. Till 1928 års slut har föreningen i räntor och rättegångskostnader utbetalt över en halv miljon kronor eller mer än vad arbetskostnaderna för sjösänkningen uppgått till. Ehuru jag vet, att jordbruksministern haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, tillåter jag mig dock att uttrycka den förhoppningen, att jordbruksministern måtte påskynda utredningen och söka åvägabrinda förlikning mellan de stridande parterna, så att proposition av Kungl. Maj:t kan framläggas vid nästa års riksdag om beredande av hjälp i det ekonomiskt betryckta läge, vari föreningen råkat komma.

Under för handen varande förhållanden, då utredningen ännu ej avslutats, har jag ingen erinran mot jordbruksutskottets förslag utan ber särskilt att få understryka den punkt i utskottets välvilliga motivering å sid. 17, där det he-

ter: »Det måste emellertid vara en angelägenhet av synnerlig vikt, att under den fortsatta utredningen ingen möjlighet lämnas oprövad, som kan vara ägnad att föra förevarande fråga fram till en snar godtagbar lösning.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om
låneunderstöd
åt Hornborga-
sjöns sänkningsförening.
(Forts.)

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny institutionsbyggnad vid statens centrala frökontrollanstalt jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredande av familjebostäder åt ytterligare två laboratorer vid veterinärhögskolan;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skiftet å Färila sockens stora skifteslag;

nr 53, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1929—1930 i vad angår jordbruksärenden; samt

nr 54, i anledning av väckta motioner om räntefrihet under viss tid för lån från täckdikningslånefonden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.49 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 231, angående överenskommelse mellan Svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal.

*Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.*

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Borell**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Reuterskiölds interpellation angående elektrifiering av järnvägslinjen Stockholm—Uppsala m. m., erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Under erinran, att järnvägsstyrelsen låtit verkställa utredning rörande kostnaderna för elektrifiering av linjen Stockholm—Uppsala samt att styrelsen, då denna elektrifiering ansåges komma att medföra förlust för statens järnvägar, den 14 mars 1929 beslutat, att sagda utredning icke skulle föranleda någon styrelsens vidare åtgärd, har ledamoten av riksdagens första kammare, herr Reuterskiöld, anhållit om samt erhållit kammarens tillstånd att till mig få framställa följande spörsmål:

1. Anser herr statsrådet, att frågan om elektrifiering av linjen Stockholm—Uppsala bör vara avgjord genom järnvägsstyrelsens beslut av den 14 mars, eller är herr statsrådet betänkt på att genom regeringsinitiativ återupptaga densamma omedelbart?

2. Anser herr statsrådet, att en elektrifiering norrut är av mindre vikt än en elektrifiering söderut, eller vill herr statsrådet gå in för elektrifiering av statens järnvägar samtidigt i båda riktningarna och därför nu närmast för elektrifiering av linjen Stockholm—Uppsala?

3. Anser herr statsrådet det vara riktigt och billigt, att elektrifieringen belastas med kostnader för omläggning av telegrafverkets svagströmsledning på sådana sträckor, där det är ett allmänt intresse att få denna omläggning till stånd oberoende av all järnvägslektrifiering?

4. Anser herr statsrådet det möjligt och lämpligt, att, därest elektrifieringen skulle underlättas genom lägre taxor för vattenfallsstyrelsens leverans av elektrisk kraft, en sådan anordning av regeringen föranstaltas?

I den skrivelse av den 27 februari 1920, varmed järnvägsstyrelsen framlade förslag till införande av elektrisk drift å linjen Stockholm—Göteborg och som låg till grund för den i detta ämne av Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag avlåtna propositionen, nr 347, uttalade styrelsen som sin uppfattning, att elektrisk drift i första hand borde införas å sådana längre linjer, som uppvisade den största kolförbrukningen per bankilometer. Av denna anledning föreslogs, att början borde ske med elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg samt att närmast borde följa elektrifiering av linjen Järna—Malmö och först därefter linjen Stockholm—Bräcke.

Beträffande den av järnvägsstyrelsen sålunda framlagda planen för elektrifieringen av statens järnvägar anförde departementschefen i berörda proposition, att av statsfinansiella och tekniska skäl elektrifieringsarbetet måste bedrivas successivt och allenast å vissa begränsade områden samt vidare inom

vissa bestämda tidsperioder samt att frågan för det dåvarande måste begränsas till att avse den bandel, som i första hand kunde ifrågakomma vid påbörjandet av en mera allmän elektrifiering.

Järnvägsstyrelsens förslag till elektrifieringsplan synes vara grundat på riktiga förutsättningar. Det förhåller sig nämligen så, att de med en elektrifiering av en järnvägslinje vunna trafiktekniska fördelarna göra sig mest gällande å längre linjesträckor, där med de elektriska lokomotivens större dragkraft kan åstadkommas ökning av tågastigheten. Vidare kunna på en längre elektrifierad linjesträcka de elektriska lokomotiven utnyttjas på ett mera ekonomiskt sätt än å kortare linjer, ett förhållande, som medför ökad möjlighet till besparing av personal och materiel. Sedan numera stenkolsprisen så väsentligt nedgått, att de endast äro obetydligt högre än före kriget, beror det ekonomiska utfallet av en elektrifiering nästan uteslutande på möjligheten till besparing av personal och ett bättre utnyttjande av den rullande materielen. Den på längre elektrifierade sträckor möjliggjorda minskningen i resetiden och den tätare tidtabell, som på grund av den elektriska driftens egenskaper utan några större utgifter kan införas, äro vidare förhållanden, som medföra ökat reseantal och därigenom förbättrande av driftens ekonomi.

För järnvägsstyrelsens mening, att, då en utvidgning av den elektriska driften å statsbanorna kan befinnas genomförbar, denna utvidgning bör ske i första hand beträffande linjen Järna—Malmö, synes mig tala, dels att denna sträcka är så lång, att den elektriska driftens fördelar kunna göra sig fullt gällande, dels att trafikintensiteten därstädes är förhållandevis hög och dels slutligen att en elektrifiering av denna linje, i synnerhet om även förbindelselinjerna Katrineholm—Åby och Falköping Ranten—Nässjö samtidigt bliva elektrifierade, skulle medföra mycket stora möjligheter till besparingar. En blick på järnvägskartan visar genast, att genom en sådan utsträckning av elektrifieringen bildas ett järnvägssystem av med varandra sammanhängande linjer. Den enhetliga driftsform, som vid detta järnvägssystem skulle förefinnas, torde säkerligen betyda en mycket stor utgiftsminskning. Huruvida denna utgiftsminskning samt andra genom elektrifiering av dessa linjer vunna fördelar kunna motivera nedläggandet av det mycket stora kapital, som skulle erfordras för elektrifieringens genomförande — omkring ett sextiototal miljoner kronor — torde ännu vara för tidigt att bedöma.

Vad beträffar den ifrågasatta elektrifieringen av linjen Stockholm—Uppsala, visar järnvägsstyrelsens utredning, vars detaljer enligt vad av interpellationen framgår redan äro för interpellanten kända, att även vid det alternativ, som torde vara det förmånligaste och jämväl av interpellanten anses skäligen böra ifrågakomma, elektrifieringen skulle bringa statens järnvägar ökade årskostnader utan att tillnärmelsevis kunna innebära de fördelar, som en elektrifiering av en längre sträcka kan medföra. På grund av det relativt korta avståndet mellan Stockholm och Uppsala samt på grund av banans tracé kan tidsvinsten vid elektrisk drift för ett genomgående snälltåg beräknas till högst 10 minuter, för lokaltågen något mera, beroende på den hastigare igångsättning av tågen, som kan erhållas vid elektrisk drift. Den erhållna tidsvinsten och den elektriska driftens fördelar i övrigt synas icke vara av sådan storleksordning, att därmed för närvarande kan motiveras nedläggandet av ett så stort kapital, som elektrifieringen av linjen ifråga betyder.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter får jag såsom svar på interpellantens första spörsmål uttala, att jag anser frågan om elektrifiering av linjen Stockholm—Uppsala tillsvidare avgjord genom järnvägsstyrelsens berörda beslut av den 14 mars 1929 och att något initiativ från regeringen för frågans omedelbara återupptagande icke är att förvänta.

Vad beträffar interpellantens andra fråga, framgår av vad jag förut anfört,

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

att en elektrifiering av stambanelinjen från Stockholm norrut icke torde böra ske före elektrifieringen av linjen till Malmö. Med hänsyn till de avsevärda belopp, som denna elektrifiering kommer att kräva, måste det ur ekonomisk synpunkt anses uteslutet att samtidigt bedriva elektrifiering av statens järnvägar såväl söderut som norrut från Stockholm.

Jag övergår härefter till den tredje av interpellanten framställda frågan, som avser kostnaderna för omläggning av svagströmsledningarna i samband med järnvägs elektrifiering. Enligt vad telegrafstyrelsen meddelat mig, erfordras i ledningarna, sådana de nu befinna sig, inga som helst ändringar, därest icke banan elektrifieras. Genom utbytandet av alla blanka telefonledningar från Stockholm till Uppsala och längre norrut mot kablar i banan och landsvägen Stockholm—Uppsala har man nämligen redan vunnit de fördelar — större driftsäkerhet och lägre underhållskostnad — som äro förenade med en oberoende av järnvägs elektrifiering skeende omläggning av svagströmsledningarna. Något allmänt intresse att här få en omläggning av telegrafverkets svagströmsledningar till stånd oberoende av järnvägens elektrifiering synes sålunda icke föreligga.

Spörsmålet, var kostnaderna för omändring av telegrafverkets svagströmsledningar vid järnvägs elektrifiering skola stanna, är ur juridisk synpunkt ett svårlöst problem. För närvarande äro dylika frågor beroende på prövning av Kungl. Maj:t såväl i statsrådet som i högsta domstolen. Interpellanten synes visserligen icke med sin i detta ämne framställda fråga avse, huruvida vid järnvägs elektrifiering elektrifieringsföretaget i varje fall skall belastas med kostnaderna för omläggning av telegrafverkets svagströmsledningar, utan begränsar sig till sådana fall, där ett allmänt intresse finnes att få denna omläggning till stånd oberoende av elektrifieringen. Även med denna begränsning — vilken emellertid, såsom jag nyss antytt, icke läser få tillämpning i föreliggande fall — torde frågan emellertid knappast kunna på ett allmängiltigt och uttömmande sätt besvaras helt oberoende av en lösning ur juridisk synpunkt av spörsmålet i hela dess omfattning. Vid sådant förhållande och då ett ståndpunkttagande i anledning av interpellantens förevarande fråga, även om det, såsom här är fallet, gäller ett ekonomiskt förhållande mellan två statsförvaltningar, läser kunna bli va av mer eller mindre föregripande karaktär, synes mig ett närmare ingående på sagda fråga icke nu lämpligen kunna ske.

Vidkommande den sista av interpellantens frågor — angående taxan för erforderlig elektrisk kraft — är priset för leverans av elektrisk energi till banan, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, beräknat att motsvara självkostnaden i överensstämmelse med vad som gäller i fråga om leverans av kraft till linjen Stockholm—Göteborg.

Affärsverken hava, såsom benämningen angiver, att driva sin verksamhet på ett affärsmässigt sätt. Detta innebär bland annat, att varje affärsförvaltning skall bära sina kostnader och att bokföringen skall giva ett riktigt uttryck för rörelsens ekonomiska resultat. Det synes därför ur principiell synpunkt ej vara lämpligt, att ett statens affärsdrivande verk fullgör prestationer till ett annat dylikt verk utan att härvid få sina egna kostnader täckta.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för avgivandet av interpellationssvaret. Det är naturligt, att denna tacksamhet icke kan sträcka sig också helt och hållet till innehållet i det avgivna svaret. Visserligen måste jag säga, att det är för mig synnerligen tillfredsställande att ha fått det svar, som kom på den fjärde frågan, där spörsmålet gällde, huruvida ett underlättande av elektrifieringen kan ske genom lägre taxor från vattenfallsstyrelsens sida för given leverans. Där har herr statsrådet klart fast-

slagit, att vattenfallsstyrelsen även i framtiden och vid fortsatt elektrifiering kommer att tillämpa självkostnadspris. Jag är med statsrådet fullt ense därom, att något lägre pris än detta icke kunde komma i fråga, men det fanns anledning att befara, att vattenfallsstyrelsen vid en utsträckning av elektrifieringen icke gärna skulle vilja stanna vid detta pris utan taga ett något högre. Det är därför, som jag med synnerlig belåtenhet konstaterar, att statsrådet nu har fått detta svar från vattenfallsstyrelsen och själv synes vara med vattenfallsstyrelsen ense.

I detta sammanhang har emellertid herr statsrådet också ingått på frågan om affärsverken, och då den frågan är grundläggande för hela det spörsmål jag här genom min interpellation har avsett att få framfört, ber jag att ett par ögonblick få dröja vid den punkten. Herr statsrådet säger, att affärsverken skola driva sin verksamhet på ett affärsmässigt sätt och att detta bland annat innebär, att affärsverken skola bära sina egna kostnader samt att bokföringen skall giva ett riktigt uttryck för rörelsens ekonomiska resultat. Även häri kan jag i stort sett instämma. Jag ställer mig endast litet tveksam, huruvida man med den uppfattningen kan nöja sig med självkostnadspris, då det gäller dessa taxor. Men bortsett därifrån skulle jag här vilja betona, att »affärsverken» eller »de affärsdrivande verken» är ett uttryck, som är ganska tve tydigt. Vi ha nämligen två slags affärsdrivande verk i vårt land. Ett typiskt exempel på det ena slaget är domänstyrelsen. Det är ett affärsdrivande verk i allra eminentaste mening. Det har ett affärsverks uppgift att skapa vinst, att skapa inkomst åt staten. Men vi ha också en annan sort av affärsdrivande verk, nämligen vad jag kallar allmän driftsverken. Det är kommunikationsverken. De skola skötas på affärsmässigt sätt, men deras syfte är omöjligt att skaffa vinst åt staten. Deras budget skall gå ihop, och inga andra statsmedel skola lämnas till dem, men de måste efter min uppfattning också skötas på ett sådant sätt, att de göra skäl för det namn de bära hava och icke blott äro affärsdrivande verk utan allmän driftsverk. Den styrelse, som står i spetsen för ett sådant verk, har uppenbarligen icke anledning och har knappast till uppgift att se saken annat än ur affärssynpunkt. Den sitter som ledare av verket ur affärssynpunkt och måste betrakta det hela ur den synpunkten. Motvikten mot ett alltför ensidigt betonande av den ekonomiska sidan av saken i fråga om dessa verk ligger nu hos regeringen. Det är regeringen, som måste taga på sitt ansvar, om ett sådant verk, vilket icke är ett rent affärsdrivande verk som domänstyrelsen, utan ett allmän driftsverk, i sin förvaltning skall taga hänsyn till andra synpunkter och andra intressen. I uttrycket allmän driftsverk ligger alldeles uppenbart, att det här är ett intresse för det allmänna och för allmänheten, som avses. Ur den synpunkten måste jag beklaga, att departementschefens svar uteslutande ställer sig på samma ståndpunkt som den för verkets affärsskötsei ansvariga styrelsen och alls icke beaktat den självständiga insats, som regeringen därutöver från det allmännas synpunkt såsom den naturliga representanten för det allmänna i vårt land skulle kunna lägga på saken.

Den tredje frågan, för att nu fortsätta nedifrån, gällde, huruvida elektrifieringen skulle belastas med kostnader även för omläggning av telegrafverkets svagströmsledning på sådana sträckor, där det är ett allmänt intresse att få denna omläggning till stånd oberoende av all järnvägselektrifiering. Denna fråga kan i herr statsrådets svar sägas innefatta två punkter. Den ena gäller den allmänna frågan och den andra den speciella frågan rörande uppsalalinjen.

Beträffande den allmänna punkten ställde sig herr statsrådet på den ståndpunkten, att det till och med är en juridiskt omtvistlig fråga, när det gäller det ekonomiska förhållandet mellan två statsförvaltningar. Denna uppfatt-

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

ning har jag mycket svårt att dela, och mot bakgrunden av vad jag nyss tillät mig yttra om min allmänna åskådning beträffande affärsverkens ställning, när de icke äro rena affärsverk, utan allmändriftsverk, tror jag inte, att jag behöver ge några skäl. Den juridiska synpunkten i all ära, men att anlägga den, när det gäller allmänna intressen, synes mig icke riktigt och behörigt.

Beträffande den andra sidan av saken framhåller herr statsrådet, att någon onläggning av telegrafverkets svagströmsledningar mellan Stockholm och Uppsala för det närvarande icke är behöfvlig ur verkets synpunkt, därför att linjen till Uppsala, såvitt jag kunde förstå av svaret, skulle vara lagd i kablar och icke i blanktrådsledningar. För dem som i likhet med mig under många år titt och tätt rest mellan Stockholm och Uppsala och därunder mångfaldiga gånger följt med trådlinjerna utmed vägen, är det ganska klart, att antalet av dessa blanka trådar, som icke skulle finnas, dagligen växer och att vi på ungefär första tredjedelen av sträckan, räknat från Stockholm, numera ha dubbla galgar med blanka trådar, och, såvitt jag kan se, följa telegrafverkets arbetare denna linje vid uppsättandet av nya sådana. Här och var är en kabel dragen uppe i luften, men det förefaller mig, som om man, när man drar sådana ledningar och lägger sådana kablar, kan göra arbetet på en gång, så att man även tager hänsyn till en blivande elektrifiering. Jag förstår mycket väl, att om man nu utför arbetet på ett sätt och tycker, att det är tillfredsställande, kan man sedan peka på det fullbordade faktum och säga: »nu måste vi ha ersättning av järnvägsstyrelsen, om vi skola göra om det.» Men om man, som statsrådet medger, håller på att lägga om ledningarna, varför skall man då inte på en gång anordna det så, att ledningarna även motsvara det andra verkets behov? Det är, emedan jag iakttagit detta förhållande och känner till, att det fanns en motsättning mellan de två verken, när det gällde, vad telegrafverket skulle ha och vad järnvägsstyrelsen ville betala, som det syntes mig vara av visst värde och ett visst intresse att få denna fråga framställd nu, medan dylika arbeten synas pågå och det kan vara möjligt att rätta till ett felaktigt förfarande.

Jag kommer sedan till den andra frågan, som herr statsrådet hade vänligheten att besvara — den tredje nedifrån. Den gällde elektrifieringen norrut, och jag frågade, om statsrådet ansåg den vara av mindre vikt än elektrifieringen söderut, eller om det möjligen kunde tänkas en samtidig elektrifiering. Jag är fullt tillfredsställd med det svar herr statsrådet behagade giva beträffande omöjligheten av samtidig elektrifiering i båda riktningarna. Jag tror, att det är fullständigt bärande, ty när det gäller en sådan anläggning, måste man se till, att det ekonomiskt går ihop. Men däremot är jag icke lika tillfredsställd med den uppfattning, som statsrådet uttalade angående lämpligheten av att först elektrifiera linjerna mellan Malmö och vissa orter norrut, i varje fall dock belägna söder om Mälaren. Jag måste säga mig, att jag just på denna punkt hade väntat, att regeringen skulle kunna se saken från en något annan synpunkt. Ser man frågan ekonomiskt, har naturligtvis järnvägsstyrelsen rätt; däri instämmer jag tillfullo med herr statsrådet. Men ser man den ur synpunkten av att vi ha våra kraftkällor uppe i norr, ur synpunkten av det verkligt nationella behov, som jag tror föreligga att få intimare, snabbare och bättre förbindelser mellan våra norra delar av landet och vårt centrum i mellersta Sverige, måste jag säga mig, att det finnes mycket starka skäl, som tala för en elektrifiering i första hand — närmast efter göteborgslinjen, som var ett experiment — av linjen norrut. Om man med statsrådet och med järnvägsstyrelsen anser, att en elektrifiering blir billigare och bättre, ju längre sträckan är, vågar jag nästan påstå, utan att frukta motsägelse, att sträckan upp till Boden är bra mycket längre än den till Malmö. Det är således ur den synpunkten och ur synpunkten av det allmännas intresse, som den här avrund-

ningstanken, om jag får kalla den så, icke synes mig lika bärkraftig, som den är, om man ser saken allenast från ekonomisk synpunkt.

Den första fråga, som jag tillät mig framställa, var den angående uppsalalinjen. Herr statsrådet har där, som jag väntade, satt in frågan i sitt sammanhang med länglinjerna. Herr statsrådet anser icke, att uppsalalinjen blir bärkraftig, och anser därför icke, att man kan lägga ned kostnader på en elektrifiering, om man icke samtidigt skulle utsträcka den vidare norrut. Det var också med tanke därpå, som jag framställde min andra fråga. Alternativ B i järnvägsstyrelsens utredning innebär, att om all trafik till Uppsala, med undantag av de stora snälltågen norrut och fjärrgodstågen, skulle elektrifieras, bleve, när man inberäknar kostnaden för telegrafverkets ledningar samt alla driftskostnader, ränta på anläggningskostnader o. dyl., merkostnaden vid en elektrifiering 73,620 kronor. I denna post ingå icke mindre än 47,430 kronor för telegrafverkets ledningar. Om man kunde komma ifrån denna utgift — och det synes mig, som om man borde kunna det — skulle det kvarstå 26,190 kronor i merkostnad, och jag vågar verkligen ifrågasätta, huruvida icke den merkostnaden skulle komma att uppvägas av den intensivare trafik, som bleve en följd av elektrifieringen.

När herr statsrådet uppläste svaret, lade jag särskilt märke till ett ord, som starkt betonades, nämligen ordet »tills vidare». Men den glädje jag kände över detta betonande av »tills vidare» försvann, då herr statsrådet sedermera så mycket starkare betonade, att ett omedelbart återupptagande av frågan *icke* är att förvänta. Jag beklagar, att ett återupptagande för närvarande icke är att förvänta, både ur synpunkten av Uppsalas intresse och ur den synpunkten, att vi, om vi finge linjen till Uppsala, hade all sannolikhet för att vi även finge den norra linjen, som jag också anser vara den första och den viktigaste.

Herr statsrådet **Borell**: I anledning av den ärade interpellantens anförande skall jag tillåta mig göra dels en erinran och dels ett meddelande.

Interpellanten förutsatte, att det skulle vara möjligt att räkna bort från järnvägens merkostnad vid elektrifiering enligt alternativ B) den del därav, som ligger i räntan på telegrafverkets kostnader för omändring av svagströmsledningarna. Detta synes mig icke kunna ske, då omläggning av svagströmsledningarna icke erfordras, därest icke elektrifieringen skulle komma till stånd.

Jag skall vidare be att få lämna några uppgifter beträffande telegrafverkets svagströmsledningarna utmed linjen Stockholm—Uppsala. Vad angår dessa svagströmsledningarna, utgöras de utmed banan dragna, telegrafverket tillhöriga luftledningarna numera endast av telegrafledningar, en ledning för överförande av rundradioutsändning och telefonledning till de vid banan belägna växelstationerna. Telefonledningarna till Uppsala och vidare norrut förefinnas dels i en i banan nedlagd kabel och dels i den nya, i eller i närheten av landsvägen från Stockholm till Uppsala nedlagda rikskabeln Stockholm—Uppsala. Dessutom finnes en i nämnda landsväg nedlagd kabel från Stockholm till Norrsunda. Av ledningarna i den nya rikskabeln Stockholm—Uppsala äro endast en del eller så många, som för den närmaste tiden erfordras, pupiniserade, d. v. s. försedda med pupinspolar, som äro nödvändiga, för att ledningarna skola kunna användas för telefoning. Anledningen till att ej samtliga ledningar i kabeln samtidigt pupiniserats är den, att pupinspolarna äro synnerligen dyrbara, varför man velat låta anstå med pupinisering av de för trafiken ännu ej erforderliga ledningarna i kabeln, till dess de bliva behöfliga, för att det härför erforderliga kapitalet ej skulle ligga räntelöst.

Därest en elektrifiering av banan skall ske, erfordras beträffande nu omfördälda ledningar och kablar avsevärda förändringar för undvikande av störningar från starkströmsledningarna. Sälunda måste de befintliga luftlednin-

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

Ang.
elektrifiering
av järnvägs-
linjen
Stockholm—
Uppsala m.m.
(Forts.)

garna utflyttas och ändringar vidtagas i de lokala telefontäten utefter banan. Med största sannolikhet måste landskabeln Stockholm—Norrunda, som på flera ställen ligger mycket nära järnvägen och som icke är anordnad med hänsyn till störningar från den elektrifierade banan, utbytas mot en ny kabel. Slutligen måste den i banan nedlagda telefonkabeln Stockholm—Uppsala slopas och i stället pupinisering ske av de i rikskabeln Stockholm—Uppsala nedlagda reservledningarna. Det för denna ändring beräknade beloppet utgör 1,020,000 kronor, och dessa ändringar äro icke nödvändiga därest elektrifiering av banan icke skulle utföras.

Herr **Westman**: När jag åhörde herr statsrådets anförande, hoppades jag i det längsta, att herr statsrådet icke skulle hålla sitt anförande inom den ram, som angivits av interpellantens frågor, utan att herr statsrådet, när han angav sin ställning till den fråga, som här kommit upp, också skulle betrakta den ur en litet vidare synpunkt och taga hänsyn till det *syfte*, som ligger bakom interpellationen. Det är givet, att detta syfte icke kan vara något annat än att skaffa bättre kommunikationer, närmast mellan Uppsala och Stockholm. Jag ber att till herr statsrådet få framföra en mycket allmänt utbredd uppfattning inom Uppsala stad och dess omnejd, att kommunikationerna med huvudstaden icke befinna sig i ett tillfredsställande skick. Det skulle erfordras, att åtskilliga nya tåglägenheter sattes in, för att dessa kommunikationer skulle komma att motsvara moderna anspråk. Herr statsrådet kunde möjligen ha haft anledning att taga ståndpunkt till denna fråga, därför att jämförelsen mellan kostnaderna för ångdrift och kostnaderna för elektrisk drift naturligtvis bli olika, om man därvid räknar med kostnaderna för ångdrift i kommunikationernas nuvarande otillfredsställande skick eller med kostnaderna för ångdrift i trafik med tillfredsställande omfattning.

Vi ha nu hört av herr statsrådet, att herr statsrådet icke ämnar taga upp frågan om elektrifiering av linjen. Jag skulle då till herr statsrådet vilja rikta en vädjan, att herr statsrådet, fastän ångdriften bibehålles, icke ställer sig alldeles kallsinnig gent emot de här ifrågavarande orternas krav på bättre förbindelser, utan jag ber att vördsamt få hemställa till herr statsrådet, att herr statsrådet ville upptaga till prövning frågan, huruvida det icke såväl med hänsyn till ekonomiska som till kulturella förhållanden skulle kunna finnas skäl för herr statsrådet att taga ett initiativ till förbättrade kommunikationer mellan Stockholm och de norr därom belägna crter, varom jag nu talat.

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **Lundvik**, som anmält, att han komme att vid detta sammanträde besvara herr Enhörnings interpellation angående byggande av ytterligare en isbrytare, erhöll nu ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Enhörning har med kammarens tillstånd till mig framställt följande fråga:

Har herr statsrådet på grund av missödet med statsisbrytaren för avsikt att för innevarande riksdag framlägga proposition med förslag om kapacitet och kostnad för byggande av ytterligare en statsisbrytare med äskande av därför nödvändiga byggnadsmedel att fördelas på de år byggandet beräknas pågå?

I anledning av interpellantens till mig sålunda riktade fråga får jag anföra följande.

De svårigheter, som på grund av isförhållandena under förliden senvinter uppkommit för sjöfarten på svenska hamnar och i svenska farvatten, hava framkallat krav från olika håll på vidtagande av åtgärder till förstärkande av landets isbrytarberedskap. De skador och förluster, som genom isblockaden tillfogats såväl sjöfarten som import- och exporthandeln, samt de risker, som

vid många tillfällen förelegat för infrusna fartyg och deras besättningar, hava också varit så allvarliga, att det ansetts påkallat att igångsätta en undersökning om vilka åtgärder böra vidtagas för avvärjande såvitt möjligt av liknande svårartade följder av isblockader i framtiden. Efter ingående överläggningar med fackmän på området samt med representanter för handel, industri och sjöfart har sålunda regeringen ansett sig böra upptaga frågan om förstärkning av landets isbrytarberedskap till förnyad prövning. I anslutning härtill har jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sex sakkunniga personer för att verkställa erforderlig utredning av förevarande fråga och vissa andra därmed sammanhängande spörsmål. Dessa sakkunniga påbörjade den 10 april sitt utredningsarbete.

Jag anser mig böra lämna en kortfattad redogörelse för de olika problem och spörsmål, som äro avsedda att närmast utgöra föremål för utredningen i fråga.

Det spörsmål, som i främsta rummet uppställer sig till besvarande, rör på vad sätt statens isbrytarmateriel lämpligen bör utökas. En utväg till förstärkning av den statliga isbrytarberedskapen, som härvidlag torde böra prövas, är samverkan av liknande art som den, vilken åstadkommits mellan staten och Stockholms stad, med andra kommuner, som disponera eller kunna förväntas komma att anskaffa isbrytare av tillräcklig kapacitet för att vara användbara vid havsisbrytning. Dylika anordningar synas erbjuda vissa national-ekonomiska fördelar därigenom, att de möjliggöra ett bättre utnyttjande av materielen, varjämte de kunna förutsättas ställa sig billigare för statskassan än anskaffandet av isbrytarfartyg, avsedda uteslutande för sådan isbrytning, som bör ankomma på staten. Erfarenheterna såväl från tidigare år som från innevarande års isbrytarkampanj, under vilken Stockholms stad kunnat avara sin »Isbrytaren II», så att denna kunnat tagas i anspråk såsom ersättare för statsisbrytaren, hava också ådagalagt, att ifrågavarande anordningar under gynnsamma förhållanden äro ändamålsenliga. Emellertid lida de av den svagheten, att det alltid är ovisst, huruvida i en given situation vederbörande kommun icke själv behöver sin isbrytare, i vilket fall staten icke kan få den hjälp, som samtidigt kanske är synnerligen behöflig.

Med hänsyn härtill och då ett avtal liknande det med Stockholms stad träffade väl knappast kan tänkas under närmaste åren komma till stånd annat än möjligen med Göteborgs stad — där man lär hava byggandet av en havsisbrytare under övervägande — synes tanken på byggandet av ännu en statsisbrytare böra upptagas till prövning. Såväl statsisbrytarens i början av årets kampanj i de sydligare farvattnen inträffade grundstötning som de haverier, vilka senare drabbat andra med isbrytning sysselsatta fartyg, hava till fullo visat, med vilka risker isbrytningsarbetet är förenat. Redan denna omständighet talar för att en reserv till statsisbrytaren anskaffas. Härtill kommer, att sådana förhållanden ej sällan kunna inträffa, att statlig isbrytarhjälp påkallas samtidigt i olika farvatten utanför våra långsträckta kuster. Erfarenheten ej minst från årets kampanj har slutligen visat, att under svåra isförhållanden samarbete mellan två isbrytare ofta kräves för att erforderlig effekt skall kunna uppnås.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om de ökade krav på öppethållande av vintersjöfarten på vårt land, som äro en följd av den allmänna utvecklingen utav vårt handelsutbyte med främmande länder. Härtill kommer, särskilt beträffande flera av våra viktigaste exportvaror, den ej minst ur konkurrenshänsyn framtvungna nödvändigheten att fördela utförseln på så lång period av året som möjligt och tillika fullgöra avtalade leveranser regelbundet utan störande avbrott.

Vid utredningen lär det bliva nödvändigt att även upptaga frågan om konstruktionssätt, storlek och maskinstyrka för en eventuell ny statsisbrytare.

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

Även befäls- och bemanningsfrågans ordnande samt icke minst den lämpliga organisationen av isbrytararbetet äro med stöd av den senaste vinterns erfarenheter avsedda att komma under omprövning.

Beträffande ett av järnvägsstyrelsen framställt förslag om användning av statens järnvägars förnyelsefond för byggande av en isbrytande gods färja för trafiken mellan Trälleborg och Sassnitz — vilken trafik som bekant på grund av ishinder måste avbrytas under åtskilliga dagar i vintras — har yttrande i tillstyrkande riktning redan avgivits av de sakkunniga. Jag ber få tillägga, att i dagens konselj beslutats framlägga proposition till riksdagen med förslag till byggandet av en sådan färja för Trälleborg—Sassnitz-leden.

Jämte frågan om förstärkning av vår isbrytarmateriel är det slutligen avsett att i anslutning till denna vinters erfarenheter tagas under omprövning, huruvida förutsättningar finnas för ordnande för framtiden av internationellt samarbete beträffande isbrytningen i Öresund.

Såsom sammanfattning av det nu anförda rörande frågan om förstärkning av statens isbrytarberedskap vill jag sålunda konstatera, att det är rätt många olikartade spörsmål, därav några av mera vidlyftig och svårutredd beskaffenhet, som nu utgöra föremål för närmare utredning och undersökning. Ehuru det är önskvärt och även avsett, att utredningsarbetet skall så bedrivas, att de resultat, som framkomma av utredningen, kunna skyndsammast möjligt upptagas till prövning, torde det dock näppeligen bliva möjligt att medhinna avlåtande av proposition till årets riksdag i det av interpellanten avsedda syftet.

Herr **Enhörning**: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt förbindliga tack för besvarandet av min interpellation om anslag för byggande av ytterligare en statsisbrytare, som synes behöfelig — icke allenast på grund av missöden, som kunna inträffa — utan även på grund av svårartade isförhållanden, ej blott i Öresund och Kattegatt utan även utefter hela vår långsträckt kust, för att nu icke tala om Östersjön, varest isförhållandena denna vinter varit särdeles svårartade och nödvändiggjort konvojering av handelsfartyg. Jag gläder mig också över det livliga intresse, som herr statsrådet synes hava för sjöfartens upprätthållande även under svåra isförhållanden, varigenom givetvis en statsisbrytare blir så mycket mera nödvändig.

Isblockaden har denna vinter blivit betydligt svårare och betydligt längre än förutvarande års issvårigheter, vilket man icke kunde göra sig en föreställning om vid tiden för min interpellations framställande, och hava sedan dess upprepade framställningar på statliga åtgärder för sjöfartens uppehållande under eventuellt återkommande isperioder genom Öresund och Kattegatt — från och till Östersjön — och Malmö—Köpenhamn, Hälsingborg—Hälsingör och Trälleborg—Sassnitz ävensom från Danzig till svenska hamnar, mycket kraftigt påfordrats i pressen av alla färger. Regeringen har också vidtagit energiska åtgärder för isblockadens avhjälpande, vilka dock, på grund av Statsisbrytarens beklagliga haveri och obefintligheten inom landet av tillräckligt starka och kraftiga isbrytare, icke kunde nog snabbt igångsättas mot de i början av isperioden alltjämt ökade issvårigheterna i Kattegatt, Öresund och Flintrännan, i vilken senare farled upptornades en mäktig isbarriär — förorsakad av ström och vind — vilken antagligen uppstått på grund av det otillräckliga djupet i denna farled.

Inom parentes sagt är det en vårt land åliggande skyldighet att aktualisera Flintrännans fördjupande och förseende med fasta fyrar, synnerligast på grund av det numera stora tonnaget, vilket nu tvingas att gå till och från Östersjön genom Stora Bält eller Kielkanalen. Det är en prestigefråga av synnerligen

stor vikt och betydelse för vårt land. Fliintrännans fördjupande är ett gammalt önskemål, som ej längre bör ställas på framtiden.

Man kan alltså konstatera, att issvårigheterna i nu nämnda farleder hava varit ytterst svårartade. Den 12—14 mars voro alla tre svenska isbrytarna, som kunde mobiliseras dit, satta ur funktion på grund av lidna isskador, som måste avhjälpas. Betecknande för den rätt framskridna årstiden — torsdagen den 14 mars — var situationen så svår, att danska isbrytaren »Vädderen» icke lyckades taga en konvoj på tre fartyg från Köpenhamn till Helsingör, utan måste stanna mellan Ven och Hålsingborg. Samma dag på morgonen avgick den av danskarna förhyrda finska isbrytaren »Sampo» från Helsingör norrut med två danska motorfartyg och fyra svenska ångare, arbetande sig fram i Kattegatt under *mycket* svåra isförhållanden. På grund av vind och ström har isen varit så gott som i ständigt rörelse i dessa farvatten, varigenom den var så mycket farligare för sjöfarten genom de därav förorsakade isskruvningarna, vilka utgöra den största faran för fartygen vid gång i is. Av israpporterna framgår även, att en svensk ångare gått under i närheten av Frederikshavn på grund av isskruvning. Besättningen räddades. Enligt meddelande från kaptenen på ett motorfartyg, vars redare jag är, och som befann sig i närheten av den sjunkna svenska ångaren, har även en holländsk mindre ångare samtidigt gått under i närheten av Frederikshavn. Kaptenen uppgav, att besättningen följt med i djupet, men någon bekräftelse därpå har jag ej erhållit. Enligt samma källa skruvades en engelsk lastångare och en tysk trälare på land vid Läsö, tvenne tyska ångare på land vid Anholt och en Riga-ångare på land väster om Skagen. Dessutom har den tyska ångaren »Göta Elf» nedskruvats av isen och sjunkit i södra Östersjön. Besättningen räddades dock, varjämte ett flertal ångare sprungit läck i Kattegatt och Öresund, men blivit bärgade in till hamnar, och ett stort antal andra ångfartyg hava givetvis lidit större och mindre skador under iskampanjen i Kattegatt, Öresund och Östersjön. Passagerarfärjorna mellan Trälleborg och Sassnitz hava gång efter annan suttit fast i isen kortare och längre tider, och denna förbindelse har även varit avbruten gång efter annan, till och med några dagar.

Redan vid den tid, alla de tre svenska isbrytarna voro ur funktion, hade regeringen, då issvårigheterna ständigt ökades, trätt i underhandling om att tillsammans med danskarna förhyra den starka isbrytaren »Lenin», men underhandlingarna och resan genom Finska viken togo längre tid än man kunnat förmoda, vadan den anlände till Karlskrona först den 14 mars, där den kolade och provianterade, varefter den avgick till de svårast ansatta fartygen. Redan förut hade danskarna förhyrt den starka finska isbrytaren »Sampo», vilken även beredvilligt, så snart tillfälle gavs, hjälpte svenska ångare ur isen. Under denna långa väntan hade issvårigheterna även i Östersjön blivit allt svårare, vadan det blev nödvändigt att låta den isförstärkta pansarkryssaren »Drottning Victoria» deltaga såsom konvojerande fartyg mellan Trälleborg och Sassnitz, var-est svårigheterna i betänklig grad ökats. På grund av att pansarkryssaren är försedd med dubbla propellrar är den ej lämplig som isbrytare, men utträttade dock ett gott arbete mellan Trälleborg och Sassnitz, varjämte den konvojerade en del kolångare, som sluppit ut från Danzig och Gdynia, genom Östersjön upp till Stockholms skärgård. Kompletterandet av kolförråden därstädes var särdeles välkommet.

Det förvånansvärda är, att så gott som hela Östersjön varit isbelagd, ehuru endast med ett svagt istäcke längre norrut med vakar här och där, men hade kylan fortsatt, hade säkerligen rätt avsevärda ishinder tornat upp sig även på Östersjön. »Drottning Victoria» tjänstgjorde från den 26 februari till och med den 16 mars och gjorde icke allenast färjlinjen utan även de ångfartyg, som sluppo ut från Danzig och Gdynia, goda tjänster och befriade dessutom ett antal

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

ångare, som sutto fast i isen i södra Östersjön. Sedan »Lenin» kolat i Karlskrona, avgick densamma den 15 mars därifrån genom Stora Bält och förbi Sjöllands norra udde till Kattegatt — den mest kritiska punkten för tillfället — dit den anlände sent på kvällen påföljande dag och varest den hade ett särdeles styvt arbete att bistå och förhjälpa ett större antal ångfartyg ur isbojorna samt konvojera dem till hamnar och fritt vatten norr- och söderut.

Se här en axplockning ur de dagliga israpporterna enligt tidningarna: I Svenska Dagbladet rapporterades den 17 mars: »Isförhållandena äro värre än någonsin i Norra Öresund. Lenin efterlängtd. Våldig isbarriär mellan Ven och Kullen. Ännu kraftigare hinder möta norr om Hälsingborg. Flygspänningen över Kattegatt förstärkes.» Den 18 mars rapporterades: »Ett 25-tal ångare befriades i går av isbrytarna. Lenin norrut med 13 ångare. Svenska isbrytare föra 4 ångare till Hälsingborg.» Den 19 mars rapporterades: »Isblockaden har åntligen blivit bruten. Den första ångaren från Hamburg anländ till Stockholm. Avgick den 3 februari. Har legat infrusen i isen under halvannan månad. Issituationen i Öresund lättar.» Den 20 mars rapporterades: »Isen lättar i Sundet. Kielkanalen öppnas. Tillfälligt ishinder försenar Sassinzfärjorna.» Den 21 mars rapporterades: »Isen sätter fartyg på land i Sundet. Svår iskruvning gör passagen oerhört riskabel. 'Lenin' hjälpt åtta ångare, bland andra tre svenska, ur isen och börjat samling av sex fastsittande fartyg för gång sydvart, men tjocka omöjliggör sedan i går allt arbete. Normal trafik på svenska färjlederna. Den första koksåten till Stockholm.» Den 22 mars: »Dimma och drivis lägga nya hinder för sjöfarten. Våldiga ismassor i drift för de sjöfarande. 'Lenin' har tagit loss åtta ångare. Normala turer mellan Malmö och Köpenhamn.» Den 23 mars: »Tjockan börjar nu lätta över isfronten. 'Lenin' losstagit en mängd fartyg» o. s. v.

Om jag sedan går fram i tiden till den 28 mars, kommer sjöförsvarets kommandoexpedition med den glädjande underrättelsen, att provtur med den reparerade statsisbrytaren på torsdagen företagits och avslutats utan anmärkning, ävensom att kontraktet med den ryska isbrytaren »Lenin» uppsagts att gälla från och med lördagen den 30 mars. Man kunde nu vara benägen tro, att issvårigheterna voro över, men från Berlin ingick en telegrafisk underrättelse den 3 april, att en ny köldvåg utbrett sig över så gott som hela Tyskland med en temperatur under fryspunkten och med kraftigt snöfall. Från Sachsen inrapporterades 9 grader köld och cirka 40 cm. ny snö och från Riesengebirge 7 grader kallt med en halv meter djup snö, och förutsades för de närmaste dagarna fortsatt snöfall och köld. Av denna köldvåg skulle även vi få känning, ty ännu hade isen ej helt och hållet velat släppa sitt grepp. Svenska Dagbladets skåneredaktion rapporterade den 3 april: »Vintern synes hava kommit tillbaka i dessa trakter, och åter stiger ett orosmoln upp i våra farvatten.» Följande dag heter det: »Statsisbrytaren åter i arbete. Två båtar fast. Isen pressar mot Möen och södra Drogden. Nya svårigheter. Tysk ångare på grund utanför Hesselö. Isen vid Arkona har av den sydostliga stormen drivit upp mot Möen och södra Drogden.» Följden har icke låtit vänta på sig, ty samma afton meddelades, »att ett par ångare fastnat i isen vid Stevns och 'Statsisbrytaren', som legat förtöjd i Ystad, har skyndat till undsättning. Om kylan nu håller i sig, kunna issvårigheterna åter lätt bli kännbara för sjöfarten. De ismassor, som lång tid legat pressade mot den svenska kusten mellan Morups-Tånge och Varberg, hava nu drivit ut i Kattegatt och lägrat sig mellan Lilla Middelgrund och Grover Flok — nordost om Anholt, ävensom att 'Lenin' nu är på väg till Ryssland.» Samtidigt — onsdagen den 3 april — meddelades från Härnösand: »Isen i Ångermanälven ovanför Svanö upp till Nyland forcerades på onsdagen av Svanöbolagets bogserångare Bore», och från Sundsvall: »Sunds-

valls hamn är nu öppen för sjöfart, sedan isen på onsdagen av en bogserbåt forcerades ut till öppet vatten vid Tjuvholmen. Ångaren 'Oaxen V' avgått härifrån, destinerad till Gävle och Stockholm.» Den 5 april rapporterades: »Statsisbrytaren har i dag forcerat isen vid Möen, där situationen åter blivit så besvärlig, att flera fartyg fastnat. Isbrytaren, som utan svårighet tog sig fram i isen, har under dagens lopp befriat två danska, en svensk och en tysk ångare ur isen. Den i drift varande isen tog även med sig ett danskt förankrat fyrskepp, vilket, enligt vad jag förstått, hjälptes till rätta av Statsisbrytaren — antagligen den sista assistensen under vinterns iskampanj i de södra farvattnen. Isen hade då en ansenlig tjocklek, och den då rådande kylan hade givetvis försämrat situationen, synnerligast på grund av att isförhållandena skiftade från timme till timme.» Statsisbrytaren har alltså även i elfte timmen fått en viktig uppgift att fylla. Den har på aftonen genomkorsat isbältet i olika riktningar, så att rännor uppstått och isen sönderbråkats. Fartyg varnades ock för att nattetid söka passera farvattnet vid Möen.

Jag kan icke underlåta att nämna, att den av marinkommandot igångsatta flygspaningen har — utan några missöden — utfört ett utomordentligt arbete genom sina rapporter och försett ett stort antal ångare, som legat länge fast i isen, med proviant och andra förnödenheter, ja, till och med danska öbor, vilka förlorat kontakten med fastlandet, en alltför oberäknat lång tid.

Isbrytarnämnden hade ett sammanträde den 5 april och beslöt på grund av ännu förekommande drivis i sydvästra Östersjön och låta Statsisbrytaren kvarstanna därstädes någon dag, för den händelse ännu några issvårigheter skulle göra sig gällande, och först måndagen den 8 april kunde man anse issvårigheterna därstädes vara över, vid vilken tidpunkt dylika hade uppstått vid södra Kvarken, på grund av att ostliga vindar drivit isen till sjöss från finska sidan mot Svartklubben och Understen, i vilken is tvenne svenska ångare blivit fastsittande, till vilkas hjälp Statsisbrytaren nu skyndade, ävensom för att bistå fyrskeppet »Grundkallen», vilket ej med egen kraft kunde taga sig fram till sitt förankringsläge för säsongen. Ännu ett flertal större och mindre ångare voro samtidigt på väg norrut, vilkas assisterande även blev behöfligt. Därefter avgick Statsisbrytaren söderut genom Öregrundsgrepen och, där djupet tillät, öppnade den de större hamnarna på upplandskusten, för att sjöfarten därstädes tidigare skulle kunna igångsättas, vilket givetvis har stor betydelse för bruken därstädes. Tyvärr blockerades denna kust strax därpå av kraftig drivis.

På grund av en artikel i pressen i början av iskampanjen över samarbetet med danskarna kan jag icke underlåta nämna, att kommandörkapten Thyselius, vilken tillsammans med danskarna i Köpenhamn dirigerat isbrytarna, inrapporterat till kommandoexpeditionen det goda samarbetet med danskarna, vilka varit ytterst lojala mot oss och hjälpt oss mer, än vi varit i tillfälle att bistå dem, på grund varav han kände sig stå i stor tacksamhetsskuld för all den beredvilliga hjälpsamhet, som de danska myndigheterna lämnat de våra. Jag tager för givet, att regeringen redan sänt den danska regeringen en erkännansam tacksägelse, varigenom även på detta område manifesteras ett samförståndsarbete, vilket säkerligen bådär gott under framtida svåra isförhållanden uti de gemensamma farvattnen.

Genom överdirektör Wallén har jag från statens meteorologiska anstalt erhållit en fullständig israpport under de senaste 50 åren, varur jag ber, herr talman, att få anföra ett brottstycke: »De svåraste isvintarna under de senaste 50 åren hava varit 1879, 1881, 1886, 1888, 1893, 1901, 1907, 1909, 1912, 1917, 1922, 1924 och 1929. En granskning av de is- och seglationsuppgifter, som varit tillgängliga rörande förhållandena i södra delen av Öster-

*Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)*

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

sjön, i Öresund och på svenska västkusten visar, att av ovannämnda 13 vintrar har sjöfarten i Öresund och i Kattegatt varit helt stängd blott 1893 och 1929. Förutom dessa två år synes isbrytarhjälp ha varit behöfelig i större utsträckning åren 1917, 1922 och 1924, särskilt på västkusten, men delvis även i Öresund.» För övrigt anhåller jag, herr talman, att få bifoga hans fullständiga rapport till protokollet till framtida ledning, utan att nu föredraga densamma.

Man får alltså anse, att de egentliga issvårigheterna i Öresund och Kattegatt från och med början av april månad äro övervunna, och de hava alltså hållit vårt folk och alla övriga, som hava intressen av förbindelser med Östersjön, i mycket stark och orolig stämning under en tid av fulla tvenne månader, vilket är en längre tid än tillföre, som ishinder förorsakat så stora och kraftiga svårigheter för sjöfarten. Ännu så sent som i slutet av april har man dock rapporterat svåra isförhållanden i sydöstra Östersjön, ävensom att en isbarriär hindrade anlöpan det av Riga. Den hade de sista dagarna släppt sitt tag. Någon längre och svårare isperiod torde man ej hava att förvänta denna vår i södra Bottenhavet, enligt rapporter från Norrlands kuststäder, så framt icke isförhållandena på finska sidan äro alltför svåra och ostliga vindar driva isen mot vår kust och blockera densamma. I norra Bottenhavet omöjliggöra isförhållandena ännu en obesvärad sjöfart, som ock på grund av den kalla våren ännu torde låta vänta på sig en eller ett par veckor. Isen i Norrlands mellersta inre hamnar har lätteligen i vår forcerats av bogserbåtar, under det att den samtidigt berett svårigheter i södra Östersjön och Öresund. Detta måste man säga vara såregna och, så att säga, upp- och nedvända förhållanden, vilka givetvis inbjuda våra statsmakter att för framtiden skydda vår sjöfart mot dylika överraskande eventualiteter. Sjöfartens upprätthållande även vintertid spelar numera för oss en betydligt större roll än under föregående tider, och med endast *en* statsisbrytare få vi framdeles icke låta oss nöja, ty det är icke sagt, att någon annan stat, ej heller Stockholm eller någon annan stad kan avstå till staten någon av sina isbrytare vid svåra isförhållanden, än vad det varit denna vinter, varigenom vår *numera* vintertid *nödvändiga sjöfart* kan äventyras i våra så viktiga södra farleder. Såväl Norge och Danmark som Finland hava garderat sig mot isblockader, och de tvenne senare landen hava ju flera statsisbrytare, varav Finland flera stora och kraftiga, för att nu icke tala om Ryssland, som sedan många år tillbaka tillgodosett sitt land med de största och kraftigaste isbrytarna på grund av sin huvudstads läge längst in i Finska viken. Hade det icke lyckats oss och Danmark, som icke har så stora och kraftiga isbrytare som Finland — än mindre Ryssland — torde såväl Danmark som Sverige hava råkat ut för ytterst svåra, prekära och bekymmersamma situationer. Den ökade industrien kräver även vintertid såväl råmaterial som bränsle, vilken senare produkt den nu överhandtagande centraluppvärmningen av våra bostäder även kräver i högre grad än någonsin tillföre.

Av den intressanta relation över för sjöfarten hårda och stränga vintrar från 1200-talet till nuvarande tid, som överdirektör Wallén vid statens meteorologiska anstalt avgav vid det av herr statsrådet utlysta sammanträdet med av sjöfarten berörda myndigheter och intressenter framgick, att vi nu befunno oss uti en köldvåg, men var det ju omöjligt säga, om vi voro i början eller slutet av en dylik period. Herr överdirektören syntes emellertid — om jag nu förstått honom rätt — luta åt den åsikten, att vi snarare befunno oss i periodens början än i dess slut. Huru det kommer att gestalta sig får framtiden utvisa, och därför synes det mig att vi i tid — för att icke säga genast — böra gardera oss för alla överraskningar, så mycket mer som Danmark och Finland — ävensom städer å södra Östersjökusten — enligt pressen redan nu

hava aktuellt upptagit frågan om utökning av antalet isbrytare, vilka antagligen bliva av modernare konstruktioner och av kraftig isbrytande styrka.

Finland har ju sedan några år tillbaka en isbrytande flottilj av icke mindre än 5 båtar, varav en del äro av utomordentlig storlek och styrka, men man hesiterar därstädes icke att på grund av denna vinter och erfarenheterna från isbrytarnas hårda kampanj redan nu aktuellt upptaga frågan om utökandet av havsisbrytarnas antal, och sjöfartsstyrelsen därstädes är redan nu enligt tidningarna sysselsatt med att göra upp projekt till en ny havsisbrytare av den vällyckade »Voimas» storlek och typ, med propellrar för och akter, men möjligen något mindre djupgående än deras största isbrytare för möjliggörande av dess användande i den Finska Bottenvikens grundare farvatten och hamnar. Man avser således med en dylik isbrytare först och främst att senare på hösten och tidigare på våren hålla sjöfarten och exporten i gång uti nordligare hamnar än hittills och under blidare väderlek även vintertid. Finnarna bygga statssubventionerade lastångfartyg med isförstärkning, vadan lämpligt fartygsmateriel står till deras disposition för vintertrafik, som då avser export. Den projekterade isbrytaren uppgives komma att få en maskinstyrka om 5,000 hästkrafter och skulle således bliva åtskilligt kraftigare än Stockholms stads »Isbrytaren II», men underlägsen »Statsisbrytaren».

Nu har emellertid herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga för att verkställa utredning av frågan om förstärkning av landets isbrytareberedskap. Mätte nu de sakkunnigas yttrande kunna avgivas — om icke lika snabbt — dock snabbare än dylika utlåtanden vanligen bruka se dagen, emedan det måhända torde vara av mycket stor betydelse, om den nu påtänkta statsisbrytaren kan tagas i bruk vid en eventuell iskampanj redan vintern 1931—32. Det är särdeles tillfredsställande notera, att »de sakkunniga» redan, som herr statsrådet sade, avgivit yttrande beträffande en isbrytande godsfärja i tillstyrkande riktning och att medlen därför kunna tagas av statens järnvägars förnyelsefond, vadan något särskilt anslag av riksdagen för detta viktiga ändamål ej torde påfordras. Som vi hörde av herr statsrådet, har regeringen i dag i konselj beslutat framlägga proposition i denna fråga till riksdagen. Vid stark och ökad godstrafik kan en sådan isbrytande godsfärja, sedan den förliga propellern borttagits, tjänstgöra som vagns- och godsfärja under andra tider av året och torde säkerligen som sådan vid ökad trafik eller av annan anledning även kunna fylla en verkligt behövlig uppgift.

Herr statsrådets strävan att uppnå ett internationellt samarbete beträffande isbrytning i Öresund, varuti, jag förmodar, även Kattegatt, Skagerack och södra Östersjön inbegripas, är synnerligen önskvärd, och är jag övertygad om att de flesta av kammarens ledamöter med tillfredsställelse se att ett dylikt samförstånd skall uppnås, vilket ju blir en så mycket större säkerhet för trafikens uppehållande även under de svåraste vintrar uti dessa farvatten. En början av sådant samarbete och samförstånd har ju redan etablerats med Danmark under den nu gångna vintern och lovar ju gott för framtiden. Jag anser dock, att detta samförstånd icke bör utsträckas till någon annan stat än den på andra sidan Öresund och detta av flera anledningar, och jag antar, att de flesta av kammarens ledamöter dela denna min uppfattning.

Jag måste emellertid beklaga, att herr statsrådet icke ansett sig medhinna avlåtande av proposition vid denna riksdag, varigenom en lång tid går förlopad för infordrande av anbud om en statsisbrytares eventuella byggande, vilket kan leda till men — såsom herr statsrådet i sitt anförande uttalar — »för de ökade krav på öppethållande av vintersjöfarten på vårt land, som äro en följd av den allmänna utvecklingen utav vårt handelsutbyte med främmande länder». Jag inser väl till fullo svårigheterna att framlägga ett definitivt för-

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

Ang.
byggande av
ytterligare
en isbrytare.
(Forts.)

slag vid denna riksdag, men jag hade dock närt det hoppet, att regeringen kunnat erhålla bemyndigande av riksdagen — sedan de sakkunniga avlämnat sitt förslag och om det huvudsakligen kan godtagas av regeringen — eventuellt med jämkningar och modifikationer — att infordra anbud och om något därav anses förmånligt — även beträffande leveranstid — att avsluta avtal om statsisbrytarens byggande på kortaste tid med eventuellt förskottsmedel — icke överstigande t. ex. en fjärdedel av kontraktssumman — som riksgäldskontoret i så fall med fullmakt av riksdagen kunde ställa till förfogande för erläggande av den första likviden vid kontraktets tecknande och till nästa års riksdag framlägga en proposition om den slutliga lösningen av denna för vårt land så viktiga fråga.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 80—88.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 231.

Herr Möller erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Det är anledning till anmärkning mot herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Möller i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37).

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bifogade läkarintyg anhåller undertecknad härmed vörd-
samt att för sjukdom undfå ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor
från och med lördagen den 4 i denna månad.

Stockholm den 2 maj 1929.

K. J. Ekman.

Jönköpings län.

Att ledamoten av riksdagens första kammaren hovrättsrådet *K. J. Ekman*
på grund av sjukdom (enterocolit. chr.) är i behov av ledighet under 3 veckor
intygar härmed på heder och samvete

Stockholm den 2 maj 1929

Karl Emil Widlund,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 27 och
den 30 nästlidne april.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.42 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag för ändamål,
som i § 81 regeringsformen avsåges, bjuda och kalla riksdagens samtliga leda-
möter att måndagen den 6 innevarande månad kl. 10 f. m. infinna sig på riks-
salen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets
memorial nr 14, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda pro-
tokoll.

*Utskottets tillkännagivande, att anledning icke förekommit att mot någon
ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.*

Lades till handlingarna.

Utskottets jämlikt § 107 regeringsformen gjorda anmälan av vissa ärenden.

Punkten 1.

Den 4 november 1927 beslöt generalpoststyrelsen, att en kontrollör vid post-
verket, här nedan kallad X., skulle avsättas från sin befattning på grund av
obehörigt förfogande för egen räkning över medel, vilka av honom å tjänstens
vägnar omhänderhafts i hans egenskap av redogörare vid ett postkontor.

*Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nädeansökan.*

Ang. Kungl. Maj:ts beslut över en nådeansökan. X., som icke överklagade detta generalpoststyrelsens beslut, ansökte hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t av barmhärtighet och nåd måtte mildra hans straff och låta honom få kvarbliva i postverkets tjänst i den tjänsteställning, Kungl. Maj:t täcktes bestämma.

(Forts.)

Vid föredragning av ärendet den 13 juli 1928 beslöt den tillförordnade regeringen av nåd på det sätt efterskänka det X. ådömda straffet, att X. tillåtes att från och med den 1 oktober 1928 tjänstgöra såsom ordinarie postexpeditör, ävensom medgiva, att vid X:s placering i löneklass i denna befattning hänsyn skulle tagas till hans föregående tjänstgöring i postverket.

Utskottet, som funnit anmärkningsvärt, att förevarande nådeansökan beviljats, hade enligt den nu föredragna punkten ansett nödigt att hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot medlemmarna av den tillförordnade regeringen, statsråden Meurling, Gärde, Pettersson och Rosén.

Vid ifrågavarande punkt hade reservation avgivits av herrar *von Geijer, Strömberg, David Bergström* och *Björck* i Kristianstad, vilka av angivna orsaker ej ansett, att den i punkten omförmälda regeringsåtgärden bort föranleda utskottet att mot de i beslutet deltagande statsråden göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Herr **Rosén**: Herr talman! I anledning av vad konstitutionsutskottet anfört i förevarande punkt ber jag att få säga, att det säkert icke finnes någon ansvarig ställning, som icke helt instämmer i konstitutionsutskottets uttalande om »növändigheten av att grundsatsen om redbarhet i förvaltningen strängt upprätthålles». Men därav lärer väl knappast utan vidare följa, att utskottets i övrigt välgrundade maning till »varsamhet vid utövandet av benådning-rätten på detta område» är direkt tillämplig vare sig på den föregående regeringen synnerligen försiktiga handhavande av den administrativa benådning-rätten eller på här föreliggande fall. Skall överhuvud taget möjlighet till benådning bibehållas, måste varje fall granskas för sig och i jämförelse med andra jämförliga fall. Jag är övertygad om, att en dylik granskning i förevarande fall måste giva goda och vägande motiv för den strafflindring, som Kungl. Maj:t här av nåd medgivit.

Utän att då uppehålla mig vid de i fallet X. föreliggande, av alla såsom synnerligen ömmande erkända förhållanden, vilka ingalunda — såsom utskottet säger — fått »skymma blicken», men till vilka dock skälig hänsyn bör tagas, så vill jag erinra, att även vid själva förseelsens begående finnas förmildrande omständigheter, vilka ej rimligen kunnat helt förbises. Redan vederbörande postdirektör uttalar också, att straffet synes »mycket strängt» i förhållande till brottet. Vidare har inom generalpoststyrelsen såväl dess lagfarne ombudsman som byråchefen för revisions- och bestraffningsärenden tillstyrkt just den av Kungl. Maj:t medgivna strafflindringen.

Den jämförelse med förutvarande liknande fall, som av ombudsmannen gjorts och till vilken jag strax skall återkomma, synes i själva verket fullt bindande.

Härtill kommer så slutligen, att regeringsrätten, vars yttrande av Kungl. Maj:t inforrats, funnit sig enhälligt kunna tillstyrka den nådeakt, som här vidtagits.

Det lärer med skäl kunna ifrågasättas, huruvida det ej skulle förefallit mera anmärkningsvärt, om efter denna beredning nåd blivit av Kungl. Maj:t helt vägrad.

Däremot kan jag ej neka till, att den av generalpoststyrelsens ombudsman påpekade jämförelsen med ett annat benådningfall inom postverket synes anmärkningsvärd. I detta senare fall — i handlingarna benämnt fallet Y. — var

det förskingrade beloppet avsevärt större än vad här varit fallet. Vidare var generalpoststyrelsen, såvitt handlingarna utvisa, i motsats mot här enig i sitt avstyrkande av nåd, och inom regeringsrätten tillstyrktes nåd med endast tre röster mot två. Brottet betecknades såsom ostridigt grövre än det nu ifrågasvarande, men ändock gavs för denna förseelse nåd den 13 november 1924 av den då sittande socialdemokratiska regeringen, utan att i detta fall konstitutionsutskottet ansett sig böra göra den anmärkning eller uttala den varning för missbruk, som nu föreligger.

De försök, som gjorts att påvisa en viss principiell olikhet mellan dessa båda fall, ha ej lyckats. Konstitutionsutskottets anmärkning, att det i fallet X. gällde återinsättande på en ordinarie plats, »från vilken vederbörande icke kan av sättas annat än på grund av eventuellt nya förseelser», gäller även i fallet Y. Och för övrigt torde väl just detta vara nådeaktens syfte. Det kan väl inte vara utskottets mening, att nytt avskedningsstraff skulle kunna i händelse av behov utmätas för de äldre förseelserna. Då i fallet Y. den benådade, enligt uppgift, kunnat anförtros för honom lämpliga göromål, under det att konstitutionsutskottet angående nu föreliggande fall anmärker på det olämpliga i, att X. återinträder »på en plats, med vilken regelmässigt följer medelsförvaltning», så måste erinras om, att redan vid frågans föredragning i generalpoststyrelsen byråchefen för personalärenden påpekade, att X. i händelse av nåd ej borde bestrida kassatjänst. Då X. av sin närmaste förman, vederbörande postmästare, erhållit vitsordet att med »ordning och stor noggrannhet» sköta sin tjänst, bör placering å andra göromål säkerligen ej möta några hinder. Enligt lämnad uppgift är också X. för närvarande anvisad tjänstgöring utan kassatjänst. Det får väl för övrigt anses självklart, att vederbörande alltjämt iakttagit detta i den omfattning och så länge det befinnes lämpligt och nödigt.

Det synes ej opåkallat att erinra, att här icke är fråga om den brottsliges befrielse från straff. Prövningen har endast avsett frågan, huruvida sådana omständigheter föreläge, att straffet av nåd borde mildras till den felandes degradering. Jag tror, att en ingående granskning av ärendet måste, utan att kravet på redbarhet i rikets tjänst i minsta mån eftersättes, giva till resultat, att Kungl. Maj:ts beslut härutinnan varit rättvist avvägt och konstitutionsutskottets anmärkning ogrundad.

Jag ber slutligen att få erinra om, att det i fjol gjordes en annan anmärkning, också beträffande postverket. Det gällde då en av Kungl. Maj:t upphävd utnämning, som verkställdes i generalpoststyrelsen. Det förvånar mig inte så litet, att konstitutionsutskottet och riksdagen så här år efter år ägna en alldeles speciell omvårdnad åt kungl. postverket, så mycket mer som jag tror mig vara övertygad om, att generaldirektören och chefen för postverket inte alls kan känna sig tillfredsställd med dessa ingripanden från konstitutionsutskottets och riksdagens sida i rena förvaltningsangelägenheter. Det är inte minst av denna anledning som jag finner det egendomligt, att man visar postverket en sådan alldeles särskild omvårdnad framför andra verk.

Herr Stendahl: Herr talman! Jag skall villigt vitsorda den siste ärade talarens uppgift beträffande själva sakförhållandet, att i detta fall en enhällig regeringsrätt tillstyrkt nåd, att ombudsmannen i generalpoststyrelsen likaledes tillstyrkt nåd och att Kungl. Maj:t följt dessa tvenne råd. Det är nog också riktigt, att när det här göres anmärkningar från konstitutionsutskottets sida med åberopande av vissa utlåtanden från hörda myndigheter, så är det i regel vanligt, att utskottet gör anmärkning, därför att dessa myndigheters råd eller anvisningar *icke* följts, och det är mycket sällan — åtminstone såvitt jag kan erinra mig, är detta enda gången jag varit med därom

*Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
öfver en
nådeansökan.
(Forts.)*

Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nådeansökan.
(Forts.)

— konstitutionsutskottet gjort anmärkning mot en regering, som i ett visst ärende följt ett enhälligt yttrande från regeringsrätten. Kammarens medlemmar kunna ju förstå, att utskottet icke utan att ha tagit sig en mycket ordentlig funderare givit sig in på den vägen. När vi ha gjort det, så har det skett, därför att vi ansett det alldeles nödvändigt att säga ifrån, att åtminstone vi för vår del inte anse det lämpligt, att statens tjänster besättas med brottslingar, enkannerligen förskingrare, utan den, som har gjort sig skyldig till en sådan förseelse, skall enligt vår uppfattning genom laga dom skiljas från sin befattning och icke ha möjlighet att vidare bli använd i statens tjänst. Vi ha alltså den alldeles bestämda uppfattningen, att den som gjort sig skyldig till brott av den art, som det här är fråga om, kan inte och bör inte få nåd på det sättet, att han återinsättes i statstjänst.

Detta är en principiell ståndpunkt, som vi anse vara av sådan vikt, att det varit nödvändigt att hävda den, och för att få fram en sådan uppfattning, stridande mot vad som åtminstone delvis tillämpats av olika regeringar, ha vi icke sett någon annan väg för rättelse eller en omläggning av kutymen än att här göra anmärkning.

Herr Leander: Herr talman! Jag skall inte yttra mig särskilt om det föreliggande fallet. Jag känner det inte annat än genom utskottets betänkande och vet därför inte, vem det gäller. Mannen är för mig en fullkomligt obekant, en X. Jag vill bara säga, att om denna konstitutionsutskottets anmärkning skulle ha till följd, att en statens befattningshavare, som varit nog olycklig att göra sig skyldig till liknande förseelser som X, under inga förhållanden skulle kunna återtagas i statens tjänst, då har verkligen konstitutionsutskottet genom denna anmärkning ökat svårigheterna, nöden och lidandet för en hel del människor och för många olyckliga familjer här i landet. Hos enskilda arbetsgivare anställda personer, som ha förbrutit sig mot lagarna och råkat i kollision med rättvisan samt på grund därav dömts till frihetsstraff, kunna, efter det de avtjänat straffet, få återvända till sina arbetsgivare, som bereda dem arbete på nytt. Sådant är nu mänskligt, vidsynt och barmhärtigt, och det har inträffat, att en dylik principal kunnat få en förut slarvig och oordentlig tjänare förvandlad till en plikttrogen och ordentlig sådan.

Om man nu påstår, att så kan ju den enskilde handla, men att det inte är medgivet för staten, så ber jag att få fråga: Varför skulle inte en kristen stat också kunna visa litet barmhärtighet, och varför skulle inte också staten kunna förlåta en förseelse? Det straff, som staten utmäter, har ju icke bara till uppgift att tukta den brottslige, utan framför allt att upprätta honom, men när man utan vidare bara kastar ut honom, så kan det verkligen undras, vad den stackaren skall kunna ta sig till. Naturligtvis bör inte en dylik person, om han nu får en ny statstjänst, sättas på en plats, som är förenad med uppörd, men staten har ju många andra göromål, som måste utföras, och det finnes alltid råd och tillfälle för staten att kunna bereda honom plats, om den nu också verkligen vill göra det.

Om jag i allt fall skall med några ord yttra mig om ifrågavarande fall, så måste jag säga, att generalpoststyrelsen naturligtvis handlat fullt korrekt genom att skilja personen från tjänsten. Ett centralt ämbetsverk har ju sina givna föreskrifter och sitt reglemente att följa och äger ingen benådningsrätt. Däremot är Kungl. Maj:t försedd med sådan rätt, och det är väl inte meningen, att denna bara skall stå på papperet, utan att den också skall tillämpas, när omständigheterna tala därför. Och även om det inte kan försvaras, så kan det dock förklaras, att en person handlar såsom X här har gjort, när han befann sig i en nödställd belägenhet och knappast kanske såg någon utväg att kunna skaffa familjen det nödvändigaste.

Jag har ju några år haft äran att tillhöra konstitutionsutskottet. Hade jag även nu haft säte och stämma där, så skulle jag kommit att stå bland reservanterna, ty jag tycker inte, att den tillförordnade regeringen har missbrukat benådningsrätten utan tvärtom begagnat den med urskillning och med måtta även i detta fall.

*Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nädeansökan.
(Forts.)*

Herr Strömberg: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande, som också återfinnes bland reservanterna i denna punkt, inte ansett sig böra uppträda och försvara reservanternas ståndpunkt, skall jag be att med några ord få göra det.

Min uppfattning, då jag haft att taga ställning till denna fråga i utskottet, har varit den, att man mycket väl kan se denna sak på något annat sätt, än vad utskottet gjort, utan att på minsta vis eftersätta kravet på redbarhet i statsförvaltningen. Utskottet har på ett mycket övertygande och, efter mitt sätt att se, skickligt sätt utvecklade dessa principer. Jag tror, att därom råder fullständig enighet. Vad jag därför här vill särskilt understryka är, att man inte skall försöka få fram någon olika gradation mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, när det är fråga om de anspråk på hederlighet och redbarhet i statsförvaltningen, som det här gäller. Jag vill ännu en gång betona, att i det fallet stå vi dess bättre fullständigt eniga.

Nu är det ju, som den siste talaren framhöll, så, att vi inom statsförvaltningen ha mycket stränga bestämmelser, när det gäller bestraffning av fel eller försummelser i tjänsten. Inom den civila förvaltningen kan en tjänsteman icke avsättas annat än efter rannsakan och dom, men då det gäller kommunikationsverken ha däremot resp. styrelser rätt att på administrativ väg skilja en person, som begått tjänstefel, från tjänsten. Det är alldeles riktigt, som den siste talaren sade, att generalpoststyrelsen i detta fall icke hade något annat att göra. Den har strafflagens klara och tydliga bud på, att en tjänsteman, som förskingrar — även om han omedelbart täcker beloppet — skall skiljas från ämbetet. Jag anser därför, som sagt, att mot generalpoststyrelsen kan här ingen anmärkning göras. Men jag har sett saken så, att det var ett nytt ärende, som Kungl. Maj:t här haft att behandla. Det gällde att nådevägen bevilja en felande tjänstemans återinträdande i postverkets tjänst, ingalunda på den plats, som han tidigare innehaft, utan på en lägre befattning och med begränsning uppåt, så att personen i fråga inte kan komma högre än till en viss lönegrad.

Jag tror, att det skulle vara ganska betänkligt, om vi från riksdagens sida försökte ge direktiv för hur nådeinstitutet skulle handhas. Såsom jag framhållit, tror jag detta vore en utveckling, som ingen önskar. Detta är skälet till att jag icke kunnat följa utskottsmajoriteten i den förevarande punkten.

Herr Stendahl: Med anledning av vad den ärade talaren på blekingebänken yttrade om förmildrande omständigheter i detta fall för brottslingen och hans familj, skall jag, ehuru jag egentligen inte anser saken höra hit, be att få framhålla för de av kammarens ledamöter, som inte ha läst handlingarna, att mannen i fråga hade blivit förflyttad några gånger utan flytthjälp, men det har skett på hans egen ansökan om flyttning. Således har han förut, innan han begärde att bli förflyttad, vetat vad han gjorde och att han själv skulle betala kostnaderna.

Att en brottsling har familj är ju mycket beklagligt för familjen, men om det skulle bli kutym eller allmänt tillämpas, att en brottsling, därför att han har familj, skall gå straffri, eller att enbart detta, att ha familj, skall räknas som förmildrande omständighet, så tänker jag nog, att de flesta brottslingar skola komma att sörja för, att denna förmildrande omständighet alltid skall

Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nådeansökan.
(Forts.)

föreligga. Den omständigheten, att brottslingen är gift, kan i och för sig icke vara någon förmildrande omständighet.

Det som har gjort, att utskottet här ansett sig absolut nödsakat att påpeka förhållandet, är, att i andra nådeansökningar och akter, som vi sett i konstitutionsutskottet, har detta fall åberopats såsom prejudikat för att andra i mer eller mindre liknande situationer också skulle få nåd och återinsättas i stats-tjänst. Jag kan för min del — även om jag är alldeles ensam — inte frångå den uppfattningen, att den, som gör sig skyldig till ett brott eller, rättare sagt, tredje resan av brott av denna art, han bör icke under några förhållanden återtagas i statens tjänst, icke i någon befattning, och enligt min mening skall det inte behövas tredje resan — första resan är efter mitt sätt att se mer än tillräckligt.

Sedan vill jag bara som en liten replik till den förste talaren påpeka, att det förhållandet, att vi här i konstitutionsutskottet ha berört detta fall, inte beror på någon särskild kärlek till eller omvårdnad om postverket. Vad föregående år beträffar, tror jag inte jag satt på den anmärkning, som då skedde, och jag är således för min del oskyldig till att år efter år ha visat någon särskild välvilja för postverket. Men jag har ansett, att staten, vilket verk det än vara mände, måste skyddas för förskingrare, tjuvar och brottslingar. Är det så, att staten inte vill skydda sig själv, lär nog ingen annan göra det heller, och är det så, att dessa kategorier på grund av statens eller Kungl. Maj:ts handhavande av nådeinstitutet få den allmänna uppfattningen, att det inte är så synnerligen farligt att begå brott, att stjäla från staten eller förskingra för staten, utan att det värsta, som egentligen kan hända, är, att de få nåd och bli insatta på en annan, i ekonomiskt avseende mindre gynnsam befattning, då tror jag, att staten snart kommer att få en ämbetsmannakår, som är av annan kategori än den vi dess bättre under århundraden varit vana att se hos oss.

Herr von Geijer: Herr talman! Kanske det kan synas märkvärdigt, att jag begär ordet efter det anförande, som här hållits av herr Strömberg, och jag ber därför att få meddela, att jag för min del icke hade tänkt att yttra mig i denna fråga. Emellertid hade jag icke, när jag instämde i herr Strömbergs yttrande, hört herr Stendahls försvar för utskottsmajoritetens ståndpunkt, och fördenskull ber jag, herr talman, att få säga några ord.

När jag läste utskottets utlåtande, föreföll det mig, som om de ledamöter av utskottet, som tillhöra majoriteten, alldeles bestämt avse att lämna ett direktiv åt Kungl. Maj:t, huru Kungl. Maj:t skall förfara med avseende å nådeansökningar. Herr Strömberg var inne på den saken, och jag ber att i alla delar få instämma i vad han sade. Att jag läst utskottets utlåtande rätt bekräftas av vad herr Stendahl sade. Det kom i hans anförande alldeles tydligt fram, att det var hans önskan, att riksdagen här skulle giva ett direktiv åt Kungl. Maj:t. Om jag icke missuppfattade honom, sade han i sitt sista anförande, att den omständigheten, att en tjänsteman en enda gång förskingrat statens medel, vore absolut tillräcklig för att han under inga förhållanden skulle få återinträda i statens tjänst. Detta är det tydligaste direktiv, som man kan tänka sig. Enligt reservanternas uppfattning bör man lämna åt Kungl. Maj:t att behandla nådeansökningar. Vi böra lämna åt Kungl. Maj:t en diskretionär prövning enligt Kungl. Maj:ts bästa förstånd och samvete, men därmed är icke sagt, att riksdagen i konkreta fall skulle avstå från en prövning, ty därigenom skulle riksdagen avstå från sin rätt att granska regeringens handlingar. Men generellt taget vill jag icke vara med om, att riksdagen giver Kungl. Maj:t direktiv i frågor om nådeansökningar. Jag vill icke vara med om det resultat, som detta skulle kunna leda till och som också herr Leander var inne på, nämligen

att det lätt skulle kunna leda till, att Kungl. Maj:t icke vågade begagna sig av sin benådningsrätt.

Herr talman! Jag ber att få instämma i reservanternas uttalande.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Herr Leanders anförande karakteriserades av hans riksbekanta goda hjärta. Det är tämligen naturligt, att herr Leander hyser medömkan med dem, som kommit, så att säga, på utkanten av tillvaron och att han tager sig an den tjänstemans intressen, som det här är fråga om och för hans talan gentemot statens och det allmännas intressen. Jag respekterar varmt herr Leanders varma känslor i det avseendet. Men med allt hänsynstagande till och ömhjärtenhet mot dem, som kommit på utkanten av tillvaron i ett eller annat hänseende, böra i ett sådant fall som detta representanterna för svenska staten se på statens intressen, om en kollision uppstår mellan statliga och enskilda intressen. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att det är ett stort statligt och allmänt intresse, som här står på spel. Det går knappast en enda dag förbi, utan att vi se det ena fallet efter det andra, då någon förskingrat eller missbrukat godtrogna människors förtroende, varigenom stora förluster kunna uppstå, som gå ut över oskyldiga människor. När man befinner sig i en sådan förskingrings- och svindelkris, som samhället för närvarande genomgår, synes det mig helt naturligt, såsom landet ligger till, att man, då man ställer enskilda gentemot samhället, tager den största möjliga hänsyn till samhället, även om det skulle, såsom herr Leander sade, taga formen av stränghet mot enskilda felande människor.

Gentemot utskottets ärade ordförande, herr von Geijer, vilken liksom herr Strömberg talade om, att konstitutionsutskottet icke bör giva Kungl. Maj:t några direktiv, vill jag framhålla, att man kan vända om saken och säga, att regeringen genom att begagna sig av sin benådningsrätt giver direktiv åt förvaltningsorgan, som för dem kunna vara mycket betänkliga att följa. När de vilja upprätthålla disciplin och ordning inom verken, förefaller det mig, att Kungl. Maj:t genom att begagna sin benådningsrätt i viss mån giver ett direktiv åt verkan att iakttaga större mildhet, och denna större mildhet kan vara detsamma som slapphet, när det gäller ett övervakande av slika ting.

Jag ber att få understryka herr Stendahls uttalande, att vi redan av de handlingar, som förelegat för utskottet, se följderna av att denna nådeansökning beviljats. Vi se ett och annat fall, där tjänstemän i samma belägenhet åberopa detta såsom skäl för att även de böra behandlas på samma sätt. Mot denna bakgrund av allmän svindel och allmän ekonomisk lösaktighet såväl inom det enskilda som inom det allmänna anser jag för min del, att utskottets uttalande, att Kungl. Maj:t med den yttersta varsamhet bör begagna sin benådningsrätt, då ett alltför vidsträckt begagnande av denna rätt kan leda till förvärrande av lösaktigheten, är väl befogat. Detta är ett påpekande, som här icke gjorts av regeringsrätten.

Herr **Rosén**: Endast ett par ord i anledning av herr Vennerströms yttrande.

Han förmenade, att Kungl. Maj:t skulle ha givit ett direktiv till generalpoststyrelsen att visa större mildhet. Det är ett fullkomligt misstag. Ett sådant direktiv varken har Kungl. Maj:t givit eller kan Kungl. Maj:t giva. Generalpoststyrelsen har, enligt min mening, handlat fullkomligt riktigt, då den dömt den ifrågavarande tjänstemannen till avsättning, och det är sålunda alldeles oriktigt, att det här skulle vara fråga om något direktiv till generalpoststyrelsen.

Beträffande herr Stendahls upplysning, att vår tjänstemannakår sedan århundraden skulle vara så ofantligt redbar, när det gäller förvaltningen, måste

Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nådeansökan.
(Forts.)

Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nädeansökan.
(Forts.)

jag säga, att den ärade talaren nog gör sig skyldig till ett misstag. Om jag icke läst fel, voro några av rikets allra främsta män för 100 eller kanske 110 år sedan sysselsatta med en utredning om, på vad sätt landet skulle kunna skaffa sig en någorlunda effektiv kontroll över våra trogna ämbets- och tjänstemän, synnerligast i landsorten, där de hade den fula ovanan att förskingra kronans pengar. Man kunde då icke hitta på något annat, bättre och mera effektivt sätt än att utse allmogemän, som i många fall varken kunde läsa eller skriva, att utöva det kontrollantskap, som ansågs betryggande, när allmogemän vore kända för att vara redliga i sådana saker.

Herr **Stendahl**: Med anledning av den siste ärade talarens upplysning vill jag säga, att det är ju möjligt, att den ärade talaren på detta område, beträffande den svenska tjänstemannakårens anseende för hederlighet sedan urminnes tid, är bättre orienterad än jag. Det har kanske funnits vissa intermezzon under de senaste århundradena, då det funnits någon tendens, som kanske icke varit så bra, som den siste ärade talaren och jag skulle önskat. Men nog vill väl den ärade talaren medgiva att, åtminstone så länge som han och jag varit med och även litet längre tillbaka, den svenska tjänstemannakåren såsom helhet betraktad utan tvekan torde få anses ha varit, ja icke endast anses ha varit utan kunnat vitsordas ha varit den reellaste, dugligaste och hederligaste, som något land i världen kunnat uppvisa.

Herr **Leander**: Herr Vennerström talade om svindel, och jag trodde just, att det varit en viss panikstämmning inom konstitutionsutskottet, som medverkat till, att denna anmärkning kommit fram rörande herr X, som han kallas. Man får emellertid icke det intrycket av handlingarna, att han varit en svindlare, utan att det är här fråga om en stackars fattig människa, som råkat i olycka. Jag vill icke, såsom jag redan förut sagt, försvara hans handlingsätt, långt därifrån, men jag säger än en gång, att det är förklarligt.

Emellertid tror jag icke, att statens prestige lidit den ringaste skada därigenom, att den tillförordnade regeringen beviljat nåd åt X. Jag tror icke, att andra skola lockas att tråda i X:s fotspår genom denna den tillförordnade regeringens åtgärd och det bevis på mänsklighet, som regeringen här ådaga-lagt.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Utskottet har visserligen icke handlat i någon panikstämmning, ty lösaktighet i ekonomiska ting är icke en företeelse för dagen, utan det är en gammal historia, som även riksdagen vid upprepade tillfällen varit tvungen att taga itu med. Jag vill uppläsa för herr Leander, vad utskottet säger i motiveringen på sidan 9, där det heter: »Utskottet har fäst sin uppmärksamhet vid, att X. redan förut upprepade gånger, först i februari 1924 och sedan åter i mars 1926, beträffats med oegentligheter och vid anställda inventeringar icke kunnat genast redovisa, utan först under inventeringens gång lyckats anskaffa felande belopp.» Det är sålunda itererade fall. Han har flera gånger beträffats med oegentligheter, och det tror jag, att man bör taga hänsyn till, när man bedömer konstitutionsutskottets handlingsätt i frågan.

Herr **Rosén**: Det är alldeles riktigt, såsom herr Vennerström sade, att det förut har förekommit sådant, som han nämnde, men det har då tydligen gällt mycket oväsentliga belopp. I de fallen har vederbörande överordnad posttjänsteman låtit vid saken bero. Han har tilldelat den felande en enskild varning och föreställning. Alltså, en postfunktionär i högre grad skulle ha rätt att låta vederbörande alldeles slippa ifrån varje påföljd, men Kungl.

Maj:t, som har benådningsrätt, skulle förmenas rätten att göra något i det avseendet.

*Ang.
Kungl. Maj:ts
beslut
över en
nädeansökan.
(Forts.)*

Herr **Stendahl**: Det är alldeles säkert ett misstag av den siste ärade talar- en, att en posttjänsteman i högre grad skulle ha laglig rätt att låta en underordnad, som begår en förseelse av denna art, slippa ifrån utan någon som helst påföljd. Enligt min mening ha de tjänstemän, som icke påtalat och lagfört förskingrare, knappast fullgjort lagens bestämmelser i strängaste mening. Jag vet icke, om dessa förseelser äro preskriberade, men äro de det icke, så tror jag, att justitiekanslern kommer att taga i övervägande, huruvida icke dessa posttjänstemän böra åtalas för vad de genom en dylik underlåtenhet låtit komma sig till last. Jag vill påpeka, att det icke är så många månader sedan militieombudsmannen ställde tjänstemän i statens verk under åtal, därför att de icke hade lagfört en brottsling.

Efter härmed slutad överläggning lades den förevarande punkten till handlingarna.

Punkten 2.

Enligt statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 24 november 1928 hade Kungl. Maj:t nämnda dag i statsrådet meddelat utslag i anledning av besvär över kammarkollegiets beslut den 1 december 1927 beträffande friköp jämlikt lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m. avseende en å kyrkoherdebostället 1 mantal krono Prästgården nr 1 i Hasslövs socken av Höks härad i Hallands län belägen lägenhet Tuvan med en areal av 5,948 kvm.

*Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.*

Utskottet, som funnit de för friköpet av lägenheten av Kungl. Maj:t fastställda villkoren icke överensstämma vare sig med de sociala principer, vilka legat till grund för 1927 års lagstiftning, eller med det kyrkligt-ekonomiska intressets berättigade anspråk, hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hos riksdagen gjort anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Lindskog.

Reservation hade anmälts av herr *Thulin*, som ansett, att det i punkten omnämnda ärendet icke vore av beskaffenhet att böra göras till föremål för anmärkning från konstitutionsutskottets sida.

Herr statsrådet **Beskow**: Som ecklesiastikministern till följd av detta memorials samtida föredragning i andra kammaren är hindrad att här närvara, ber jag i hans ställe få föredraga hans svar med anledning av anmärkningen under föreliggande punkt.

Konstitutionsutskottets föreliggande anmärkning berör ett ärende om försäljning av kyrklig jord; och torde jag först få bringa i kammarens erinran huvudinhållet i de härutinnan gällande bestämmelserna.

Enligt lagen den 4 januari 1927 i detta ämne kan medgivande till försäljning av kyrklig jord lämnas bland annat under i huvudsak motsvarande förutsättningar som enligt ensittarlagen gälla i fråga om rätt till inlösen av lägenhet, som innehaves för brukande eller bostadsändamål, och varå boningshuset tillhör lägenhetsinnehavaren. Proceduren är dock en annan än enligt ensittarlagen. Enligt ensittarlagen tillkommer bestämmanderätten om villkoren m. m. lantmätare med biträde av gode män, och talan över beslutet får föras hos ägodelningsrätt och därifrån hos högsta domstolen. Enligt bestämmelserna i fråga om försäljning av kyrklig jord skall undersökning och värdering först verkställas av ordföranden i den ecklesiastiska boställsnämnden. Beslut i ärendet

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

meddelas av kammarkollegium, som dessförinnan hör vederbörande lokala myndigheter. Klagan över kammarkollegii beslut föres hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

Den kyrkliga jord, varom här är fråga, är i allmänhet utarrenderad på längre perioder eller innehaves av boställshavare såsom löneförmån. För de lägenheter, som äro upplåtna från jorden, plägar årlig avgäld erläggas till arrendatorn eller boställshavaren, som i sitt arrendekontrakt eller som löneförmån tillerkänts denna förmån. Den omständigheten att sålunda en friköpning av lägenhet regelmässigt berör tredje mans rätt är tydligen ägnad att komplicera frågan om de villkor, som böra stadgas för ett medgivande till friköpningen.

I det nu föreliggande fallet är fråga om försäljning av en lägenhet, som för innehavarens livstid upplåtits från ekklesiastika lönebostället i Hasslövs församling. Bostället var utarrenderat för tiden 1927—1942 och lägenhetshavaren skyldig att erlägga en årlig avgäld av 50 kronor till arrendatorn, som i sitt kontrakt tillförsäkrats denna förmån.

Sedan lägenhetshavaren gjort framställning att få friköpa lägenheten, som utgjorde något mera än ett tunnland, uppskattades vid värdering av vederbörande boställsnämndsordförande jordens värde till 178 kronor 44 öre — byggnaderna tillhörde lägenhetshavaren. Till frågan om grunderna för denna värdering och de vitt skilda uppfattningar om det lämpliga inköpspriset, som uttalades av de lokala myndigheterna, återkommer jag i det följande.

Kammarkollegium medgav jordens försäljning för en köpeskillning, som »med hänsyn till den för området utgående avgälden» bestämdes till 1,000 kronor. Kollegium följde härvid en princip, som kollegium vid behandling av de första ärendena av detta slag uttalade sig för, nämligen att köpeskillningen icke finge understiga det kapitaliserade värdet av den avgäld, som lägenhetsinnehavaren hade att betala till arrendatorn. Kollegium har tydligen härvid utgått ifrån, att arrendatorn skulle hållas skadeslös för mistningen av avgälden på sådant sätt, att räntan å köpeskillingsbeloppet 1,000 kronor — beräknad efter 5 % till 50 kronor — skulle till arrendatorn utbetalas under den tid han varit tillförsäkrad avgäld enligt kontraktet.

Sedan lägenhetshavaren hos Kungl. Maj:t anfört klagan över det av kammarkollegium bestämda köpeskillingsbeloppet, hade jag till en början att taga ståndpunkt till, huruvida man borde utgå från den av kammarkollegium följda principen att köpeskillningen ej finge understiga (eller, såsom den i allmänhet tillämpats, skulle motsvara) värdet av den kapitaliserade avgälden. Man kom därvid till det resultatet, att en sådan princip ej alltid kunde vara med rättvisa och billighet förenlig och att dess tillämpning ofta kunde medföra ej önskvärda resultat. Avgälderna för ifrågavarande lägenheter kunna vara bestämda, somliga för 20, andra för 10, 5 eller ett mindre antal år tillbaka. Understundom kan vid avgäldens beräkning hänsyn ha tagits till vissa förmåner från stamhemmanet, vilka tillförsäkrats lägenhetshavaren. Om köpeskillningen bestämmes till avgäldens kapitaliserade belopp, kunna därför synnerligen ojämna resultat uppkomma i fråga om köpeskillingsbeloppet. Detta framträder ej minst för lägenheter, som gränsa intill varandra och äro per ytenhet i värde lika. Självfallet är emellertid, att vid bestämmande av köpeskillningen hänsyn måste tagas till avgäldens belopp, men denna synes ej böra vara ensam avgörande. Övervägande skäl synas tala för att man vid bestämmande av köpeskillningen tillämpar vanliga regler och sålunda utgår från vad som med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter kan anses som ett skäligt värde. Hela den föreskrivna proceduren med markens värdering vid förrättning på stället bleve eljest i många fall betydelselös. Ett tillämpande av vanliga värderingsprinciper kan ju medföra, att köpeskillningen understundom kan motsvara eller kanske överstiga den kapitaliserade avgälden, men också

ibland och stundom väsentligt understiga denna kapitaliserade avgäld. I sistnämnda hänseende är särskilt att märka, att i den nu ifrågavarande lagen liksom i ensittarlagen förekommer en bestämmelse, att vid värdets uppskattning hänsyn ej skall tagas till vissa av lägenhetshavaren eller hans företrädare nedlagda kostnader, något som i vissa fall kan väsentligt inverka på köpeskillingsbeloppet.

Med dessa utgångspunkter kom man sålunda efter ingående överväganden inom regeringen till det resultat, att någon sådan allmän regel för köpeskillingsbestämmande, som i det föregående angivits, ej kunde tillämpas, utan att köpeskillingen finge bestämmas från fall till fall till skäligt belopp. I förevarande fall bestämdes köpeskillingen till 300 kronor, innebärande således en förhöjning av det av den lokala förrättningsmannen föreslagna beloppet. Med dessa grunder för köpeskillingsbestämmande gällde då emellertid att tillse, att arrendatorn bereddes ersättning för avgälden, i den mån gottgörelse därför ej kunde utgå genom räntan å köpeskillingen. Det ansågs härvid skäligen böra ankomma på lägenhetshavaren och ej på jordägaren att utge dylik ersättning. Tillämpat å förevarande fall ansågs sålunda, att arrendatorn som ersättning för avgälden 50 kronor skulle erhålla 15 kronor, motsvarande beräknad ränta å köpeskillingen, och 35 kronor från lägenhetshavaren. Jordägaren, som hade att erlägga köpeskillingsräntan med förenämnda 15 kronor, finge å andra sidan under kontraktstiden uppbära samma arrende som förut, vid vars bestämmande hänsyn tagits till arrendatorns rätt att uppbära avgälden, och kunde härigenom beräknas undgå förlust under kontraktstiden genom lägenhetens försäljning till lägre belopp än som motsvarade det kapitaliserade avgäldsbeloppet.

Arrendatorn har i förevarande fall medgivit lägenhetens friköpande under villkor, att han finge full ersättning för avgälden. Då det ansågs lämpligt att möjliggöra en uppgörelse mellan lägenhetshavaren och arrendatorn jämväl i annan form än genom årligt utgivande av skillnaden mellan räntan å köpeskillingen och avgäldsbeloppet, föreskrevs som villkor för lägenhetshavarens rätt att tillösa sig lägenheten för nämnda belopp av 300 kronor att han visade sig hava träffat sådan överenskommelse med arrendatorn, att lägenheten finge av honom som ägare tillträdas. Innebörden av detta villkor var sålunda, att lägenhetshavaren skulle vara skyldig garantera arrendatorn, i den form överenskommelse därom kunde träffas, att utge ersättning för den förlust denne senare komme att lida genom avgäldens bortfallande.

Av utskottets yttrande synes mig framgå — om än utskottet ej gjort något bestämt uttalande härvidlag — att utskottet delar den av mig i det föregående hävdade uppfattningen, att det ej kan anses i princip riktigt att i dessa ärenden alltid bestämma köpeskillingen till ett belopp, som minst uppgår till värdet av den kapitaliserade avgälden. Utskottet synes även anse klart, att arrendatorn bör tillerkännas full ersättning för avgäldsbeloppet. Mot dessa huvudgrunder, som varit avgörande för Kungl. Maj:ts ställningstagande, synes utskottet sålunda icke hava någon erinran. Däremot har utskottet anmärkt mot villkoret om träffande av överenskommelse mellan lägenhetsägaren och arrendatorn, varjämte utskottet berört frågan om köpeskillings storlek.

Beträffande frågan om köpeskillings belopp skall jag ej i detalj redogöra för den utredning, som i det föreliggande ärendet fanns tillgänglig, helst det huvudsakliga därav intagits i utskottets memorial. Boställsnämndens ordförande (en förfaren man, tillika hushållningssällskapets sekreterare) hade som ovan nämnts föreslagit en köpeskillning av 178 kronor 44 öre, därvid han vid värderingen emellertid icke tagit hänsyn till de jordförbättringsarbeten, som utförts av lägenhetshavarens företrädare. Detta värde godkändes av kyrkostämman, kontraktsprosten och domkapitlet, d. v. s. just de vederbörande, som måste anses i första hand bevaka det kyrkligt ekonomiska intresset i denna frå-

*Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)*

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

ga. Länsstyrelsen ansåg detta värde för lågt och föreslog för sin del en köpeskillning av 594 kronor 80 öre, beräknad efter pris av 1,000 kronor per hektar. Givetvis var det med hänsyn till de olika uppfattningar, som sålunda och i övrigt uttalats, synnerligen vanskligt att träffa det rätta köpeskillingsbeloppet. Utredningen syntes dock visa å ena sidan att det av kammarkollegium bestämda beloppet var för högt och å andra sidan att det av boställsnämndens ordförande förordade såsom för lågt ej heller kunde godkännas, detta senare särskilt med hänsyn till att värdet av förbättringsarbetena ej syntes böra i ifrågasatt omfattning tillgodoräknas lägenhetshavaren. Då man emellertid hade att träffa avgörande på grundval av de synnerligen divergerande uttalanden om jordens värde, som sålunda förelågo, stannade man vid en köpeskillning av 300 kronor, motsvarande, efter avrundning, en förhöjning med 200 kronor för hektar i det av förrättningsmannen förordade priset. Man tog därvid hänsyn till att även om den av boställsnämndens ordförande verkställda värderingen på grund av vad ovan antytts måste anses för låg, den dock måste tillerkännas en viss betydelse såsom den enda värdering, som grundade sig på uppskattning vid undersökning å marken, vartill kom den rätt så viktiga omständigheten, som ej i utskottets föreliggande referat återgivits, att värderingens riktighet bestyrkts av jordbrukskonsulenten i länet, som till och med, med stöd av sin erfarenhet vid värderingar i och för egnahemsblån, uttalade, att det av boställsnämndens ordföranden föreslagna värdet vore förhållandevis högre än det som åsatts andra lägenheter, vilka lösts enligt ensittarlagen.

Beträffande den av utskottet gjorda anmärkningen, att enligt den av Kungl. Maj:t använda formuleringen lägenhetshavaren helt utlämnats till arrendatorns goda vilja, har jag redan i det föregående i huvudsak angivit de skäl, som legat till grund för beslutet i denna del. I målet gjordes från länsstyrelsen gällande, att inlösen överhuvud ej kunde ifrågakomma förrän efter arrendetidens utgång 1942. Då klagan fördes endast beträffande köpeskillingsbeloppet, kunde denna ståndpunkt i förevarande mål ej bli föremål för bedömande, utan det gällde endast att bestämma köpeskillningen och i samband därmed tillse, att arrendatorn bereddes ersättning för mistning av avgälden från lägenheten. Till dylik ersättning ägde han kontraktsenlig rätt, som självfallet ej i administrativ ordning kunde berövas honom. En erinran ansågs böra ske om detta förhållande och att det var lägenhetshavaren, som hade att gälda uppkommen förlust genom avgäldens bortfallande. Då arrendatorn i detta fall medgivit lägenhetens inlösen mot erhållande av avgälden, gavs, som förut antytts, det nu ifrågavarande villkoret om överenskommelse med arrendatorn den angivna lydelsen för att bereda lägenhetshavaren möjlighet att kunna med arrendatorn träffa uppgörelse om ersättning i annan form än genom erläggande under kontraktstiden av årlig ersättning för den bristande avgälden, t. ex. genom utgivande av däremot svarande engångsbelopp. Härför kunde också åberopas det särskilda skäl, att lägenhetsägaren själv alternativt ifrågasatt en dylik anordning. Under dessa förhållanden har jag svårt finna, att genom ifrågavarande villkor lagens sociala syfte eller de kyrkligt-ekonomiska intressena skulle trädas för nära.

Vad i det föregående anförts torde oförtydligt giva vid handen, att Kungl. Maj:t vid sitt beslut avsett att tillämpa för lägenhetshavaren förmånligare principer än som legat till grund för kammarkollegii utslag och sålunda främja lagens sociala syfte. Och detta måste väl också bliva resultatet av Kungl. Maj:ts utslag sådant det avfattats, när man haft att utgå från arrendatorns medgivande till försäljning mot ersättning för avgälden. I här förevarande fall har även, enligt vad jag inhämtat, resultatet just blivit det åsyftade, enär arrendatorn lämnat sitt medgivande till försäljningen under förutsättning att han finge dels räntan å köpeskillningen, beräknad till 15 kronor,

dels ock av lägenhetshavaren 30 kronor om året under återstoden av arrendetiden (således i själva verket en vinst för lägenhetshavaren av 5 kronor om året). Och vad de kyrkligt-ekonomiska intressena angår, torde de ej heller med nyss angivna tolkning ha blivit åsidosatta, då man tillämpat en princip, åsyftande köpeskillingsbestämmande till skäligt belopp, samtidigt som ägaren ej behövt vidkännas någon minskning i arrendet under arrendeperioden. Självfallet är emellertid, att även andra formuleringar än den som använts i Kungl. Maj:ts beslut kunna tänkas, vilka lända till samma resultat, som det av mig åsyftade. En utväg, som därvid bör komma under omprövning, är den av utskottet antydda att direkt ange det tilläggsbelopp, som lägenhetshavaren, utöver fastställd köpeskillning, har att erlægga till arrendatorn. Denna utväg står sakligt sett i full överensstämmelse med de principer, varpå Kungl. Maj:ts beslut grundats, och läser även på senaste tiden hava i några fall tillämpats av kammarkollegium. Vissa svårigheter möta dock härvid för att arrendatorers rätt ej skall bli förminskad genom lägenhetshavarens obestånd och med hänsyn till beräkningen för framtiden av det räntebelopp, som kan vara att påräkna från den fastställda köpeskillingen. En tillämpning av detta förfarande i förevarande fall var även förenat med den svårigheten att frågan om dispositionen av ränteavkastningen å köpeskillingsbeloppet ankommer på kammarkollegium att pröva.

Vad beträffar utskottets uttalande om bristfällig motivering av Kungl. Maj:ts utslag, torde en dylik näppeligen kunnat åvägbringas annat än genom ett uttalande till statsrådsprotokollet — en utväg, som av lättförklarliga skäl endast mera undantagsvis kan ifrågakomma.

Slutligen må nämnas, att jag har under övertvägande frågan om utfärdande av vissa bestämmelser för fullständigande av de uppgifter, som lämnas vid den lokala värderingen av jorden i fall sådana som de förevarande, varmed ökade möjligheter skulle beredas att ernå en tillförlitligare beräkning av köpeskillingsbeloppet.

Som en sammanfattning av det anförda kan sägas, att jag med min tillstyrkan till förevarande beslut avsett att utan obetingat åsidosättande av de kyrkligt-ekonomiska intressena främja lagens sociala syfte i högre grad än som skulle bli fallet med tillämpning av kammarkollegii beräkningsgrund och att så även blivit resultatet i det nu föreliggande ärendet.»

Herr Larsén: Herr talman, mina herrar! Det framgår av handlingarna, såsom jag läst dem, att chefen för ecklesiastikdepartementet vid handläggning av det ärende, som nu är föremål för anmärkning, uteslutande eller så gott som uteslutande utgått från sociala synpunkter. Från den sidan sett kan man icke annat än giva statsrådet ett varmt erkännande, men saken måste ses även från andra sidor.

Vid de förarbeten, som föregingo lagstiftningen om försäljning av ecklesiastik jord, ävensom vid behandlingen av frågan i riksdagen framhölls det, att lagen visserligen avsåg att främja sociala syften, då den gav innehavaren möjlighet att förvärva äganderätten till den jordbit, som han innehade. Men det betonades också, att man måste tillgodose de kyrkligt-ekonomiska synpunkterna, så att icke kyrkans jord såldes till underpris och församlingarnas avlöningstillgångar därigenom minskades. Försäljningen borde uppfattas som en omföring av kyrkans avlöningstillgångar i nya värden. Det är denna synpunkt, som herr statsrådet enligt min uppfattning inte har beaktat. Fortsätter man nu på den inslagna vägen, kan det leda därtill, att församlingarnas avlöningstillgångar för ifrågavarande ändamål på ett betänkligt sätt minskas.

Ser man igenom handlingarna i detta ärende, märker man det egendomliga

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

förhållandet, att samma jordstycke av olika myndigheter uppskattats till synnerligen olika värden, av boställsnämndens ordförande till 178 kronor 44 öre, av Kungl. Maj:t till 300 kronor, av vederbörande länsstyrelse till 594 kronor 80 öre och slutligen av kammarkollegium till 1,000 kronor. Dessa olika belopp torde visa, att man vid värderingarna inte utgått från någon fast grund. Det är därför mycket tillfredsställande att höra vad som nyss från statsrådsbänken meddelades, eller att man från Kungl. Maj:ts sida har under övervägande att utfärda vissa bestämmelser, avsedda att vara till ledning vid dessa värdesättningar. Frågan har enligt min uppfattning ganska stor principiell betydelse, och det är denna omständighet, som ger anmärkningen sitt berättigande, även om det speciella ärende, det här gäller, är av mycket ringa ekonomisk räckvidd. Jag måste därför framhålla vissa synpunkter från ärendets tidigare behandling.

År 1865 uppläts från prästbostället i Hasslöv av dess inägojord ett ouppodlat område på 0.6 hektar till skomakaren Johan Petter Nilsson. Denne odlade upp jorden, uppbyggde en stuga på densamma och innehade lägenheten ett stycke in på 1900-talet. Efter denna tid har lägenheten tre gånger bytt om innehavare. Nuvarande innehavaren inköpte husen på offentlig auktion och erhöll därefter tillstånd att övertaga jorden mot samma årliga avgäld, som förut varit bestämd. Denna årliga avgäld behölls, då kyrkoherdebostället, som förut varit vederbörligen utarrenderat, år 1927 utarrenderades på ytterligare 15 år. Strax därefter begärde lägenhetsinnehavaren att få utlösa jorden. Boställsnämndens ordförande, som för områdets värdering infann sig på stället, värderade jorden efter dess beskaffenhet vid tidpunkten för upplåtelsen och han utgick vid värderingen ifrån, att den år 1865 ej varit upplåten för odlingsändamål. Om man följer en dylik princip vid all försäljning av kyrklig jord, komma givetvis alltid dessa försäljningar att bli mycket ofördelaktiga för församlingarna. Försäljningarna komma då att ske till det värde, jorden en gång hade såsom ouppodlad. Och alltid har det varit någon föregående innehavare, som för kanske 50 eller 100 år sedan odlat upp jorden. I detta fall skedde uppodlingen för omkring 50 år sedan. Det kan inte vara rimligt, att den innehavare, som sitter vid tidpunkten för inlösningsen skall utan att behöva utgiva något vederlag komma i åtnjutande av det arbete och de kostnader, som främmande personer nedlagt på jorden i en långt förgången tid.

Man kan nu invända: en sådan uppfattning må vara riktig, men stadgar lagen andra grunder vid värderingen, måste man följa lagens bestämmelser. Emellertid är lagen icke av sådant innehåll, att den föreskriver ett sådant värderingssätt. Man måste givetvis utgå från, vilken rätt den förste innehavaren av lägenheten hade. Tillkom honom någon laglig rätt till ersättning för hans odlingsarbete? Nej, någon sådan rätt förelåg icke för honom, och därför kan icke heller någon sådan rätt från honom övergå till en senare innehavare. Lagen stadgar nämligen, att »vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, ävensom vid bestämmandet av köpeskillingen för området, skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt därå utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt». Och då den förste innehavaren i det avseendet icke hade någon rätt till ersättning, kunde naturligtvis sådan rätt till ersättning icke heller övergå till en senare innehavare. Måhända kan dock den frågan hava sin betydelse, huruvida jorden från början uppläts under odlingsförpliktelse. Värderingsmannen har då uttalat, att sådan förpliktelse gärna inte kunde antagas hava förekommit. Men han borde hava lagt märke till, att den trakt, det här gäller, är ren slättbygd och

sedan lång tid tillbaka fullständigt uppodlad. Även prästbostället var säkerligen nästan fullständigt uppodlat år 1865. Fördenskull är det orimligt att tänka sig, att en sådan stenfri och lättodlad jordlägenhet som denna skulle ha fått upplåtas till och behållas av en innehavare, som icke haft skyldighet att uppodla densamma, då ju jorden i fråga bort bliva uppodlad såsom all annan jord däromkring. Värderingsmannens utgångspunkt är således i detta fall fullkomligt felaktig. Därför har heller inte länsstyrelsen kunnat gilla hans värdering utan ansett det åsatta priset för lågt. Länsstyrelsen ansåg utlösning inte gärna kunna komma i fråga, förrän det arrendekontrakt utgått, som boställsarrendatorn hade. Detta tillförsäkrade nämligen denne en årlig avgäld från lägenheten på 50 kronor, och en avkastning till motsvarande belopp kan icke erhållas, om man i bank placerar det belopp på 178 kronor 44 öre, som lösesumman utgör.

Kammarkollegium förfor således på det sättet, att collegium kapitaliserade värdet av den årliga avgälden. Jag tror dock inte, att kammarkollegii uppskattning i detta fall är fullt riktig. Lägenhetshavaren anförde också klagomål över kammarkollegii beslut, och klagomålen remitterades till åtskilliga myndigheter för förklaring eller yttrande. Landsfiskalen i orten ansåg, att den avgäld, som erlagts, icke var oskäligen och att någon annan form för bestämmande av köpeskillingen knappast kunde komma i fråga än att kapitalisera avgälden. Länsstyrelsen kom i sin förklaring till det resultatet, att jordvärdet borde sättas till 594 kronor 80 öre. Därvid utgick, såvitt man kan döma av förhållandena, länsstyrelsen från lägenhetens verkliga jordvärde. Därför kan också detta värde i verkligheten anses vara det rätta.

Nu anför visserligen kammarkollegium, att det är vanligt, att boställsnämndsordförandena vid fastställande av köpeskillingar å sådana här lägenheter följa principen att kapitalisera utgående avgäld. Kammarkollegium ansåg emellertid, att klagomålen borde avslås, därför att utlösning av lägenheten lämpligen inte borde ske förrän i samband med ny utarrendering av prästbostället.

I sådant skick förelåg ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande. Vid den prissättning, som Kungl. Maj:t verkställde och som tydligen i huvudsak byggdes på värderingsmannens utlåtande, kom man till en löseskillning av 300 kronor. Till bestyrkande av, att den av boställsnämndens ordförande föreslagna köpeskillingen vore riktig, har av statsrådet anförts ett uttalande av jordbrukskonsulenten i länet. Mot detta intyg kan nog göras skäligen anmärkningar. Att döma av innehållet i detta intyg vill det nämligen synas, som om jordbrukskonsulenten inte läst handlingarna i målet, ty han säger, att det här gäller en utlösning enligt ensittarlagen. Handlingarna visa likväl att så inte är fallet. Han talar vidare om åtskilliga andra värderingar, som samtidigt gjorts, nämligen värderingarna av lägenheterna Petersborg, Smedhus och Måsahus, och han talar om, att dessa också ligga på prästbostället. Uppenbart är dock, att om han läst handlingarna eller haft den lokala kännedom, som han åberopar, skulle han inte kunna skriva så. Jag tror därför, att det måste anses fastslaget, att hans intyg inte är grundat på en verklig undersökning av saken. Det yttras också i intyget, att värderingen överensstämmer ungefär med de värderingar, som förekommit för egnahemsköp i länet. Läser man intyget, finner man emellertid, att där jämföras de pris, till vilka ouppodlad jord nu säljes, med det pris, som denna lägenhet skulle kunna ha betingat, ifall jorden vore uppodlad, vilket den ju inte är.

Den ekonomiska konflikten mellan lägenhetshavaren och prästboställsarrendatorn söker ecklesiastikministern lösa med ett alexanderhugg. Men detta alexanderhugg löser icke den gordiska knuten, snarare förstör det densamma. Och det måste sägas, att regeringens beslut, som gör utlösningen beroende av,

Ang.
viast tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

huruvida överenskommelse kan träffas mellan boställsarrendatorn och lägenhetshavaren, inte är någon lämplig lösning, ty härvid överlämnas det i själva verket åt arrendatorn att bestämma, huruvida lägenhetens utlösning skall få ske eller icke. Arrendatorn kan förhindra den. Å andra sidan är det möjligt för arrendatorn att ekonomiskt tillgodogöra sig det övertag, han fått. Han kan nämligen begära en ersättning, som inte står i lämplig proportion till vad han borde ha. Huru mycket han får kommer ej att synas, ty han kan få dylik ersättning vid sidan av den skriftliga överenskommelsen. Det hade varit riktigt, att regeringen i detta fall fastslagit de grunder, på vilka överenskommelsen med arrendatorn skulle byggas. En antydning till dessa grunder finner man också i besvärslagan, ty där talas om, att frågan skulle kunna lösas på det sätt, att den avgäld, lägenhetshavaren skulle betala till arrendatorn, kunde kapitaliseras, och denna summa läggas till utlösningssumman.

Den fråga det här gäller är, såsom redan sagts, av tämligen ringa ekonomisk räckvidd, men principen kan vara rätt ödesdiger. Jag skall anföra ett exempel, som endast indirekt berör denna fråga, men som man kan läsa om i handlingarna. Där talas om utlösningen av lägenheterna Petersborg, Måsa hus och Smedhus, belägna på klockarbostället. Till lägenheten Petersborg uppläts odlad jord, och lägenheten skulle användas som handelslägenhet. Den ligger nämligen på ett ställe, där tre vägar råkas. Lägenheten användes också under en lång följd av år som handelslägenhet, men om den nu användes därtill, vet jag inte. Men en sådan tomt anser boställsnämndens ordförande kunna säljas till ett pris av 126 kronor, och de andra lägenheterna, Måsa hus och Smedhus, som äro bostadstomter med trädgård, skulle enligt värderingen säljas till sammanlagt 296 kronor, ehuru boställshavaren av dem har ett årligt arrende av sammanlagt 104 kronor. Med detta exempel, som i någon mån ligger vid sidan av det ärende, som nu avhandlats, har jag velat visa, att man ganska lätt kommer in på principer, som äro synnerligen olyckliga, därest man skulle fortsätta på den sålunda inslagna vägen.

På grund av de skäl, jag förut anført, har jag kunnat instämma i utskottets memorial, men jag har intet yrkande att framställa.

Herr Linders: Herr talman! I utskottets redogörelse för detta ärende har jag på ett ställe blivit åberopat, och mitt namn har nämnts beträffande den princip, som bör tillämpas vid värderingar av det slag, som nu är i fråga. I anledning därav har jag begärt ordet. Kammarkollegium har som exempel åberopat, att jag vid en förrättning i egenskap av ordförande i boställsnämnden skulle ha föreslagit en köpeskillning, beräknad efter 4 procent på den utgående avgäldens kapitaliserade värde. Jag vill då genast säga ifrån, att detta mitt ståndpunktstagande kan, åtminstone efter mitt förmenande, under inga förhållanden användas till stöd för en argumentering mot den ståndpunkt, departementschefen i detta fall intagit, då han så att säga sökt rätta till kammarkollegii beslut.

Jag måste därför i sanningens intresse, även om jag i övrigt inte har något emot att eklestiastikministern får sig ett nyp, i alla händelser säga ifrån, att i detta fall tror jag, att det är föga motiverat att åberopa min ifrågavarande värdering till försvar för den anmärkning, konstitutionsutskottet i förevarande fall beträffande Hasslöv framställt. I visst avseende visar den snarare motsatsen, och därför tillåter jag mig i någon mån redogöra för den åberopade värderingen.

Det av mig behandlade fallet rörde s. k. kyrkojord, det vill säga avkomsten från jorden utgick till församlingens kyrka. Den avgäld, som bestämts, utgick i spannmål, som lösts efter medelmarkegångspris. Det sista år, för vilket beräkning i sådant hänseende förelåg vid förrättningen, var 1926. Vid för-

rättningen införskaffade jag uppgift på den verkliga avgälden, evalverad i penningar för de sista tio åren med uträknat medelvärde. Församlingsombuden påyrkade då, att så hög köpeskilling skulle bestämmas, att kyrkan efter en ränta av 4 procent skulle kunna påräkna samma inkomst på kapitalet för framtiden, som församlingen haft av lägenheten under de sista fem eller tio åren. Jag ansåg emellertid av flera skäl, att församlingsombudens yrkande låg för högt. Dels hade spannmålspriset under de sista åren varit onormalt högt på grund av kristidens uppskruvade värden — varför även den årliga avgälden naturligtvis måste betraktas som alltför hög, jämförd med normala förhållanden — dels kunde församlingen, såsom jag ansåg, erhålla mera än 4 procents ränta på kapitalet, och dels slutligen var den utgående avgälden sådan, att den i och för sig var för hög med hänsyn till de förbättringar, innehavaren verkställt på fastigheten, som han innehaft under många år. Jag föreslog därför en lägre köpeskilling. Vad händer emellertid? Jo, kammarkollegium bestämmer köpeskillingen inte i enlighet med det av boställsnämndens ordförande motiverade förslaget utan i enlighet med församlingsombudets yrkande. Kammarkollegium följde således i det fallet samma regel som i det föreliggande hasslövsfallet. Kammarkollegium siktade allenast på, att avkomsttagaren skulle få minst lika hög inkomst, som han haft av lägenheten under de senare åren. Detta kunde jag inte anse rimligt. Detta är för resten inom parentes sagt dessutom det enda fall inom mitt verksamhetsområde, då kammarkollegium höjt värderingen. Jag ansåg, att detta inte var med billighet förenligt och inte heller till gagn för några sociala intressen, och därför ogillade jag i själva verket i mitt stilla sinne kollegii beslut. Jag kan, herr talman, nu i tysthet uttala en stillsam önskan, att även det av mig nu refererade fallet, där beslutet blev lagakraftvunnet, hade överklagats, och att statsrådet Lindskog även då suttit och upphävt kammarkollegii beslut. Således förhåller det sig med detta åberopade fall. Jag har redogjort för det med reservation för möjliga minnesfel, då jag inte nu haft handlingarna tillgängliga utan endast har saken i minnet, men jag tror inte, att jag misstagit mig i fråga om uppgifterna. Jag har sökt visa, hur det förhöll sig. Kanske har jag onödigt omständligt skildrat fallet. Men det har tydligen sin principiella betydelse, och efter de konsekvenser, som kammarkollegium av allt att döma dragit just av den förutvarande behandlingen av sådana här ärenden, kan det i viss mån befinnas fördelaktigt, att den, som verkställt sådana värderingar, också får redogöra för sina motiv och synpunkter.

Vad övrigt i punkten anförts ger mig emellertid anledning att ytterligare framhålla ett par synpunkter. Den första rör principerna för värdering och fastställande av köpeskilling. I det avseendet torde visserligen den utgående avgälden böra tjäna till ledning, men i många fall kan så icke ske. I alla händelser får den inte bli utslagsgivande, utan även andra synpunkter måste bredvid denna prövas. Till ledning kan den hava sitt värde, men något avgörande inflytande bör den inte få. Och i synnerhet på platser, där bebyggelsen i orten fortskridit på sådant sätt, att värdestegring av jorden uppstått, ligga i själva verket köpvärdena över avgäldernas kapitaliserade värde.

Jag har således inom mitt verksamhetsområde i samtliga fall utom just detta enda satt värderingen högre än som motsvarat avgälden. Det är ganska underligt, att under sådana omständigheter den enda av mina värderingar, där kammarkollegium höjt värdet, åberopats som exempel. Alla övriga av mig gjorda värderingar visa, att om man sakligt bedömer frågan, kommer man i de flesta fall till ett högre värde än det, som motsvarar den kapitaliserade avgälden. Men det finnes dock åtskilliga fall, där man kommer till motsatt resultat, och där måste man taga hänsyn till andra faktorer än just avgälden. Vid betraktande av den utgående avgälden, får man också komma ihåg, att i

*Ang.
viast tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)*

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

denna avgäld från lägenheten ingår — på den grund att lägenheten inte är särskilt taxerad — också skyldigheten för huvudarrendatorn att för samma lägenhet erlægga skatter och onera. Under sådana omständigheter har avgälden givetvis bestämts inte allenast för att tjäna som pålaga för lägenhetsägaren utan också för att bereda arrendatorn viss ersättning för de utskylder, han får erlægga för lägenheten.

Sedan kan man ju också, såsom lagen säger, tala om förbättringar, vidtagna av lägenhetshavaren eller hans företrädare. Jag kan alltså inte se, att dylika räknexperiment, där man räknar med fyra, fem eller sex procent vid kapitaliseringen alltid ha fog för sig vid den uträkning av värdet, som sker på ett ämbetsrum, i fall man inte samtidigt kan bygga på verkligt sakliga uppgifter nedifrån. Dylika grunder böra alltså aldrig få vara utslagsgivande för värderingen. Jag måste därför under alla förhållanden taga avstånd från en så stelbent penningpolitik, då man skall tillämpa en socialt betonad lag om friköp. Det verkliga värdet bör vara avgörande, icke ett efter vissa tekniska grunder konstruerat värde.

I vad mån sedan lägenhetens förbättringar skola undantagas vid värderingen är inte alltid så lätt att avgöra. I hasslövsfallet hade värderingsmannen gått tillbaka till 1865 och bedömt värdet efter förhållanden, som det året rådde. Det förefaller mig vara alldeles omöjligt att utan grundlig motivering härför gå så långt tillbaka i tiden och bedöma de förbättringar, som då ägt rum. Man kan i varje fall inte avgöra detta utan att samtidigt taga reda på, vilka avgälder som under tidigare år utgått. Ofta har det varit så i forna tider, att man upplåtit lägenheter till bebyggande, t. ex. åt en gammal tjänare mot en mycket obetydlig avgäld i akt och mening att innehavaren skulle odla upp området. Kan man påvisa dylikt, så har givetvis inte lägenhetsinnehavaren samma rätt till ersättning, som han skulle kunna ha för en under en kortare tid verkställd förbättring. Man får bedöma, huruvida lägenhetsinnehavaren i själva verket tagit ut nyttan av de kostnader, som han nedlagt på förbättringar.

Jag har för min del givetvis ingenting emot, att man förfar synnerligen välvilligt mot lägenhetsinnehavaren vid verkställda förbättringar, men man får dock gå ut ifrån, att åtgärderna skola vara sakligt motiverade. Otivelaktigt har i detta fall konstitutionsutskottet haft en riktig uppfattning om vad som bör tillämpas. Särskilt i det föreliggande fallet beträffande Hasslöv är det ju så, som redan är nämnt, att lägenheten, såväl byggnaden som nyttjanderätten, gått i handeln åtskilliga gånger. Till på köpet har innehavet både av byggnaden och nyttjanderätten varit förenade samtidigt i huvudarrendatorns hand, varför man i själva verket kan tala om en ny upplåtelse i den stund, då arrendatorn överlämnade huvudarrendet och bibehöll lägenheten för egen del. Då uppstod lägenheten åter som en självständig brukningsenhet.

Sedan är det frågan om uppgörelse med huvudarrendatorn, vilket givetvis är av stor principiell betydelse. För min del vill jag uttala min belåtenhet med de utlovade särskilda reglerna och bestämmelserna för dylika värderingar. Särskilt vore det bra, om dessa kunde komma att innefatta bestämmelser om, hur man skall uppgöra förslag i fråga om utlösande av en huvudarrendator. Jag har för min del i alla de fall, som jag redan expedierat och där det varit tal om en uppgörelse mellan huvudarrendatorn och en lägenhetsinnehavare, upptagit förslag även beträffande den saken. Man kan ju komma fram på skilda vägar. Man kan tänka sig, att nyttjanderättens inlösning, även om den principiellt beslutas, först sker i samband med arrendetidens slut, varvid man givetvis inte har att göra med huvudarrendatorn. Men man kan gå åtskilliga andra vägar också. I några fall, som för närvarande torde ligga under kammarkollegiums behandling, där det gäller domkyrkojord och där köpeskillingen skall erläggas till domkyrkan, har det bestämts att en viss ränta

på köpeskillingen under arrendetiden skall utgå i ersättning till arrendatorn genom att den avdrages från arrendet för den återstående arrendetiden. I några andra fall, där det funnits en överenskommelse med huvudarrendatorn om naturaprestationer, t. ex. dagsverkkskyldighet, från lägenhetsinnehavarens sida, har man gjort så, att viss del av dessa naturaprestationer skulle utgå till arrendetidens slut och köpeskillingen oavkortat ingå till vederbörande jordägare. Det finns åtskilliga sådana utvägar, som man kan anlita, men jag anser under alla förhållanden, att det bör höra till en förrättning, att förslag därutinnan uppgöres.

Nu hyser jag den uppfattningen beträffande föreliggande fall, att viss felaktighet har förefunnits vid den tidigare behandlingen av ärendet. Således har onödig och oriktig hänsyn tagits till mycket svagt bevisade förbättringsarbeten, och vidare har inte förslag uppgjorts i fråga om eventuell uppgörelse med huvudarrendatorn. Jag anser, att båda delarna innebära sådana bristfälligheter, att de bort föranleda ärendets återförvisande till förnyad behandling. Nu är det emellertid möjligt — det kan jag inte bedöma — att man av formella skäl inte ansett sig kunna använda den metoden utan låtit sig nöja med en förnyad remiss till alla instanser före det slutliga avgörandet. I vart fall har kammarkollegium och i sista hand regeringen sökt laborera ihop ett beslut, om var innebörd och lämplighet oenighet tycks råda. Saken kan givetvis bedömas ur olika synpunkter och även konstitutionsutskottet är tydligen mycket visst, om den ena eller andra värdesättningen, kammarkollegiets eller regeringens, är den riktiga eller om den bort ligga någonstans mitt emellan. Ingen tycks emellertid ha delat förrättningsmannens uppfattning. Jag vill inte på något sätt göra mig till domare i denna sak.

I åtskilliga avseenden, herr talman, har jag sålunda här kunnat instämma med vad konstitutionsutskottet anfört i sin motivering, men annars är mitt hjärta i denna sak hos ecklesiastikministern.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den föredragna punkten till handlingarna.

Vid memorialet funnos fogade åtskilliga reservationer, innefattande framställda anmärkningsyrkanden, vilka icke vunnit majoritet inom utskottet.

En av dessa reservationer, avgiven av herrar *Sävström, Strömberg, Thulin, G. W. Hansson, Vennerström, Engberg, Borg* och *Fast*, hade avseende på Kungl. Maj:ts i protokoll över jordbruksärenden den 13 sept. 1928 omförmälda beslut att utfärda dels kungörelse angående införsel till riket av idisslande djur och svin, dels kungörelse om ändrad lydelse av vissa delar av förordningen den 30 september 1921 angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett, dels ock kungörelse med vissa bestämmelser rörande beredning och saluhållande av vissa köttvaror av utländskt ursprung.

På skäl, som i reservationen anförts, hade reservanterna inom utskottet ansett, att utskottet bort med anledning av detta beslut göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsminister *Ekman*, utrikesminister *Löfgren* samt statsråden *Ribbing, Meurling, Pettersson, Almkvist, Lyberg* och *von Stockenström*.

En annan reservation, av herrar *Sävström, David Bergström, Hellberg, Carl Eriksson, Åkerberg, Jansson* i Edsbäcken, *Borg, Hallén* och *Fast*, behandlade ett av Kungl. Maj:t på föredragning av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet *Johansson* den 26 oktober 1928 fattat beslut, varigenom Kungl. Maj:t medgivit, att av nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter 1928—1929 finge av statskontoret till chefen för kartverket överste *Hult* utbetalas ersättning för vad han visade sig hava utgivit på grund av ett av kammar-

Ang.
visst tillstånd
till friköp av
kyrklig jord.
(Forts.)

rätten den 12 mars 1928 meddelat utslag, genom vilket Hult förpliktats att ersätta statsverket med tillhoppa 1,418 kronor 40 öre, motsvarande under år 1922 till statstopograferna K. L. Stigmark och G. Santesson för mycket utbetalta ålderstillägg och därå belöpande dyrtidstillägg.

Reservanterna hade av i reservationen angivna orsaker ansett, att konstitutionsutskottet bort i detta ärende hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Johansson.

Herr *Thulin* hade, under anförande, att Kungl. Maj:t grundlagsenligt icke torde kunna meddela nåd i det fall, som avsåges, i den av herrar Sävström m. fl. reservationsvis framställda anmärkningen, förenat sig med reservanterna i deras anmärkningsyrkande.

Ang. vissa kontrollföreskrifter rörande köttimport m. m. Ordet lämnades på begäran till herr **Thulin**, som anförde: Herr talman! Det är ju inte brukligt i denna kammare, att man diskuterar reservationer, som äro fogade till dechargebetänkandet, och jag för min del skulle inte ha brutit emot denna efter min mening mycket goda praxis, ifall inte säregna förhållanden varit knutna vid en av de reservationer, som i år äro avgivna, nämligen den reservation, som finnes intagen i konstitutionsutskottets förevarande memorial under V på sidorna 32—47. Jag har nämligen, herr talman, anledning att tro, att en avsevärd majoritet skulle funnits för denna anmärkning i konstitutionsutskottet, om det inte ansetts, att man i dechargebetänkandet inte borde framställa anmärkningar i en handelspolitisk fråga. Det är inte min avsikt att här gå in på någon behandling av den handelspolitiska sidan av det spörsmål, som är behandlat i den förevarande reservationen — jag skulle tro, att den frågan har blivit tillräckligt stött och blött förut under tvenne riksdagar — utan det är i stället min avsikt att något litet ta upp vissa konstitutionella sidor, som efter min mening icke ha tillräckligt beaktats från regeringens sida vid hela det förevarande spörsmålets behandling.

Som herrarna behagade finna, ha reservanterna på sidan 46 i det föreliggande memorialet sagt följande: »Det måste enligt vår mening betraktas såsom synnerligen anmärkningsvärt, att regeringen icke ansåg sig böra i någon form underrätta riksdagen om att åtgärder av det slag, som i riksdagens skrivelse begärdes, vore stridande mot andan i den noteväxling, som ägt rum i samband med svensk-finska handelsavtalets undertecknande.» Emot detta kan det anföras och har också anförts, att i den proposition, som Kungl. Maj:t avlämnade till förledet års riksdag beträffande det finska handelsavtalet, föredragande departementschefen gav en antydning om, att det skulle finnas något, som hade med det finska handelsavtalet att göra och som berörde frågan om införsel från Finland av hästar, klövbärande djur och nötkött samt växter och växtdelar. Emellertid hade föredragande departementschefen åt meddelandet i propositionen givit en sådan avfattning, att det inte kunde undgås, att man därav fick ett helt annat intryck, än vad man får vid en genomläsning av den noteväxling, som ägde rum i december månad 1927 i anslutning till finska handelsavtalets undertecknande. I propositionen 103 säges det nämligen mot slutet: »Detsamma gäller om vissa jämkningar, som i samband med avtalsförhandlingarna från svensk sida ställts i utsikt i avseende å de i Sverige för närvarande gällande kontrollbestämmelserna vid införsel från Finland av hästar, klövbärande djur och nötkött samt växter och växtdelar, och mot vilka vederbörande ämbetsverk förklarat sig icke hava någon erinran att framställa.» Från departementschefens sida talas det sålunda om *jämknningar*, men detta återger efter min mening inte på ett riktigt sätt vad som hade förekommit. I den noteväxling mellan svenske utrikesministern och

Finlands minister i Stockholm, som finns återgiven på sidorna 34—36 i det föreliggande dechargememorialet, är det uttryckligen talat om *lättnader*, och finske ministern ansåg sig rent av böra understryka, att man från finskt håll fäste särskild vikt vid dessa lättnader och »ytterligare lättnader i dessa avseenden». Denna noteväxling, som föreligger tryckt i konstitutionsutskottets dechargememorial, har enligt uppgift, som har lämnats från personer, som deltagit i bevillningsutskottets behandling av frågan vid 1928 års riksdag, aldrig visats för bevillningsutskottet. Den är emellertid synnerligen viktig för bedömandet av hela det finska handelsavtalet. Det är anmärkningsvärt, att denna noteväxling, som ansågs så viktig, att den borde tryckas i Sveriges traktater med främmande makter i samband med finska handelsavtalets tryckande i samma aktsamling, icke förelåg för bevillningsutskottet eller överhuvud taget var känd i riksdagen, då denna behandlade importrestriktionerna på kött. Det måste anses anmärkningsvärt att det inte lämnades något som helst meddelande till riksdagen om dessa från regeringens sida gjorda utfästelser om lättnader i avseende å import av kött och dylikt från Finland, då riksdagen behandlade dessa importfrågor.

Nu kan det ju anmärkas och har anmärkts mot denna ståndpunkt, att riksdagen själv kunde ha hört efter, om det fanns något hinder. En dylik argumentering torde väl egentligen falla på sin egen orimlighet. Det är mycket underligt, att det skall uppställas det kravet, att riksdagen skall springa och höra efter allting och att riksdagen inte skall kunna ha den säkerheten, att om regeringen känner någonting, som kan utgöra ett hinder för eller möjligen kan komma att influera på ett riksdagens beslut, den också skall lämna meddelande därom till riksdagen. Det synes i stället vara mycket naturligt, att regeringen självant på grund av sin ställning underrättar riksdagen om förhållanden, som äro obekanta för riksdagen, men som regeringen känner till. Jag tror inte, att det är lämpligt, att det ifrån en regerings sida visas en sådan, jag skulle rent av vilja säga, förnämhet eller kanske, för att använda ett mildare uttryck, bekvämlighet, att regeringen skall sitta och vänta, tills riksdagen kommer och i all ödmjukhet begär upplysningar av regeringen i en viss angiven fråga. Jag förutsätter, att både regering och riksdag äro ansvariga för vad som händer här i landet och att det kräves ett samarbete mellan regering och riksdag och att inte dessa två viktiga statsinstitutioner leva i någon sorts förnäm avskildhet från varandra.

Det kan också sägas och har sagts, att riksdagen ju själv kunde tagit reda på noteväxlingen. Denna noteväxling utkom nämligen från trycket den 14 maj 1928, således nio dagar innan första kammaren behandlade denna fråga. Men jag anser, att det verkligen är för mycket begärt, att riksdagens ledamöter skola sätta sig och läsa igenom alla officiella akter, som publiceras. Skall det kravet ställas, blir det, såvitt jag kan förstå, rent av nödvändigt att inrätta något slags avdelning inom riksdagen, som uteslutande sysslar med en sådan genomläsning av akter. För övrigt vill jag i detta sammanhang göra den anmärkningen, att man i de högre rymderna inte synes ha haft så värst noga reda på denna publicering, ty det egendomliga inträffar, att när konstitutionsutskottet begärde att få del av denna noteväxling, så tog det först en mycket lång tid, innan noteväxlingen kom konstitutionsutskottet till del, och då detta skedde, så var det inte genom en enkel hänvisning till aktsamlingen Sveriges traktater med främmande makter utan genom att konstitutionsutskottet tillställdes en icke bestyrkt maskinskriven avskrift därav.

Hur man än vänder och vrider på saken, herr talman, har jag den uppfattningen, att det måste anses, att det år 1928 var regeringens uppenbara skyldighet att i en eller annan form lämna riksdagen meddelande om innehållet i noteväxlingen och fästa riksdagens uppmärksamhet på, att regeringen hade

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

gjort vissa utfästelser, som eventuellt på en eller annan punkt kunde komma i strid med ett riksdagsbeslut i enlighet med det förslag, som hade framlagts av vederbörande tillfälliga utskott. Vad som nu förekommit visar enligt min uppfattning, vart det leder, när inte nödvändig kontakt uppehålls mellan regering och riksdag i sådana frågor, där en regering redan tagit ståndpunkt och gjort utfästelser.

Jag finner anledning, herr talman, att uttala den förhoppningen, att det skedda skall bli ett varnande exempel och att för framtiden dylika fall av vad jag skulle vilja kalla regeringslöshet icke upprepas.

Den pågående överläggningen blev nu för en stund avbruten, för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Wohlin* att avlämna en kungl. proposition.

Herr statsrådet *Wohlin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, m. m.

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående vissa vid konstitutionsutskottets memorial nr 14 avgivna reservationer, innefattande framställda anmärkningsyrkanden, vilka icke vunnit majoritet inom utskottet.

Herr von Stockenström: Herr talman! Det är i dag tredje gången under loppet av ungefär en månad, som frågan om köttkontrollen blir föremål för debatt här i riksdagen, och jag kan inte underlåta att göra den stilla reflexionen, att den iver, varmed man från vissa håll om och om igen behandlar denna fråga, ganska osökt påminner om det sätt, varpå de djur det här gäller fullgöra sin matsmältning. När frågan var före här för en kort tid sedan, rörde man sig med mera materiella saker, man talade om kött, korv, sylta och andra läckerheter, men i dag har tydligen den ärade reservanten velat höja diskussionen upp på ett högre plan; han har velat föra den in på det konstitutionella och utrikespolitiska området. Det är ju också tydligt, att man på vissa håll betraktar ämnet såsom mycket kärt, eftersom herr Thulin ansett sig ha anledning att frångå den praxis, som varit gällande i denna kammare, att inte till behandling uppta reservationsvis framställda anmärkningar. Då emellertid herr Thulin har upptagit frågan, anser jag mig visserligen inte ha skyldighet, men dock ha en viss anledning att med några ord bemöta honom. Jag anser nämligen, att vissa uttalanden, som gjorts av herr Thulin, inte böra få stå oemotsagda i kammarens protokoll.

Herr Thulin och hans medreservanter stödjade sitt yrkande om en anmärkning här närmast på den uppfattningen, att utfärdandet av kontrollbestämmelserna skulle stå i strid med innehållet i den notväxling, som ägt rum i samband med finska handelsavtalets avslutande, samt att regeringen skulle undanhållit — avsiktligt undanhållit tyckes man nästan mena — riksdagen kännedom om innehållet i denna notväxling. Jag skall inte här närmare gå in på innehållet i denna notväxling. Jag vill endast säga, att dess innehåll givetvis bör ses i samband med vad som ägde rum under förhandlingarna om det finska handelsavtalet. Det restes då — detta meddelades i andra kammaren förra året — mycket starka krav från finsk sida på vissa högst avsevärda tullsänkningar, krav som emellertid energiskt bemöttes från svensk sida. För att till slut få en uppgörelse till stånd, så att inte hela saken skulle falla, ansåg sig regeringen kunna lämna vissa smärre medgivanden, som emellertid inte voro av den be-

tydelse, att de av någondera sidan, såvitt jag vet, ansågos böra tagas in i själva avtalet. Det var frågor, som kunde regleras i administrativ väg av regeringen, och det ställdes i utsikt i en svensk note, att så skulle komma att ske. Det var som sagt inte några betydelsefulla ändringar. Det var några jämkningar, som jag medger i vissa fall kunde innebära någon obetydlig lättnad för den andra parten, men jag tror inte, att man med fog kunde påstå, att dessa lättnader eller jämkningar voro till någon skada för svenska intressen.

Det har av herr Thulin anmärkts, att en autentisk, ordagrann redogörelse inte lämnats i handelsavtalet för denna notväxling. Det är sant, att så inte skett. Jag föreställer mig, att anledningen härtill var, att man inte tillmätte dessa jämkningar sådan betydelse, att man ansåg nödvändigt att ordagrant återge dem. Regeringen har emellertid i propositionen uttryckligen sagt, att dessa jämkningar kunde vara ägnade att inge vissa betänkligheter, och det förefaller egendomligt, om ett utskott skulle ha underlåtit att införa ett sådant uttalande till närmare kännedom om vad dessa jämkningar inneburo. Nu påstår herr Thulin, att riksdagen lämnats i ovetskap och inte fått kännedom om innehållet i notväxlingen. Jag vill då uttryckligen betona, att inför bevillningsutskottet lämnades av statssekreteraren i handelsdepartementet en redogörelse för förhandlingarnas gång och därvid även för innehållet i notväxlingen. Den uppgiften har jag inhämtat, och jag tror inte, att någon kan bestrida, att så varit fallet. När bevillningsutskottet sedan avgav sitt betänkande, erinrade man också i betänkandet om de betänkligheter, som departementschefen hade uttalat, men man ansåg, sedan man fått närmare kännedom om förhållandena, att dessa medgivanden måste betraktas såsom ofrånkomliga. Detta tyder ju också på, att man inom bevillningsutskottet hade kännedom om vad saken gällde.

Vad sedan angår frågan om behandlingen av motionerna om köttkontroll, så ha herr Thulin och reservanterna anmärkt på, att inte regeringen då lade fram och påvisade innehållet i det finska handelsavtalet och vad därmed sammanhängde. Reservanterna säga, att på de vägar, som för dylika fall stå till buds, borde regeringen ha lämnat riksdagen välbehöfliga informationer. Ja, jag vet inte, vad man egentligen syftar på. Skulle man kallat till ett sammanträde för lyckta dörrar och där lämnat upplysning om saker, som man redan omtalat i propositionen och varom bevillningsutskottet i varje fall fått närmare kännedom? Eller har man tänkt sig, att utrikesnämnden skulle höras? Ja, utrikesnämnden hade redan blivit hörd om finska handelsavtalet, och inte är det väl herr Thulins mening, att man inför utrikesnämnden skulle redogöra för innehållet i enskilda motioner och ifrågasatta riksdagsskrivelser? Reservanterna säga, att någon upplysning till kamrarna lämnades inte från regeringens sida. Det är sant, att regeringens ledamöter inte deltog i debatten i kamrarna om dessa enskilda motioner, som sedan föranledde riksdagsskrivelsen. Jag får säga, att jag alltid haft den uppfattningen, att när det gäller enskilda motioner med förslag till riksdagsskrivelser, så böra inte regeringens ledamöter delta vare sig i debatt eller votering. Det skulle ju vara att på ett obehörigt sätt påverka riksdagen, då det gäller för denna uttala sig i fråga om sina egna önskemål. Och det förvånar mig, att det av en ledamot i konstitutionsutskottet skall göras en anmärkning, som i sak innebär, att man klandrar regeringen, för att den inte påverkat antingen riksdagens utskott eller riksdagens kamrar, då det gällt att taga ställning till ett förslag om riksdagsskrivelse, vari riksdagens önskemål uttalas.

Jag skall sedan inte närmare gå in på frågan om, hur saken behandlades av regeringen, sedan man erhållit riksdagsskrivelsen. En utredning gjordes — jag har vid föregående tillfälle redogjort för, hur denna tillgick — och skall nu inte närmare ingå därpå. Vi företogo vissa modifikationer i förslagen och ut-

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

Ang. vissa kontrollföreskrifter rörande köttimport m. m.
(Forts.)

färdade sedan kontrollbestämmelserna. Nu vill emellertid herr Thulin tydligt göra gällande, att det införande av viss utsträckt ursprungsbeteckning, som ju skedde genom dessa septemberkungörelser, skulle stå i strid med uttalanden i noteväxlingen, vilken dock gällde helt andra saker. Det gällde där bestämmelser om karantän, om importhamnar, om kontrollavgifter och dylikt. Där nämndes inte ett ord om ursprungsbeteckning. Jag för min del och mina kolleger kunde inte finna, att vi på något sätt voro förhindrade att utsträcka förordningen om ursprungsbeteckning. Det är ju ingenting annat det här gäller. Såvitt jag vet finnes inte i några internationella konventioner angivet någonting, som hindrar åsättandet av ursprungsbeteckning — ett förfarande, som för övrigt tillämpas i de allra flesta länder. Jag vill erinra om, att bara för några veckor sedan fick man kännedom om, att det i England utfärdats bestämmelser om ursprungsbeteckning på ytterligare en hel mängd varor, däribland vissa matvaror.

Nu är det sant, att de svenska författningarna väckte en viss irritation i Finland, men jag skall inte närmare ingå härpå, då det gäller stämningar och synpunkter, som gjort sig gällande i denna fråga i ett annat land. Jag vill dock erinra om, att de finska bestämmelserna äro i vissa avseenden mycket strängare än de svenska. I Finland t. ex. stämplas det inhemska köttet antingen med blå stämpel, som anger prima vara, eller med röd stämpel, som betecknar sekunda kvalitet, men allt utländskt kött skall vara stämplat med röd stämpel, alltså den, som anger sekunda vara på den inhemska marknaden. Vidare föreligger licenstvång; ingen får införa kött, vilken inte erhåller tillstånd härtill från inrikesministeriet.

Jag vill till sist framhålla, att de förhandlingar, som i vintras ägde rum mellan svenska och finska representanter, ledde till en överenskommelse, enligt vilken författningen ändrades så till vida, att i stället för beteckningen utländsk skulle åsättas ett ord, angivande från vilket land varan härstammade. Man strök alltså ingalunda ursprungsbeteckningen, utan jag kan snarare säga, att man utvidgade bestämmelserna därefter, att det blev närmare angivet, varifrån varan härstammade. Efter vad jag har inhämtat, var man i Finland fullt tillfredsställd med den anordning, som då blev genomförd.

Herr talman! Jag skall inte längre upptaga kammarens tid, men jag tillåter mig dock framhålla, att såvitt jag kan bedöma frågan, har från den förutvarande regeringens sida detta ärende blivit så handlagt, att man sökt på bästa sätt tillvarata och främja svenska intressen, och man har också i möjligaste mån sökt tillgodose de önskemål, som från riksdagens sida uttalats.

Ang. efterskänkande av viss återbetalnings-skyldighet.

Herr von Geijer: Herr talman! Den förste talare, som hade ordet efter det att talmannens klubba föll över dechargebetänkandet, erinrade därom, att första kammaren icke brukade diskutera reservationsvis framställda anmärkningar. Jag är den förste att erkänna det riktiga och berättigade i denna ståndpunkt, och då kan det kanske förefalla en smula märkvärdigt, att jag trots detta begär ordet med anledning av en på så sätt framställd anmärkning. Jag vill dock säga, att jag inte på något som helst sätt skall gå in på den reala sidan av den reservationsvis framställda anmärkningen, utan jag skall endast och allenast säga några ord om dess form.

Det gäller punkt IV. Herrarna torde finna, att det gäller återbetalnings-skyldighet av ett belopp, som chefen för kartverket, överste Hult, felaktigt utbetalat. Det var ett belopp av 1,400 kronor, som han i form av ålderstillägg utanordnat till statstopograferna K. L. Stigmark och G. Santesson. Sedermera blev överste Hult genom laga kraft ägande utslag ålagd att återgälda detta belopp. Konungen har efterskött det och låtit vid utbetalningen bero. Det är detta anmärkningen riktar sig mot. Emellertid är det, som jag redan

nämnt, inte alls min mening att gå in i prövning om det berättigade häri eller inte, utan det är endast min avsikt att säga några ord om formen för anmärkningen. Det kan inte förnekas, att när det är praxis — denna är för resten mycket gammal — att man har rättighet att reservationsvis framställa anmärkningar, så ligger det beträffande dessa mera vikt än beträffande en av majoriteten i utskottet framställd anmärkning därvid, att referatet av vad som i ärendet förekommit är fullt riktigt, ty i det fall, där det reservationsvis framställs anmärkning, ha vederbörande, mot vilken anmärkningen riktas, icke möjlighet att göra ett kompletterande tillägg eller rätta en oriktighet, som till äventyrs insmugit sig. Det är vad som står i reservationen, sid. 31 i utskottets utlåtande, som jag med herr talmannens tillstånd skulle vilja komplettera. Jag anser det nämligen vara nödvändigt, att även detta kommer in i riksdagens protokoll.

Det gäller, som jag nämnde, efterskänkande av oriktigt utbetalade medel. I denna del skriva reservanterna: »Efterskänkande av felaktigt utbetalta statsmedel måste enligt vår mening ske med största varsamhet och endast i de fall, där ömmande omständigheter föreligga samt när den som verkställt den felaktiga utbetalningen bevisar, att han ej kan få sitt åter av den till vilken utbetalningen ägt rum. I förevarande fall ha icke kunnat påvisas några ömmande omständigheter av avgörande beskaffenhet, lika litet som det förebragts någon utredning om eller bevis för att ej Hult skulle bliva ersatt av de personer, som erhållit för mycket utbetald avlöning.» Detta är sålunda ett av domskälen. Inga ömmande omständigheter skulle alltså ha blivit förebragta. Nu är att märka, att reservanterna därvidlag åberopa ett yttrande av kammarrättsrådet Bäckström, som ansåg, att några dylika inte föreläge. Sedan emellertid kammarrätten hade avgivit sitt utlåtande, inkom till departementet en skrivelse ifrån herrar Stigmark och Santesson. Denna handling var med i den akt, som överlämnades till konstitutionsutskottet. Det är just denna skrivelse som jag, herr talman, vill ha med för handlingarnas kompletterande. Den är inte så lång, och jag kan inte få in den i protokollet på annat sätt än genom att läsa upp den. Jag nödgas därför taga herrarnas tid i anspråk en liten stund. Den lyder:

»Till Konungen.

Hos Eders Kungl. Maj:t få vi i underdånighet anföra följande:

Då det kommit till vår kännedom, att en av chefen för rikets allmänna kartverk, överste G. Hult, den 14 april 1926 till kungl. kammarrätten ingiven ansökan om dispens från återbetalning av en summa, stor 1,418 kr. 40 öre — utgörande till oss för mycket utbetalat ålderstillägg under år 1922 — blivit i kungl. statskontoret avstyrkt, emedan några ömmande omständigheter icke föreburits;

och enär genom ett avslag å sagda ansökan den däri nämnda återbetalnings-skyldigheten torde komma att ytterst påvila oss, få vi härmed i underdånighet framhålla:

1. De till återbetalning anmärkta ålderstilläggen hava av oss i god tro mottagits och förbrukats.

2. De utbetalades till oss i månatliga poster under ett helt år på en tid, då penningvärdet var mindre än nu. En återbetalning nu med numeriskt samma belopp skulle realiter betyda återbetalning av större värde än vi mottagit.

3. Ingendera av oss har eller har haft någon privatförmögenhet. Ej heller hava vi kunnat göra några besparingar. Däremot hava vi varit nödsakade att genom övertidsarbete söka skaffa möjlighet att täcka våra utgifter, då lönen trots stor sparsamhet varit otillräcklig för nödigt underhåll av våra alltmer växande familjer.

Ang. efterskänkande av viss återbetalnings-skyldighet,
(Forts.)

Ang. efter-
skänkande
av viss åter-
betalnings-
skyldighet.
(Forts.)

Av det anförda torde framgå, att vi sakna möjlighet att utan ytterligare skuldsättning anskaffa de för återbetalning nödiga beloppen. Ett avslag av ovannämnda dispensansökan skulle därför bereda oss stora svårigheter och allvarligt rubba vår ekonomiska ställning.

Vi få därför i underdånighet hemställa:

att Eders Kungl. Maj:t vid behandlingen av meromnämnda av chefen för rikets allmänna kartverk ingivna dispensansökan täcktes taga all möjlig hänsyn till vad vi i detta ärende andragit.

Stockholm den 20 oktober 1928.

Underdånigst

K. L. Stigmark

Gösta Santesson

Statstopografer vid rikets allmänna kartverk.»

Jag har inhämtat, att sedan denna skrivelse inkommit till departementet, hade vederbörande departementschef icke velat nöja sig med enbart dessa uppgifter, utan han ville ha en bekräftelse på att de voro riktiga. För den skull överlämnade han ärendet till sin expeditionschef, som på samma skrivelse har tecknat: »I följd av den rätt ingående kännedom, som jag har beträffande Santessons och Stigmarks förhållanden och de ytterligare upplysningar i ämnet, som jag inhämtat, får jag i allo vitsorda att verkligt ömmande omständigheter i förevarande fall föreligga.

Stockholm den 21 oktober 1928.

Erland Falk.»

Nu står här i reservationen, som jag för en liten stund sedan läste upp, att dessa omständigheter icke äro av *avgörande* beskaffenhet. Det blir en subjektiv historia, men jag tycker, att den domstol, man vänder sig till, också skall vara i tillfälle att bedöma, huruvida de omständigheter, som åberopats, äro av sådan beskaffenhet eller inte. Därför har jag ansett, att denna skrivelse bort komma in i den reservationsvis framställda anmärkningen.

Det står vidare i denna reservation, att Stigmark och Santesson icke ha bestridit återbetalningsskyldigheten. Nej, det var omöjligt. Domstols laga-krafttagande utslag förelåg ju. Det står vidare, att de ej visat, att de icke kunnat återbetala utdömt belopp. Vill man trycka på ordet »visat», kan man säga, att reservanterna i den punkten ha rätt, men det är fråga om hur långt man verkligen kan kräva av en person, att han skall visa detta. Det kan näppeligen ske annat än genom fattigdomsbevis.

Det är på grund av dessa omständigheter, herr talman, som jag nu velat, att de tryckta handlingarna rörande detta ärende — som dock icke är utan betydelse, fastän det endast reservationsvis framförts — skulle kompletteras med denna av mig nu anförda skrivelse.

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

Herr **Thulin**: Herr talman! Det anförande, herr von Stockenström höll, nödvändiggör för mig att giva honom några repliker.

Han började sitt anförande med att tala om den iver, med vilken denna fråga vid olika tillfällen behandlats inom kammaren, och han gjorde den kvickheten, att denna iver en liten smula påminner om idissling. Jag måste säga, herr talman, att jag tycker, att den kvickheten i själva verket var en mycket dålig kvickhet. Han kan näppeligen bakom den kvickheten skydda sig emot den uppfattningen, som jag föreställer mig att åtskilliga av kammarens ledamöter därvid erhöilo, nämligen att den framställda anmärkningen för herr von Stockenström var ganska generande.

Herr von Stockenström slutade sitt anförande med att ge den förutvarande regeringen ett gott betyg för att den har tillvaratagit de svenska intressena. Jag måste säga, att det betyget i varje fall inte kan stödja sig på den, åtmin-

stone enligt min mening, ganska dåliga advokatyr, som herr von Stockenström presterade såsom försvar för de åtgöranden, som regeringen i detta avseende företagit. Han gjorde gällande, att den utfärdade kungörelsen av den 13 september 1928 inte skulle på något sätt stå i strid med noteväxlingen. Hur man överhuvud taget kan ge sig in på ett sådant försök och hur herr von Stockenström kan tro, att det skall vara möjligt att övertyga de kammarens ledamöter, som hava läst handlingarna i målet, att det inte föreligger en motsägelse åtminstone i andan mellan denna noteväxling och den utfärdade kungörelsen, kan jag inte förstå. Det är ju dock så, att den riksdagsskrivelse, som till största delen effektuerades av regeringen genom kungörelsen den 13 september, i realiteten avsåg införande av importrestriktioner för att skaffa de svenska kreatursuppfödarna en bättre ställning. Och vad som hände *efter* utfärdandet av denna kungörelse bekräftar väl för övrigt, att man åtminstone på den ena sidan hade en mycket livlig känsla av att vad som ställts i utsikt i noteväxlingen inte hade blivit uppfyllt. Jag tror också, att man på den andra sidan fick en mycket livlig erfarenhet av detta förhållande.

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
förande kött-
import m. m.
(Forts.)

Herr von Stockenström gjorde vidare gällande, att man i bevillningsutskottet hade kännedom om vad saken gällde. Jag har inte kunnat skaffa mig uppfattning om vad som 1928 förekom i bevillningsutskottet på annat sätt än att jag hört mig för hos olika ledamöter av utskottet, vilka tagit en intresserad del i handläggningen av det finska handelsavtalet vid 1928 års riksdag. Dessa herrar ha betygat, att de icke hade någon aning om denna noteväxling. Sedan må det ha sagts vad som helst i något föredrag, som hållits inför bevillningsutskottet angående innebörden av det finska handelsavtalet.

När jag uppställde det kravet på en regering, att den skall meddela sig med riksdagen, när det inträffar något inom riksdagen, som kan tänkas komma i strid med utfästelser, i all synnerhet utrikespolitiska utfästelser, som en regering lämnat, behagade herr von Stockenström göra gällande, att detta inte var något befogat krav. Jag begriper inte, varför inte regeringen ändock skulle kunnat finna med riksdagens och sina egna intressen förenligt att helt enkelt i debatten om köttfrågan förra året säga ifrån, att det förelåg vissa utfästelser.

Herr von Stockenström gjorde slutligen gällande, att han alltid haft den uppfattningen, att inte statsråden skulle deltaga i debatt om enskilda motioner och att om regeringen genom någon sin ledamot deltog i en sådan debatt, kunde den synas vilja påverka riksdagen. Det skulle kunna se ut, som om den ville, att riksdagen skulle fatta beslut i en viss riktning. Ja, det är nog en mycket vacker grundsats, men den får naturligtvis inte vidhållas med någon utomordentlig envishet ända därhän, att regeringen skulle sätta någon sorts munkorg på sig i fråga om lämnandet av upplysningar, som kunna vara av betydelse för riksdagens ståndpunktstagande till en viss fråga. Jag anser tvärtom, herr talman, att man måste ställa upp det kravet, att om det förekommer någon fråga, som är av särskild betydelse, och där riksdagen håller på att fatta ett beslut, som kan komma i strid med vissa dispositioner av regeringen, så är det mycket bättre att regeringen säger till, hur det förhåller sig, vid en tidpunkt innan riksdagen fattat sitt beslut, än sedan detta föreligger. Jag tror, att regeringarna inte få vara så där svaga för alla möjliga opinionsvindar, som blåsa — och det är det, som i själva verket har varit kärnpunkten i denna sak — så att regeringarna inte lämna riksdagen erforderliga upplysningar, även om dessa upplysningar möjligen skulle komma att stå i strid mot intressena hos den *förmodade* majoriteten inom riksdagen.

Herr Vennerström: Herr talman, jag godtager gärna herr von Stockenströms uttalande om »idisslande». När vi förut idisslat realfrågan vid tvenne tillfällen, så kunna vi ju åtminstone vid ett tillfälle idissla den konstitutionella sidan av spörsmålet. Herr von Stockenström uttalade, att enligt hans mening

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

hade regeringen lämnat autentiska redogörelser till riksdagen om frågans faktiska läge. Jag kan ej godkänna och inte understryka herr von Stockenströms uttalande, i detta fallet. Jag känner ej till vad som har förekommit inom bevillningsutskottet. Jag har ingen aning därom, men jag vill säga, att om det gäller framställningen till riksdagen, så har regeringen icke i Kungl. Maj:ts proposition lämnat riksdagen vederbörliga och korrekta upplysningar. I propositionen talades enbart om »jämkningar», men i noteväxlingen säges från den svenska sidan, om jag ej misstager mig, på tre ställen »lättnader», inte »jämkningar». Och från finsk sida förekommer ordet »lättnader» fem gånger. Ordet jämkningar förekommer inte i den noteväxlingen. Det finnes en betydande skillnad, åtminstone när det gäller utrikespolitiska ting och traktater, mellan »jämkningar» och »lättnader», och därför måste jag tyvärr för min del konstatera, att regeringen inte har lämnat riksdagen korrekta upplysningar i Kungl. Maj:ts egen proposition.

Sedan har herr von Stockenström sagt, att det hela ej var så viktigt, och därför behövde man ej taga det så seriöst. Ja, men regeringen själv har ändå ansett noteväxlingen ha den stora vikten och betydelsen, att den publicerats i samlingen av överenskommelser med främmande stater. När den alltså erhållit denna publikation, alltså blivit jämställd med en traktat med främmande makt, då förefaller mig herr von Stockenströms uttalande på denna punkt, om att saken ej vore så allvarlig, ha tämligen svaga hållfästen.

Sedan har herr von Stockenström sagt, att det ej finnes någon strid mellan septemberkungörelsen och den förut meromnämnda noteväxlingen. Ja, om den saken tvista de lärde, och det är nu ett faktum, som herr von Stockenström själv mycket väl känner till, att från den finska sidan avlätts den 5 oktober 1928 en note, vari en formlig erinran gjordes mot föreskrifterna i de nya författningarna, enkannerligen kungörelsen nr 354, och vari hävdas, att dessa författningar stå i strid, om ej med ordalagen i det svensk-finska handelsavtalet så dock med andan i den noteväxling om lättnader i avseende å vissa svenska kontrollföreskrifter, som ägt rum i samband med avtalets undertecknande. I allmänhet tycker jag, att när man kan på rent officiell väg från den finska sidan göra så anmärkningsvärda erinringar, så förefaller herr von Stockenströms påstående, att det ej finnes någon skiljaktighet eller strid mellan noteväxlingen och kungörelsen i september, vara tämligen obefogat och i varje fall synnerligen anmärkningsvärt, när den kommer från en förutvarande regeringsledamot.

Sedan har herr von Stockenström sagt, att om det gäller enskilda motioner, så bör överhuvud taget en regeringsledamot ej lägga sig i den saken. Jag vill säga, att om det gäller så allvarliga ting som spörsmål, som röra vårt förhållande till främmande makter, så innebär denna herr von Stockenströms regeringsprincip enligt min mening en ganska betydande fara för det land och den statsmakt, där den principen ratificeras. Jag har den fullständigt motsatta meningen, nämligen den, att om det gäller förhållandet till främmande makter, så bör riksdagen från regeringens sida ovillkorligen hållas underkunnig om de fakta, som kunna påverka själva beslutet och som kunna påverka ställningen till den främmande nationen. Framför allt när det är fråga om hållningen från en regerings sida, som själv säger, att den vill leda den politiska utvecklingen, så förefaller det mig tämligen självklart, att denna regering bör lämna riksdagen och även dess första kammare möjlighet att helt överblicka hela spörsmålet, så att ej riksdagen intager sådana ställningar, som komma i konflikt med de ställningar, som regeringen förut har intagit.

Sedan vill jag till slut erinra — om ej herr von Stockenström till äventyrs känner till saken —, att det säkerligen ingalunda förhåller sig så, att inom konstitutionsutskottet enbart reservanternas anse saken anmärkningsvärd, utan

saken lär i stället ligga så till, att i realiteten anser hela utskottet med ett enda undantag, att saken är anmärkningsvärd ur konstitutionell synpunkt, och att en praxis i detta fall ej bör få utveckla sig vidare. Men man har haft delade meningar om, huruvida man bör offentligen säga ifrån det, eller om det ej till äventyrs bör göras anmärkning under något mindre högtidliga former.

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

Herr Bergström, David: Herr talman! Det egendomliga har inträffat under denna överläggning, att konstitutionsutskottets ärade ordförande här uppträtt inför kammaren och riktat en anmärkning mot avfattningen av en av de reservationsvis framförda anmärkningarna. Förhållandet är ju det, att dessa reservationsvis framställda anmärkningar till konstitutionsutskottets dechargebetänkande föredragas inför konstitutionsutskottet, och konstitutionsutskottets ordförande hade där haft tillfälle, ja, det kan kanske sägas, att han haft skyldighet att där framföra den anmärkning, som han nu har anfört. I avseende å denna anmärknings värde skall jag nu ej ingå på någon närmare omprövning. Jag skall endast erinra om de ord, som även herr ordföranden själv har anfört ur reservationen, nämligen att det enligt reservanternas mening icke har påvisats några ömmande omständigheter utav avgörande beskaffenhet. Det är naturligtvis den meningen, som dessa reservanter ha haft, och den meningen, som också vissa myndigheter, vilka uttalat sig, ha haft.

Ang. efter-
skänkande
av viss åter-
betalnings-
skyldighet.
(Forts.)

Vad nu denna reservationsvis gjorda anmärkning angår, så kan det verkliga vara skäl för kammaren och riksdagen att observera, att vad det här gäller det är dock en riksdagsfråga i egentlig mening. Vad har här inträffat? Jo, det har inträffat, att Kungl. Maj:t har funnit sig kunna låta bero vid, att det emot gällande lönebestämmelser har utbetalats för mycket ålderstillägg och därå belöpande dyrtidstillägg till tjänstemän. Det är dock ärenden, som det tillhör riksdagen och icke Kungl. Maj:t att reglera, och i forna tider skulle det näppeligen här i riksdagen ha kunnat passera oanmärkt, därest Kungl. Maj:t tillätit sig något sådant, som nu skett i nådeväg.

Även om Kungl. Maj:t funnit ömmande omständigheter föreligga så hade Kungl. Maj:t bort gå till riksdagen med detta ärende. Emellertid, skulden till, att så ej här skett, ligger naturligtvis i viss mån hos riksdagen själv, som ej på senare tid vederbörligen framhållit för Kungl. Maj:t, att dylika ting inte kunna vara föremål för Konungens nåd, så som bestämmelserna i det avseendet ha blivit utformade i Sveriges grundlagar.

Herr von Geijer: Endast några ord! Med anledning av herr Bergströms yttrande vill jag erinra om, att den praxis, som har följts i utskottet, så långt jag kan erinra mig, är, att när det gäller reservationsvis framförda anmärkningar, som beröra landets förhållande till utlandet, så föredragas de in extenso, och man diskuterar innehållet i dem. Skälen ligga ju i öppen dag. Jag behöver ej ange dem. Förekommer därvid någonting, som man på ett eller annat sätt anser vara olämpligt, så kan man göra en hemställan till reservanterna om att göra ändring.

Beträffande andra anmärkningar, interna så att säga, erinrar jag mig inte, att man har granskat dem lika noga. Den kritik herr Bergström riktade mot mig, att jag ej min plikt likmätigt redan i utskottet gjort anmärkning mot reservationens form, förefaller mig vara ganska misslyckad.

Herr von Stockenström: Ja, herr talman, jag skall ej säga många ord, särskilt som debatten nu rör sig om två skilda saker.

Jag kunde förstå av herr Thulins anförande, att han inte kände sig särdeles trakterad av den lilla liknelse, som jag tillät mig göra i början av mitt anförande och jag förvånar mig inte så mycket däröver. Jag vill dock konsta-

Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)

*Ang.
vissa kontroll-
föreskrifter
rörande kött-
import m. m.
(Forts.)*

tera, att herr Vennerström reagerade på ett annat och mera sympatiskt sätt än herr Thulin gjorde.

I själva saken skall jag ej yttra många ord, särskilt som debatten egentligen tycks ha övergått till att bli åtminstone delvis en ren strid om ord. Man klandrar den förre handelsministern därför, att han i sin proposition ej använt ordet »lätnader», som återfinnes i notväxlingen, utan i stället talat om »jämkningsar». Saken var ju den, att man ställde i utsikt jämkningar i vissa bestämmelser, mot vilka man kunde ha vissa betänkligheter — jämkningar, som måhända kunde innebära en viss lätnad. Är det då så oegentligt, att man i en proposition använder det uttrycket och talar om en »jämkning» och ej precis använder det ord, »lätnad», som återfinnes i ingressen till en not? Jag kan ej finna, att detta är någonting, som man har anledning att så starkt anmärka emot.

Jag vill slutligen, eftersom det anmärkts på ett uttalande jag gjort om lämpligheten av, att en regering ingår i debatt och deltagar i behandlingen av riksdagsmotioner, säga, att jag därmed avsåg motioner, som avse riksdagskrivelser. När det gäller motioner om riksdagskrivelser, där det föreslås, att riksdagen skall uttala en viss önskan, har jag ansett det olämpligt, att en regeringsledamot ingriper. Och själv har jag under den tid, jag tjänstgjorde som departementschef, ej deltagit i vare sig debatt eller votering om riksdagskrivelser.

Herr Vennerström: Den föregående talaren anförde, att stöten från reserverna var huvudsakligen riktad mot den föregående handelsministern. Ja, det må så vara, men jag vill säga, att enligt min mening drabbar klandret hårdare en annan ledamot av den föregående regeringen, nämligen den då fungerande utrikesministern. Jag tror, att det bör kunna sägas ifrån till första kammarens protokoll, att just denna handläggning av ett utrikespolitiskt ärenden visar, att ledningen inom utrikesdepartementet vid ett visst tillfälle inte haft den stadga och den styrrel, som säkerligen hade varit av behovet påkallad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Landskrona stad;

nr 81, i anledning av väckt motion om anslag till anskaffande av en ny orgel i Skeppsholmskyrkan;

nr 82, i anledning av väckt motion om beredande av viss förmån i beföringshänseende åt kaptenen G. A. Holtz;

nr 83, i anledning av väckt motion angående beredande av viss förmån i löne- och pensionshänseende åt kaptenen E. H. W. Möller;

nr 84, i anledning av väckt motion om utgivande till majoren Erik Holmquist av visst belopp, utgörande till statsverket återbetalade dyrtidstillägg åt vissa officerare; samt

nr 85, i anledning av väckt motion om personliga arvdestillägg åt vissa såsom rullföringsbiträden anställda underofficerare i reserven.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
kammarmark-
kollegium.*

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarmarkkollegium för budgetåret 1929/1930 jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 212 framlagda för-

slag och med avslag å herrar Olof Olssons och Linders' samt herr B. Holmgrens motioner I: 283 och II: 426, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

Anslag till
kammarmarkollegium.
(Forts.)

a) besluta, att antalet ordinarie befattningar i kammarmarkollegium skulle från och med den 1 juli 1929 vara bestämt på i punkten angivet sätt;

b) besluta, att å övergångsstat för kammarmarkollegium skulle från och med den 1 juli 1929 uppföras en befattning som förste arkivarie för lantmäteriutredningar i lönegraden B 26;

c) godkänna under denna punkt införda stater för kammarmarkollegium, att tillämpas från och med den 1 juli 1929; samt

d) minska det ordinarie förslagsanslaget till kammarmarkollegium, nu 302,100 kronor, med 15,000 kronor till 287,100 kronor.

I förevarande av herrar *Olof Olsson* och *Linders* väckta motion hade hemställt, att riksdagen ville företaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 212, att kammarrådens antal bestämdes till fem.

I herr *Holmgrens* berörda motion hade yrkats, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 212 för budgetåret 1929/1930 ville bevilja de medel å ordinarie och extra stat, som erfordrades för uppehållande av kammarmarkollegii verksamhet i enlighet med en av kammarrådet von Otter vid kammarmarkollegii utlåtande i ärendet fogad reservation.

Enligt en vid utskottets utlåtande avgiven reservation hade herr *Dahl* ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse. reservationen visade.

Herr Dahl: Herr talman! Som kammaren funnit, innefattar den ifrågasvarande propositionen dels förslag till viss förändring av kammarmarkollegii organisation, dels förslag till omläggning av detta ämbetsverks arbetsformer i den riktning, att den nuvarande i huvudsak tillämpade arbetsformen av kollegial handläggning skulle förändras därhän, att ämbetsverkets chef skulle bli ensambeslutande i flertalet ärenden. I fråga om organisationen har utskottet utan meningsskiljaktighet tillstyrkt godkännande av Kungl. Maj:ts förslag, och i fråga om förändringen av arbetsättet har utskottet, likaledes utan meningsskiljaktighet, i princip förklarat sig vilja godkänna förslaget. Men härvid har utskottet gjort ett förbehåll, som till att börja med utformats i ett allmänt hållet uttalande därom, att vissa ärenden med hänsyn till deras betydelse för det allmänna ävensom för enskilda och korporationer, borde förbehållas kollegial handläggning och inte, såsom i propositionen avses, överlämnas till verkschefens ensambeslutanderätt. I detta allmänna uttalande har jag instämt, men när utskottet sedermera inlåter sig på en uppräknig av ärenden, som skulle omfattas av detta allmänna uttalande, så ställer jag mig mycket tveksam, huruvida en sådan uppräknig i detta sammanhang kan vara lämplig. Till att börja med har jag den uppfattningen, att åtskilliga av dessa ärenden, som utskottet vill förbehålla kollegial behandling, inte äro av den beskaffenhet, att de böra handläggas under dessa tyngande arbetsformer. I det avseendet ber jag endast att få peka på sådana ärenden, som angå hemmans rätta mantal, hemmans eller lägenheters indelning till lotsning, skatteköp av hemman eller lägenheter och försäljning under skattemannarätt av Danviks hospital tillhöriga hemman. Man kan emellertid hysa delade meningar angående utsträckningen av den kollegiala behandlingen, men jag anser, att principiellt sett böra riksdagens utskott och riksdagen själv ej inlåta sig på en detaljgranskning, som förutsätter en annan prövning än den utskott och riksdag kunna ägna frågan. Med all respekt för de skickliga ledamöter, som på tredje avdelningen av

Anslag till
kammarmarkollegium.
(Forts.)

statsutskottet närmast handlagt denna fråga, måste jag ifrågasätta deras kompetens att på detta sätt ge detaljerade anvisningar.

Nu förutser jag, att man här kommer att rikta samma invändningar mot mitt resonemang som i utskottet. Där hänvisades det i första hand till, att denna uppräknings hade tillkommit under samråd med kammarmarkollegii chef. Det är naturligtvis riktigt, att det så förhåller sig, men också jag har haft förmånen av samråd med denne ämbetsman, och därvid gjorde han utan förbehåll det uttalandet, att han för sin del hade lämnat sin tidigare ståndpunkt endast kompromissledes av intresse för, att denna av honom själv åstundade omorganisation skulle komma till stånd, men han vore fortfarande av den mening, att det vore synnerligen olämpligt att, på sätt som utskottet här ifrågasatt, utsträcka den kollegiala behandlingen.

Kanske skall man också säga, liksom det sades i utskottet, att det ju ej är något större äventyr, att riksdagen giver sig in på denna uppräknings, därför, att Kungl. Maj:t naturligtvis är oförhindrad att fästa det avseende vid det här uttalade önskemålet, som Kungl. Maj:t kan finna för riket gagneligt. Ja, naturligtvis är det riktigt. Den prövningsrätten har Kungl. Maj:t i fråga om riksdagens önskemål i alla administrativa frågor, men just därför, att den rätten finnes, bör riksdagen enligt min mening ej uttala några önskemål i vidare mån än riksdagen verkligen behärskar materialet, ty det kan ej vara ägnat att stärka riksdagens auktoritet, att den uttalar specificerade önskemål, som Kungl. Maj:t vid noggrannare prövning finner sig kunna tillmötesgå.

Jag har således för min del funnit, att utskottet bort stanna vid det allmänna uttalandet, som jag finner vara befogat. Jag tror liksom utskottet, att denna förskjutning i ärendenas behandling har gått något vidare än som kan vara ändamålsenligt, men jag menar att det hade varit lämpligare om utskottets och riksdagens uttalanden hade stannat härvid. Jag har önskat att få denna mening antecknad till protokollet, och jag framställer, herr talman, intet yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr Carlsson, Carl: Jag skall erkänna, att vid behandling av ärendet på tredje avdelningen var jag i det närmaste böjd för att gå in för de linjer, som herr Dahl anför i sin reservation. Men jag fann snart, att frågan hade en rätt så stor betydelse, synnerligast från lantmannasynpunkt, och det förvånar mig inte, ty det är dock så, att kammarmarkollegii ärenden tidigare haft och fortfarande ha rätt så stort samband med vissa ärenden som beröra jordbruksfrågor. Detta gjorde, att vi inom avdelningen kommo in på den här i utlåtandet framlagda linjen, och jag kan ej finna, att den i något fall innebär något avsteg från den ståndpunkt riksdagen förut har intagit, då den behandlat liknande spörsmål.

Det är mycket riktigt, som herr Dahl säger, att det gäller endast *önskemål* beträffande vissa frågor, som anses fortfarande böra behandlas kollegialt, som utskottet här velat omnämna för Kungl. Maj:t med förhoppning om att dessa, när en blivande instruktion kommer att utfärdas för kammarmarkollegii arbetsätt, skola vinna vederbörligt beaktande. När det i stort sett inte finnes någon skillnad mellan reservantens och utskottets uppfattning, men då enligt mitt förmenande den ståndpunkt, som utskottet här har intagit, innebär en trygghet för att vissa spörsmål endast skola vinna därpå, om ärenden av större betydelse fortfarande behandlas kollegialt, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till väghållningsdistrikt, särskilt betungade av anläggningar, utförda under krigstiden; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till luftfartsväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 230 hänvisades denna proposition, i vad den angick förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av väckt motion angående beredande av särskild ersättning åt visst indelt manskap;

nr 90, i anledning av väckt motion om uppförande å ordinarie stat av samtliga arbetsledarebefattningar vid arméns truppförband m. m. samt flygvapnets verkstäder;

nr 91, i anledning av väckt motion om löneförbättring för vissa äldre subalternofficerare;

nr 92, i anledning av väckta motioner om ytterligare åtgärder för underlåtande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna i Boden;

nr 93, i anledning av väckt motion om medgivande att till förvaltaren vid intendenturkåren C. J. Bodin må utbetalas vissa belopp, utgörande dels uppuret men återbetalat, dels ock ej utbetalat dyrtidstillägg; samt

nr 94, i anledning av riksdagens år 1928 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928;

bankoutskottets memorial nr 41, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 36 av bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Härnösands stad av äganderätten till därvarande högre allmänna läroverks byggnader;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastighet i Linköping;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av en tryggare rättslig ställning åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 145, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till småskoleseminarierna jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.52 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.